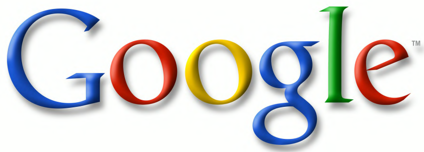

SEAL OF THE UNIVERSITY OF CALIFORNIA
LET THERE BE LIGHT
1868

Livingstone Porter
Rychmburk, Bohem[ia]
December 14, 192[7]

Viléma hraběte Slavatý

z Chlumu a z Košumberka, vládaře domu Hradeckého, pána na Hradci Jindřichově, Stráži, Telči, Žerovnici, Nové Bystřici, tajného rady Ferdinanda II. a III., nejvyššího kancléře království českého, rytíře zlatého rouna (nar. 1. Dec. 1572, umř. 19. Jan. 1652),

Děje království uherského

za panování Ferdinanda I.

Z rukopisu Jindřichohradeckého

vydal

Josef Jireček.

Svazek I.
Od leta 1526—1546.

Ve Vídni,
Nákladem Administrací Slovenských Novin.
1857.

Jeho Excellencí

Vysoce Urozenému Pánu, Panu

Eugeniovi hraběti Černínu z Chudenic

vládaři domu Hradeckého a Chudenického, pánu na Jindřichově Hradci, Chudenicích, Petersburku, Schönhofě, Milíčevsi a Doupově, c. k. skutečnému tajnému radě a komořímu, čestnému členu král. učené společnosti české atd. atd.

Vaše Excellencí!

Divným a vpravdě nezaslouženým osudem stalo se, že mimo jedinou světodějnou udalost nejen činný službě panovníka a „milé své vlasti“ obětovaný život Viléma hraběte Slavaty, ale i také „historické spisování“ jeho, ačkoliv jest to jedna z největších knih literatury naší, v úplné téměř vešlo zapomenutí, tak že ani známo nebylo, coby dílo to v sobě obsahovalo.

Seznámiv se přede dvěma lety s obsahem jeho, pevně jsem si umínil, že se přičiním, aby vytrženo bylo z posavadního zanedbání.

Milostivá ochota Vaší Excellencí otevřela mi přístup k bohatému archivu v Jindřichově Hradci, kde vedle písemné pozůstalosti panův z Hradce a hrabat Černínův chovají se také spisy Slavatovské. Takž jsem mimo všeliké své nadání časněji přistoupiti mohl k vykonání úmyslu svého. I jest to tedy skutek opravdové vděčnosti,

odvažuji-li se prvotiny toho, co z díla Slavatova veřejnosti podávám, věnovati Vaší Excellencí. Mimo to domnívám se, že nemohu lépe ctíti jméno hraběte Viléma Slavaty, jedné z předních ozdob i panstva i národu českého, než vyprosiv sobě povolení, abych k němu připojiti směl jméno Vaší Excellencí jakožto dědice historické slávy a památek rodu Slavatova.

Vaší Excellencí

Ve Vídni na sv. Jana Nep. 1857.

s hlubokou úctou oddaný

Vydavatel.

Vilém Slavata narodil se v Čestin-Kostele nedaleko Kutné Hory v Čechách 1. Decembru 1572. Vychován byl v Jednotě bratrské, ku které se rodina jeho, počnouc od Diviše Slavaty děda Vilémova, přiznávala. Vyšší svá studia začal v Praze, odkudž se na útraty strýce svého pana Adama z Hradce leta 1592 odebral do Vlach. Tam navštívil Benátky, Paduu a jmenovitě Sienu, kde studoval práva. Odtud, proputovav Vlachy, navrátil se po třech letech do vlasti. 1597 přestoupil k církvi katolické mimo usilovný odpor otce svého, s kterým se však později opět smířil a v starých letech mnohonásobně jej podporoval. 1598 vydal se Vilém opět na cesty, prošel Německo, Nízozemsko, Francouzsko, Španěly, Italii, a vrátil se 1600. Téhož roku ustanovil jej císař Rudolf II. za komorníka a dvorského maršalka. 1602 pojal za manželku Lucii Otilii, dědičku rozsáhlých statků mocných pánův z Hradce. 1606—1611 byl purkrabím Karlšteinským. 1611—1615 sudím dvorským, 1612—1618 praesidentem komorním, 1623

nejvyšším sudím, 1623—1625 nejvyšším komorníkem, 1627 a 1628 nejvyšším hofmistrem, 1628 až do 1652 nejvyšším kancléřem.

V bouřích na počátku XVII. století pevně stál při církvi katolické a při právích domu rakouského. Dne 23. Máje 1618 svržen byl spolu s Jaroslavem Bořitou z Martinic a Fabriciem Platterem z okna hradu Pražského od odbojných direktorův nabádáním Matiáše hr. z Turnu. Žádný se svržených škody na životě nevzal. Martinic a Fabricius téhož dne z Prahy ujeli. Slavata, nejvíce z nich poraněný, zůstal celý rok v Praze v domě kněžny Lobkovicové, až v Máji 1619 dosáhl dovolení odebrati se do Teplic, odkud ujel skrze Sasko do Bavor a do Pasova. Po poražení povstalých stavů českých na Bílé hoře 8 Novembru 1620 změnil se stav věcí. Slavata odměněn byl za věrnost svou povýšením do stavu hraběcího (1621) aby se s potomky svými mohl psáti: „Hrabětem Slavatou z Chlumu a Košumberka, vládařem domu Hradeckého.“ 1625 povolán byl do cís. tajné rady, 1627 dostal dědičné nejvyšší číšnictví v Čechách, 1643 dosáhl od krále Filipa II. španělského k přímluvě Ferdinanda II. i III. řád zlatého rouna. Od roku 1628 zůstával ve Vídni při dvoře císařském s malými přestávkami až do smrti, požívaje přátelství obou panovníků, kterýmž sloužil. Dne 19. Januaru 1652 umřel ve Vídni a tělo jeho pochováno v Jindřichově Hradci.

Pozůstalo po Slavatovi množství listů, předůležitých pro dějiny české i rakouské. Hlavní jeho dílo jest ale „Historické spisování“, jakž on je nazývati uvykl, kteréž psal od leta 1636 až do své smrti. Obsahuje 14 knih, z nichž každá jeden foliant plní. Knihy rozděleny jsou na díly, jichž čísla jdou pořád skrze všecky knihy od I. až do dílu L.

První dvě knihy obsahují paměti z let 1607 až 1620 jakožto odpor proti spisu Thurnovu. Třetí knihu vyplňuje historická dedukcí, že Čechové nemají práva voliti sobě krále. Knihy IV[tá] až do XIV[té] zavírají v sobě obšírný dějepis cís. Ferdinanda I., Maximiliána II. a Rudolfa II. až do leta 1592. Vypravují se zde pořádkem kroniky nejen děje zemí rakouských, ale i také příběhové jmenovitě církevní v Němcích, ve Francouzích, v Nízozemsku, v Angličanech, v Španělích, v Italii, v Polsku, v Rusích atd.

Celé dílo to zachovalo se v Jindřichově Hradci, kde jen kniha II. a X. schází. Mimo to známo jest nám šestero rukopisů, které větší část díla obsahují, a víceji rukopisných výtahů jmenovitě z prvních dvou kněh.

Děje uherské za Ferdinanda I., které tuto veřejnosti podáváme, vzaty jsou z knih IV.—VI., dílu 17.—27.

Pramen, z kterého Slavata známost věcí uherských čerpal, jest historia Mik. Ištvanfia. Kromě

toho měl ale před sebou spis starého historika českého, o němž po tu chvíli nic místnějšího známo není, leč to, že z něho čerpal i také Bartoš Písař a že psán byl latině.

Vydání naše jest věrný otisk sepsání Slavatova. Patrné chyby jen opravili jsme; jmenovitě názvy osob i míst, od Slavaty latinským vyslovením užívané, převedeny jsou na obecnou nyní formu.

Po smrti Ludvika uherského a českého krále a po odtažení z Uher Solimana císaře tureckého žádný se království uherského nanejvýše zhubeného neujímal, a byvše chudší lidé mocnějších křivdám a útiskům podmaněni, na své neštěstí naříkali a napravení bíd svých odkud očekávati nevěděli. Někteří z nich Ferdinanda arciknéže rakouské za pána míti žádali, jiní pak, aby království na některého z pánův jejich přenešeno bylo, tajně sobě vinšovali.

Mezitím František Battian, illyrické země vrchní hejtman, dokudžby se na kteroukoliv stranu štěstí neobrátilo, o pomoc k papeži Klimentovi VII. k zastávání hejtmanství svého hranic se utekl, vyslav k němu urozeného muže Tomáše Camariana Slavonce. Kterýž do Říma přijev a zahynutí krále Ludvika hrubě oplakav v krátkém času tuto od papeže skrze kardinála Sadoleta psanou odpověď dostal: žeby on nějakou pomoc z toho srdce a co nejdříveji Battianovi poslati chtěl, ale že on spolu s stolicí apoštolskou v takové úzkosti a skormoucení postaven jest, že víceji cizí pomoci potřebuje; pokudž s pomocí Boží těch těžkostí osvobozen a zbaven bude, jakož i také Uhry v stálé svornosti zůstávati sezná, že jim pomocí přispívati chce.

Battian nedostav žádostivou odpověď, zámky a přední pevnosti v dobrém stavu zdržoval. Ale Hanuš hrabě spišský, vejvoda sedmihradský, z příhody té zahynutím krále se obveseliv, do Budína jeti umínil. Na té cestě na

svůj zámek Tokaj se uchýliv vojsko své na poli příležícím položil a k sobě nejpřednějších z pánův uherských povolati dal. Zvláště pak Petra Perenia, kteréhož sobě velikými sliby získal, a on vejvodovi po vůli býti slíbil, jestližeby zámek Šárošpatak, jehož mocí byl dosáhl, královským slovem jemu potvrzen byl. Což když jest vejvoda učiniti přislíbil, Pereni jemu netoliko korunu královskou dáti se zakazoval, ale také jiným k tomu radil a je k tomu vedl, aby vejvodu, zanechajíce arcikníżete rakouského Anny Ludvikovy sestry manžela, za krále vyhlásili. A ihned jemu Pereniovi vejvoda hejtmanství sedmihradské odvedl a pustil; hodností pak Temešvárského hrabství a hejtmanství, vedle titulu biskupství Varadinského, Emerika Cibaka z rodu slavného ze Vlach pošlého obdařil. Podobně k sobě jiné pány, jakožto Benedikta Bajonia, Pavla a Blasia Erdődy bratří a Jana Gerendia, Františka Bodona, Mikuláše Glesaje, Jiřího Peštenia, Jana a Gregora Docia, Petra Petroviče, Lukáše Kišmariaje a jiné mnohé uherské pány na svou stranu přivedli. Ale nade všecko jiné Štěpán Verbőci, starý služebník a jeho, vejvody, veliký zastavatel a fedrovník, ke všem pokoutně přicházeje jich pilně napomínal a k tomu, aby žádnému jinému nežli tomuto vejvodovi jakožto s králem polským spřízněnému, muži udatnému, vznešenému a tak velice zasloužilému, hlasův svých nedávali, tuze a snažně je vedl.

Tak tehdy Verbőci tou svou dlouhou orací a výmluvností jako i také vejvoda svou libou a příjemnou řečí i mnohým přislibováním to jsou obdrželi, že Hanuš vejvoda s velikým hlasem a plesáním za krále vyhlášen a sněm do Bělehradu k korunování na sv. Martina rozepsán byl. A když tam do Bělehradu přijel, porozuměl od Jana Cetrice, kterýž s králem Ludvikem z té bitvy utekl, že tělo téhož krále v té hlubině, do které s koněm upadl, snadně může nalezeno býti. Po naleznutí jeho, prvé nežli Hanuš korunován byl, též tělo od bláta a neřádu obmyté dobře a drahými mastmi napuštěné po královsku pohřbiti umínil a o tom královně, kteráž v Prešpurce byla, věděti dal.

Po pohřbení krále u kostela Matky Boží, korunování v přítomnosti velikého počtu pánův předsevzato bylo od Pavla Várdaje, jehož vejvoda za arcibiskupa Ostřehomského vyhlásil, od Štěpána Broderiče, biskupa Vacovského, a Jana Statilia, kterého z proboštа Starého Budína biskupem Bělehradským učinil, a obyčejnými ceremoniemi vykonáno bylo. Po dokonání jeho od jistých lidí srozuměl, že palatin uherský z rodu pánův Báthorův nové věci v Prešpurce začiti úmysl má a že přestati nechce, pokudžby Ferdinand za krále uherského vyhlášen a korunován nebyl. Čímž pohnut vejvoda, coby činiti měl, s radami svými a nejvíce pak s Kryštofem Frankapanem, kteréhož dav jemu některé palatinovy zámky na svou stranu přivedl, se uradil. Kryštof s velikým a již shromážděným vojskem do Štyrska a Rakous vtrhnouti, je ohněm a mečem hubiti, zámkův a pasův dobývati a nepřítele zbrojí rozdrážditi a neočekávati, ažby on napřed na ně udeřil, za dobré soudil býti, na čemž se také jiní do rady povolaní snášeli. Ale on vejvoda a již korunovaný král uherský nedobře uvážlivých rad následoval. Rozpustiv vojsko, mnoho rozdávaje a přislibuje, odporné strany krále Ferdinanda se přídržejících dobrodiním přemáhati a k dobrému nachylovati darmo usiloval, a potom teprva pozdě a hrubě daremným želením aneb bycha honěním, že takovým spůsobem nic při těch sobě odporných dovésti nemůže, jest seznal a začasté, že jest Frankapanovy rady neposlechl, oplakával.

Když vejvoda po korunování do Budína přijel, Antonín Rincon vyslaný od krále franského k němu se dostal a psaní od Františka krále všem stavům i jiným předním uherským pánům každému obzvláštně přinesl, v němžto velice se nad tím zarmoucen býti oznamoval, porozumívaje, že uherské vojsko s velikým houfem rytířstva i nešťastným zahubením Ludvika krále, bratra a příbuzného svého nejmilejšího, od úhlavního křesťanův nepřítele tak mizerně poraženo bylo; ale že mu v takových neřestech nemálo potěšení a naděje přináší to, že srozumívá, že Uhři tak mocné a vznešené kníže sobě za krále a pána svého

vzali, skrze jehožto moc pozůstávající ještě pozdvížení a rozbroje upokojiti, království své rozšířiti, tak také od tureckých vpádův též království a křesťanstvo celé mocně obraňovati moci budou. Že tedy je s velikou pilností napomíná, aby raději králi a krajanu svému, jehožto ctnosti jim již dobře povědomy jsou, pokojně, nežli neznámému a cizímu nesvorně poslušni býti se snažovali. Vedle toho se slavná smlouva mezi Janem uherským a Františkem francouským králi od toho jistého Rincona stala, v nížto papež Kliment VII., Benátčané a Florentské kníže obsaženi byli. Od Štěpána Verbőcia sepsána a v kostele Matky Boží vyhlášena jest byla. Což vše k tomu cíli se dálo, aby ku potupě a závisti císaře Karla V. mysli Uhrův od krále Ferdinanda bratra jeho, tak aby uherským králem učiněn nebyl, odvrátiti mohli.

Mezitím a naproti tomu královna Maria, pozůstalá vdova po králi Ludvikovi, sestra krále Ferdinanda, skrze napomínání a k tomu vedení palatina (kterýžto úhlavním nepřítelem Hanuše vejvody byl) tak daleko přivedla, že jest sněm do Prešpurku k volení krále jmenovala. A ten sněm skrze její a palatinovy listy a posly po všem království k měsíci Prosinci vypsán byl, na nějžto veliké množství panstva se shromážďilo. Petra Perenia, kterýž královské koruny ostříhati povinen byl a ji nedávno Hanušovi vejvodovi odevzdal, královna a palatin, slíbivše jemu městečko a Šárošpatak zámek jako i také sedmihradské hejtmanství, na stranu Ferdinandovu přivedli a obrátili. Jan Bornemissa zemřel sice, ale umíraje Jana Salaje, Tomáše Nádaždia a Štěpána Mailátha k tomu, aby zámku Prešpurského spolu s královským pokladem, kterýž od něho tam přenešen byl, žádnému jinému kromě královně Anně knížete Ferdinanda manželce nedochovávali a odevzdali, přísahou zavázal; a tak oni na témž sněmě přítomni jsouce pokudž na nich bylo a dle možnosti své na straně krále Ferdinanda stáli.

Na témž sněmu také z některých svobodných měst legátové a mnozí z okolních v království míst vzácné osoby se nacházeli, krále českého Ferdinanda za krále uherského

nejprvé přímluvou palatina a potom hlasováním a přivolením všech stavův, s podivením všechněch, s plesáním a z děl střílením volili a vyhlásili, s takovou starého prava regulí a výkladem, že ten za pořádného krále držán býti má, kterému palatin nejprvé hlas svůj dá. Což že jest se vše při volení krále Jana pominulo a se nestalo, pročež že to volení jest nepořádné a to vše, co jest se přitom dálo, jest ničímž; však ti všickni, kteří ve 40 dnech od něho odstoupí, od povinnosti jemu učiněné osvobozeni budou. Takového práva ustanovení a vyhlášení nejvíce se František Révaj snažil, kterýž palatina sekretářem, rozumný a domácího práva téhož království výborně dobře povědom byl.

To když se tak dálo, královna Maria a palatin skrze časté psaní a posly k tomu krále Ferdinanda, aby k ujetí se království uherského přijeti nezameškával, napomínali a žádali, tak aby s tak velikou chutí jednomyslnému jeho za krále volení zadosti učinil a království to novými různicemi a křivdami obklíčené k prvnímu spůsobu přivedl. Aneb ačkoli tak velikou porážku od nepřítele Turka snesli, však ještě na moci a lidu žádného nedostatku nemají, s kterýmižby proti všem a všelijakým nepřátelům, závistníkům a rebellům udatně bojovati a je přemoci mohli. Toliko že jest jeho přítomnosti a rychlosti potřebí, tak aby, jestližeby prodléval, Jan vejvoda, který za krále se vydává a veliký díl téhož královstí podvodně pod svou moc uvedl, dále těmi a takovými zlými prostředky zdržeti a upevniti se nemohl. Podobným spůsobem jiní nejvyšší hejtmané a vůdcové vojska králi Ferdinandovi radili a přimlouvali. Král Ferdinand odpověděl, že království uherské, tak dobře dle starodávní smlouvy mezi císařem Maximiliánem Prvním dědem jeho a králem českým Vladislavem manželky jeho otcem učiněné, jako i také dle dědictví manželce jeho pozůstalého, dědičným právem jemu vlastně náleží. Ale že až posavád byv v přijetí království českého a zemí k němu vtělených zaneprážděn obmeškati se musil. Však poněvadž již vše pokojně vykonal, z jednomyslného snešení všech stavův za krále království

českého vyhlášen a korunován byl a v náležitý posses vešel a, co v témž království zapotřebí bylo, náležitě nařídil, že nebude déle meškati do království uherského s vojskem svým se vypraviti a takovým spůsobem právo své dědické mocně zastávati, tak aby nic toho, co k dokázání dobré k nim vůle a náchylnosti příslušelo, opominuto nebylo. Stavům pak téhož království jednomu každému společně neb obzvláštně za dokázání jich obzvláštní věrnosti a služeb všelijakou milostí a dobrotivostí to vzpomínati a vynahražovati se zakázal. Pročež vida čas příhodný, s vojskem svým jízdným i pěším, s pomocí bratra svého císaře Karla V., též z království českého, z Moravy, z Slezska, z Štyrska, Korytan a jiných krajin sebraným, do země uherské válečně vtrhl. Kterýžto lid Linhart z Felsu, Jan Kocian a Vilím z Rogendorfu, na vojnách vlaských zkušení a slavní, a jiní nejvyšší zverbovali a vedli. A když na den sv. Jakuba na hranice rakouské a uherské mezi Kopčínem a Litavou řekou nedaleko od jedné půl zbořené věže přitáhl, palatin s dosti velikým panstva a rytířstva komonstvem, kteřížto chtějíce nového krále uctiti a přivítati, spůsobem vojenským zbrojně oděni jsouce se sjeli, najíti se dal.

Vyjel také proti králi Tomáš Salaházi, Vesprimský biskup, který z společného snešení z příjezdu krále Ferdinanda se těše království jemu poroučel, a aby, pro zachování práv a obyčejů starých a ustanovení Ondřeje krále uherského příjmím Jerosolymitanského, zemi povinnou přísahu učinil, přednášel. Což když jest král bez odkladův vykonal, tehdy vojsko královské pustivši střelbu a hlasitě splesavši a králi šťastného kralování a prodloužení života vinšovavši, rukou sobě dáním s palatinovým vojskem a uherským lidem se spolčili, ležení na témž poli zarazili. Následujícího dne dáleji táhli a pomalu prvního dne Augusta k Uherskému Starému Hradu přijeli, jehožto brány hejtman Petr Amade z rozkazu palatina ihned otevřel a nového krále vesele přijal. Kdež také královna Maria pro navštívení a pozdravení bratra svého přijela, za kterouužto příčinou všelijaké kratochvíle a rozdílná divadla, turnaje a

jiné radosti znamenité provozovány a držány byly. A když se královna Maria do Prešpurku navrátila, král Ferdinand Ráb, Komarno a Tatu snadně opanovav do Ostřehoma se uchýlil, a tu od Pavla Várdaje té pevnosti biskupa znamenitého přivítán byl. Jistá však jest věc, že on Várdaj anebo na oko, anebo jen pro takového vojska strach a bázeň, anebo příkladem jiných nestálých to učinil. Také Pereni tam přijel a tam jemu z moci Ferdinanda poručeno, aby k jistému dni sobě od palatina jmenovanému korunu královskou, na hlavu Ferdinanda se vložiti mající, do Bělehradu přivézti dal; což učiniti, dada nato od sebe dle zůstání natom revers a rukojemství za sebe polože, přislíbil.

Zatím pomalu cestu před sebe berouce, k Budínu táhli.

Vejvoda Hanuš vyrozuměv, že Ferdinand arcikníže rakouské na království české korunován a vedle toho že také od předních pánův uherských za krále uherského vyhlášen jest, a že král Ferdinand s velikým vojskem za ním táhne, velice se toho ulekl (poněvadž své vojsko, kteréžto k korunování a věcí svých fedrování zverboval, neprozřetedlně rozpustil a Frankapana jemu dobře radícího neuposlechl) a aby přicházejícího nepřítele v Budíně nedočekal, natom jest zůstal. Pročež s Šimonem biskupem Záhřebským, Janem Statiliem a málo jinými, kteréžto s sebou měl, přes Dunaj se přepravil a míli pod Peštěm u městečka Gubače ležení zaraziv, o dostání pomoci na rozličné místa rozeslal, a Františka Drugeta s nemalým počtem lidu, Lukáše Kišmariaje a Blažeje Artandia s 400 rejthary do ležení přijal. Na kterémžto místě málo dní pozůstav nějakého Pavla Okiče, jehož palatin k vyzrazení jeho rady a k napomenutí služebníkův jeho, aby od něho odstoupili, potajemně jest vyslal, dopadna utratiti dal. A když se svému mnohem menšímu skrovnému vojsku nedůvěřoval a nikdež se upevniti nesměl, naproti Hatvanu ležení své vyzdvihl a odtud Františka Bodona a Pavla Bakiče, velice udatné vůdce, s rejtharstvem poslal, kteříby táhnoucího na břehu Dunaje Ferdinanda spatřili a o počtu kompanií rejtharův a praporců knechtův jeho vojska lepší zprávu vzali.

Když král Ferdinand o jeho odjezdu a utíkání přezvěděl, 10. dne Augusti, kterýž sv. Štěpána prvního uherského krále svátek jest, upřímo do Budína přitáhl a z obzvláštního štěstí bez krve prolití jeho dostal. Tam přes dva měsíce nařizuje a spravuje potřebné věci se zdržel. Toho pak času rozepsav do Budína sněm všechněm pod pokutou *læsæ majestatis* poručil, aby v 15 dnech zanechajíce Jana hraběte spišského strany, kterýž utíkáním a skrývánim svého štěstí hledá, k němu se sjeli a onoho dokonce opustili; pakliže toho neučiní a při něm svévolně setrvají, že je za nepřátely a zpronevěřilé držeti bude a že oni skrze to čest, hrdlo a statek ztratí. Tu mnozí od Hanuše odstoupili a ke straně Ferdinanda krále se přidali, mezi nimiž byli Valentin Török a Pavel Bakič.

Když král vyrozuměl, že vejvoda Hanuš vytáhl k Hatvanu a k Tokaji táhnouti umínil, své německé a uherské vojsko s velikým počtem střelb a se všemi k tomu potřebami vypravil, aby utíkajícího honili a bitvu s ním svedli. Když k Jagru přitáhli, poslové z města k nim přišli, poddávajíce se králi Ferdinandovi a poslušnost všelijakou slibujíce. Takové slibování od nich k ruce králi hejtman jest přijal a natom s nimi zůstal, aby špíži a jiné potřeby za vojskem vezli. Což oni učiniti přiřekli, však neučinili, nýbrž málo jich v Jagru zůstavše pryč ujeli a co mohli nejvíc s sebou odvezli. A vojsko Ferdinandovo jsouc zklamáno a veliký nedostatek majíc, zpátkem se k Jagru obrátilo a co špíže nalezli, pobrali, zámek a město osadivše. Potom upřímo za Hanušem táhli. Pro lepší bezpečnost k té polovici za Dunaj vypraveného vojska král vyslal ještě více lidu, totižto 400 koní zbrojných, 200 husarův a 200 pěchoty s špíží; a tu jim někteří nepřátelé postranní pobrali. A tak ti sjevši s vojskem prv vyslaným pořád Hanuše stihali. Kterýžto Hanuš z místa svého s 2000 husarův na jakési vrchy přitáhl a se položil, kdež jsa od vojska Ferdinandova dostižen, husaři počali proti vojsku harcovati. Ale že z děl k nim stříleti se počalo, ihned se rozstupovali, a tak Hanuš vida, že zbytí není, s lidem k řece Tise a zámku Tokaji rychle pospíchaje utíkal, a netoliko v

některých dost branných pevnostech ale ani v Rogajitu před mocí a silou Ferdinanda krále (neb mnoho tisíc dobře v mnohých válkach zkušeného lidu válečného v svém vojště měl) obstáti Hanuš sobě netroufal, nýbrž uznávaje se býti jednak nedostatkem lidu, jednak národu uherského nestálostí ze všech stran sevřeného, ačkoliv ne chvalitebně a však ne zpozdile z jednoho místa na druhé ustupovati a ne jinde než kde se jemu a hejtmanu jeho s vojskem za nejbezpečnější vidělo, u Tokaje nepřítele svého dočekati umínil, kdež s vojskem svým jak nejlépe mohl a tehdejší čas jemu postačoval, zašancovati a se opatřiti hleděl.

Král Ferdinand pak dostav jak jiných zámkův tak i Budína, stolice královské, beze všeho krve prolití a záhuby vojska svého a radu takovou od hejtmanův svých sobě danou maje, aby strachem poraženého a utíkajícího nepřítele, dříve nežliby se on zdravě poradil a rozmyslil aneb nějaké pomoci odněkud dosáhl, ve vší rychlosti stihal a poskytujícího se vítězství dokonále dosáhnouti nezanedbával, dle takové jejich rady silně na Hanuše tlačil a nedaje jemu žádného oddechu s houfy svými z husta a jakořka v patách po něm táhl, tak že toliko půl míle od Tokaje, kdež své největší útočiště vejvoda pokládal, dřív nežli nato týž Hanuš s svými Uhry pomyslil, s svým vojskem se položil a rozeslav špehýře silnou stráži osadil. Tím rychlým krále Ferdinandova vojska u Tokaje se položením Hanuš zděšený, co činiti nevěda, hejtmanům svým toho již na krku jemu ležícího nebezpečenství k spěšnému považení do rady podal. Kteřížto rozlítivše se v své uherské prudkosti takovou radu jemu dali, aby s vojskem krále Ferdinanda bitva svedena byla a on sám aby poněkud na stranu pro bezpečnost z vojska poustoupil a tudy, pokudžby jim štěstí zle padlo, sebe při životě zachoval. Oni pak, poněvadž prý uherskému od přirození bojovnému národu podané od nepřítele bitvy a k bitvě pobízení vzdalovati se velmi hanebná věc jest, že zmužile s vlasti své poběhlci (mínice těch, kteří při Ferdinandovi králi drželi) se potkají a udatně bojovati budou. A tak Bodo, polní hejtman neb vůdce vojska Hanušova, rytíř ovšem v mnohých válkách zběhlý a starý

zkušený žoldnýř, vedle povahy lidu uherského, jakž počet žoldnýřův stačoval, k bitvě náležitě vojsko ušikoval, sám se s Uhry uprostřed vojska, lid pak ten, s kterýmž byl Hanuš v letu 1526 králi Ludvikovi pod fochem na pomoc do Uher z sedmihradské krajiny přitáhl (t. Sékely), na křídlách postavil. Naproti tomu Valentín Török, krále Ferdinanda vojska nejvyšší polní hejtman, z uherských stavův přední, pán statečný a zkušený rytíř, tolikéž vojsko proti nepříteli v pořádku ušikované postavil, sám s Uhry uprostřed vojska s praporci místo držel, a po stranách prostředních svých houfův s jedné strany štyrskou a z druhé korytanskou jízdu na křídlách spořádal, jimi co nepřemoženou zdí vojsko své ohradil. Pavel pak Bakič, vznešený a udatný žoldnéř, vedle obyčeje a spůsobu tureckého, kterémuž se byl v vojště tureckém jsa zajatým mnoho let velmi dobře naučil, s houfem lehké zbraně husařův opodál v příležitém místě proti levému Hanušova vojska křídlu tejně co chrt na zajíce v záloze bedlivě číhal, aby odtud, kdyžby potřeba bitvy kázala, na nepřítele nenadále vypadl.

Tím spůsobem ušikovaná s obojí strany vojska proti sobě stojíc nedlouho na sebe dívati se mohla, nýbrž horkého žaludku Uhři, vzteklostí jsouc zapáleni, velmi rychle moc a sílu lidu Ferdinandova potupivše, nečekajíc ani vůdcův svých horlivého k bitvě napomínání přede dnem na den sv. Václava knížete a mučedlníka českého (jakž sám Ferdinand král v listu svém pod datum z ležení v pondělí po sv. Michalu stavům českým pokládá) 28 dne měsíce Září silně na vojsko Ferdinandovo udeřili, a střelba s obojí strany z menších děl koule co slepičí vejce vystřelena, kteráž však malou škodu učinila; toliko něco puškařův Ferdinandových od Uhrův Hanušových zbito jest. A ihned vojsko k vojsku a muž k muži s poboční zbraní, meči a šavlicemi na sebe doskočili. A tu jednak lidu Hanušova jednak zase Ferdinandova vojska křídla se přemáhaly, až i také jízdný Ferdinandův lid štyrský Sedmihradčanům Hanušovým dlouho odolati nemoha z místa ustupovati počal. Naproti pak tomu kyrysaři neboližto celou zbrojí oděná korytanská jízda nejvýbornější a nejsilnější Hanušova

vojska levé křídlo porazila, a v tom obojího vojska prostřední hlavní houfové, totižto s Hanušovy strany zmužilý nadepsaný žoldnýř Bodo a s strany Ferdinandovy udatný rytíř Valentin Török vojska vůdcové vší silou ihned také na sebe dorazivše hrdinsky se potkali a zmužile bojovali. Ale že mezitím nadepsaní kyrysařové druhé také křídlo Hanušova vojska právě porazivše, na prostřední Bodonovy houfy silně dorazili, a, ačkoliv dost udatně Bodo s svými houfy odpíral, nicméně však od kyrysařův těch rozraženi a v šiku zmámeni jsouce s pole ustoupiti musili. A tu když Bodo zase praporce své v pořádek spraviti usiloval, v tom Pavel Bakič, kterýž v záloze leže na čas příhodný číhal, s svými husary vyskočiv nenadále na něho připadl, lid jeho z novu rozrazil i samého Bodona polního hejtmana Hanušova na živě popadl.

Vidouce to jiní hejmané jeho a žoldnéři, že jim pás zle padl a že za to své ranní přivítání od Ferdinandova vojska nechutného snídaní dostali, nečekajíc obědu s ostatkem jak a kde kdo mohl a vedle toho i Hanuš vejvoda, o poražení svého vojska nevděčnou uslyšav novinu, maje pohotově most přes řeku Tisu, ve čtyrech toliko stech koní se přepraviv a po sobě větší díl mostu shoditi kázav s velikým strachem utíkal, dříve se nestavuje až se na hranicích polských ocetl. Tak království hanebně ztrativ sotva vejvodství sedmihradské a život utečením zachoval. Lidu Hanušova a z těch, kteří z Tokaje přes Tisu řeku za ním se přepravovali, mnoho set se ztopilo a co jich postiženo bylo, ti od lidu Ferdinandova na díle zjímáni a na díle pomordováni jsou. Aniž pak natom neštěstí Hanušova konec jest se stavil, dle onoho přísloví „*Nulla calamitas sola*“, to jest, když neštěstí jednou na koho se počne valiti, nepřestane až ho i potlačí. K té jeho úzkosti a zármutku také i to přistoupilo, že maje on ještě něco lidu svého v zámku a nejhlavnější království uherského pevnosti Tokaji zavřeného, když po té polní bitvě a vítězství Ferdinanda krále hejtmané mezi sebou o dobytí dotčené pevnosti radu drželi, v tom z dopuštění Božího v zámku prach jest se zňal, věž, v kteréž chován byl, rozmetal, zámek zapálil a toho v zámku zavřeného lidu

ostatek okolo 400 osob žalostivě ohněm zahynulo. A tak Hanuš čím na vyšší stupeň štěstí byl vstoupil, tím do neštěstí hlubší propasti téměř v okamžení býti se uvrženého našel. Bodo pak, nejvyšší jeho polní hejtman, byv na živě, jak výše dotčeno, od Pavla Bakiče v bitvě jat a králi Ferdinandovi za dar odeslán, jemuž král z přirozené domu rakouského dobroty milost učiniti a jeho svobodou darovati chtěl, toliko aby Ferdinanda za krále a pána svého uznal a přijal, od Hanuše odstoupil a Ferdinandovi do jeho vojska se potřebovati dal. Však Bodo, aby učiněnou jednou Hanušovi přísahu zrušil, nikoliv nato navésti se nedal. Kteroužto jeho zatvrdilostí a nevděčností od přirození sice milostivý a dobrotivý Ferdinand král naposledy popuzen jsa na Nové Zámky vésti a do jednoho tmavého žaláře vsaditi ho poručil, kdež on po některém čase bídnou smrtí z toho světa vykročiv zahynul.

Po takovém šťastném a brzkém, bez velikého krve prolití, málo lidu svého vojenského ztrativ a všech vojska Hanušova praporcův, děl i vozův dostav, nad Hanušem vejvodou obdrženém vítězství Ferdinand král s lidem svým vítězným až do země sedmihradské se dostav, šťastně celé uherské království sobě podmanil a za krále uherského ode všech uherských stavův vůbec jsa vyhlášen, s Annou manželkou svou, přirozenou uherského království dědičkou, na Bělehradě královském po slavnosti všech svatých 3. dne měsíce Listopadu svatou korunou od Pavla Várdaje, arcibiskupa Ostřehomského, slavně korunován jest, s veselostí a plesáním lidu, jakž při takových slavnostech obyčej bývá. Pereni korunu zase k sobě k ostříhání přijal, ale jí však do Vyšehradu, jakž povinen byl, nevezl, než z jistých příčin s povolením krále Ferdinanda u sebe ji zanechal. A zřídiv místodržících svých, kteřížby uherské království v jeho nepřítomnosti spravovali, jmenovitě palatina Štěpána Báthora a Pavla arcibiskupa Ostřehomského, jim moc správy zemské odevzdav, též úředníky zemské ustanoviv a zámek Budín k věrné ochraně Tomáši Nádaždiovi poručiv, odtud do Vídně se navrátil.

Hanuš vejvoda tak množstvím bídami strápen a

protivného štěstí přívalem přikvačen byv, když o Bodonově a vojska jeho porážce jako i o tovaryšův svých v illirické zemi neštěstí a zlém podaření uslyšel, nic neprodlévaje do Polska k Janovi Tarnovskému kastellánovi v Krakově a nejvyššímu polského vojska se utekl. Kterýžto muž udatným a zmužilým a za paměti lidské mezi Poláky všemi cnostmi znamenitě ozdobeným a slavným byl. Od Tarnovského tento zběhlý a z království nešťastně mocí zahnaný král netoliko velice vlídně se vším komonstvem svým přijat a jemu k obývání veliký zámek Tarnov odevzdán byl, ale i také s obzvláštní a téměř královskou štědrostí všemi k požitku potřebnými věcmi opatřen a od osidel nepřátelských, pokud se v Polště zdržoval, znamenitě obraňován byl. Aniž taková Tarnovského vlídnost a znamenitá veliká štědrost a pilnost Sigmundovi králi polskému se nelíbila, kterýž ačkolivěč Hanušovi, aby po království uherském z mnohých Ferdinandovi příčin přináležejícím nedychtil, nadarmo radil, avšak zato jest soudil, že jeho jakožto blízkým příbuzenstvím s sebou zpřízněného do takového exilium a vyhnání přivedeného s takovou mírnou myslí přijíti a chovati povinen jest, tak aby jemu místa toho přál a k jeho potřebě a bídě se chýlil. Pomoci pak jemu proti Ferdinandovi dokonce odepřel, tak aby domu rakouského arciknížat (jimžto od starodávna s císařem Maximiliánem I. v přátelství všed všeho dobrého přál) a obzvláště císaře Karla V., jehožto štěstí a zboží na největší toho času stupeň přišlo, neurazil a nepopudil.

Celý se rok dokonal, v kterémžto času Tarnovský Hanuše vejvodu choval a všelijakými přátelskými službami občerstvoval. Pro navštívení a potěšení jeho mnozí také jiní páni polští k němu přijížděli, a to s dovolením a vědomostí Sigmunda krále polského (který předtím sestru jeho za manželku měl, ta však již více v živobytí nebyla) se dálo. Mezi nimiž Jeroným Laský, palatin siradský, v vzácnosti rodu a rozšafnosti vznešený a v válečných věcech a radách dávání zběhlý a ve všech příbězích zkušený, nejpřednejším byl. S nímžto a s Tarnovským o nešťastné království svého ztrátě, o vyhnání, bídach a dosažení prvotní důstojnosti

smutně a naříkavě začasto Hanuš své rozmlouvání míval. A když se tak mnoho o to radili a to usoudili, aby žádné sobě naděje v císaře Karla V. nezakládal, jakožto v tom, který ačkolivěč udělováním a dopomáháním jednomu každému jeho spravedlnosti vůbec rozhlášen byl, však že rozum to s sebou přináší, že on raději to viděti bude, aby bratr jeho král Ferdinand uherským králem zůstal; král pak Ferdinand jsa od přirození žádostiv kralování a dostav již druhé království, nebude chtíti žádným spůsobem od stolice království uherského upustiti. Vedle toho že papež Kliment VII. a král francouzský František domácími válkami tak obklíčeni jsou, že sami sobě raditi a mnoho méněji jiným na pomoc přispěti nemohou. O králi polském Sigmundovi že se může mlčením pominouti; neb ačkoliv jest králi Hanušovi příbuzný, však jsa nyní domu rakouskému hrubě náchylný, že proti němu válčiti aneb pomáhati nikoliv nebude. Benátčané, ačkoliv vedle krále francouzského s králem Hanušem v smlouvy vešli a jemu všelijaké přátelství prokazovati a ve všech příčinách pomáhati mnoho přislibovali, ale kdo jich jest povědom, nikdy tomu místo nedá, aby jaká naděje býti měla, aby oni chtěli a měli jakou pomoc učiniti, poněvadž oni obyčejně na své vlastní věci pozor dávají a na jiných lidí nebezpečenství skrze prsty se dívají. Pročež že se jim zdá býti, aby král Hanuš vyhnání svého nejlepšího lékařství při císaři tureckém Solimanovi vyhledával, a posly vyslav své od něho pomoci a retuňku žádal. Neb žádného není, skrze jehožto moc a sílu ztracené království by se dostati a proti nastávajícím nepřátelům a závistníkům zase dostati a zdržeti mohlo. Jsa tento potentát udatný a vysoké mysli, ačkoliv v náboženství nám protivným jest, avšak na sobě obyčej a mravy má, žeby bez pochyby k politování a čitedlnosti jeho bídy přiveden býti mohl, kdyby pokornými prosbami a zaslíbením ročního tributu obměkčen byl. Jakožto na valašských a moldavských národech a knížatech jejich patrní příkladové se nacházejí, kterýchžto Turek pod panováním svým vedle práv jejich živu býti zanechává, a ty, kteří mu tribut platí, proti všechněm okolním a hraničným

zbraněmi obraňuje. K čemuž i toto přidal Laský, pokudžby se Hanušovi líbilo, že on sám tu legací jakkolivěč těžkou a pracnou na sebe by vzíti chtěl a, co na něm záležeti bude, k šťastnému konci přivede.

Hanuš odpověděl, že jemu velice za tu službu děkuje a k rozmyšlení-se krátký čas žádaje nato, coby předsevzíti měl, časně pomysliti chce.

Po malém potom času pochváliv Laského a velice mu mnoho slíbiv, pokudžby se jeho předsevzetí a radě poštěstilo, tu legací jemu svěřil, náklad jemu potřebný a prositebné psaní odevzdal, officírům předním tureckým veliké dary poslal a Laskému jakožto radci a dobrodinci svému, co nejlepšího od zlata, stříbra a klenotův za sebou měl, odevzdal a daroval. Povídá se o něm, že když Laského na tu legací vysílal, ten Virgilia verš: „*Flectere si nequeo superos, Acheronta movebo*“ — Nemohu-li skloniti moci nebeské, tehdy pohnu pekelní — smutnou tváří a ústy vyřekl a vypověděl. Sice taková rada, co se Hanuše vejvody dotýče, jemu na čas užitečná byla; ale když se křesťanského dobrého pováží, tehdy takovou zlou radou a tureckou pomocí velice mnoho zlého se valilo.

Tak tedy Laský v krátkem času na cestu se vypravil, skrze Bulgarii cestu před sebe vzal a když do Konstantinopole přijel, přede všemi věcmi s Ludvikem Grittou Benátčanem v známost a v přátelství vjíti se snažil, dav jemu dary. Byl ten jistý synem Ondřeje knížete benátského, z matky jedny z Konstantinopole splozen a tureckého jazyku dobře povědom, i Ibraimovi vezírovi i samému Solimanovi známý a milý. A toho času v Peře bydlel, v kterémžto městě Laský nedaleko od téhož Gritty hospodou stál. Tomu Laský o legací své a Hanuše krále bídě a vyhnání v jazyku vlaském srozumitedlnou relací učinil. Obadva potom Ibraima navštívili a jeho dary porušeného nato přivedli, aby Hanuše při Solimanovi zastával, a jemu všelijaký fedruňk a pomoc učiniti připověděl. Ten jistý Ibraim byl předním vezírem, radcím a favoritem císaře tureckého Solimana, kteréhož po své vůli kdekoliv chtěl nakloniti a přivésti mohl. Jeho usilováním a prací Laský po třech dnech k Solimanovi uveden, od

něho potom k tribunálu řečenému divan, což přední u Turků radu vyznamenává, ukázán, kteréžto rady Ibraim presidentem byl. Kdežto když co nejkratčeji — neb byl napomenut, aby obšírně nepřednášel — a nejvýmluvněji potřebu vejvody přednesl (čehož Soliman z hornějšího okýnka doslýchal), jeho jakožto jednoho poddaného a služebníka pod ochranu Solimanovu odevzdával a že, cokoliv se na něho tributu uloží, každoročně rád platiti bude, přislíbil, od Ibraima dobrou sobě naději danou maje do hospody se odebral. Přihodilo se, že také Gritti Benátčan týchž dnův k šacování perel a kamení drahých od Solimana povolán byl, neb tomu výborně dobře rozuměl, a dobré příležitosti dostav Hanušovu věc s pilností poručenou učinil. Z čehož pošlo, že brzy s radou předních bašův a obzvláštně předního vezíra Ibraima týž vejvoda Hanuš pod ochranu Solimana přijat, z jara o lid a vojsko, kteréby jeho zase do království uherského přivedlo, zakázaní se jemu stalo a žádný tribut toho času na něj uložen nebyl. Laský červeného zlatohlavu sukní darován a od bašův a Ibraima na pangetu dobře častován byv do svého příbytku zase propuštěn byl.

Však prvé nežli z Konstantinopole vyjel, přijel při začátku leta 1529 s velikým dvořanův komonstvem a s mnohými, kteréžby bašům tureckým daroval, drahými dary, vyslaný od krále Ferdinanda jménem Jan Oberdánský (Johannes Hobordanscus), národu uherského, muž vzácný, rozšafný a velice výmluvný, kterýž kdyby byl prvé přijel, nežli Laský audiencí měl a vejvodovy věci vyřídil, maje přednášeti příčiny tak podstatné, jakým spůsobem král Ferdinand v dvojnásobné dědictví královské se dostal, bylby nepochybně Solimana k svému přátelství získal a příměří s ním vedle příkladův předešlých králův uherských učinil a zavřel. Byl pak tento Oberdánský od přirození prudký a pyšný a z té příčiny Turkům velmi nepříjemný, kteří tomu chtějí, když křesťané k nim přicházejí, aby slovy a skutky pokorně k nim se ukazovali a barbarskou mocí je k tomu bezděk přinucují*).

*) Toto jest ten Oberdánský, který mizerně život svůj dokonal.

Tento tedy když k audiencí Solimana veden byl a podle tureckého obyčeje za ruce a ramena od vrátných držán tak svou legací přednesl, téhož Solimana, který nezvykl, aby něco pyšného a sobě odporného měl od koho kdy slyšeti, nemálo urazil. Nebo svobodně přednášel, aby přátelství a příměří s králem Ferdinandem učinil, na ten spůsob tu smlouvu, kterouž někdy Ludvik král zavřel, obnovil, Bělehrad a jiné zámky za času krále Ludvika od Solimana dobyté zase navrátil, kdybykoliv od krále Ferdinanda od něho to požádáno bylo.

Kteréžto přednešení jakožto vysokomyslné a příliš svobodné Solimanovu beztoho sice vzteklou, zuřivou mysl a již předtím od Laského namluveného velice pohnulo a rozlítilo, tak že jsa hněvem rozpálen celý svůj úmysl nato oddal, aby vejvodu Hanuše do země přivedl a krále Ferdinanda z užívání Uher vypudil a zahnal. Oberdánského jakožto pyšně a nevážně před ním mluvícího z svých zemí bez meškání vypověděl s těmito přitom pohrůžkami, že ihned následujícího jara proti Ferdinandovi s vojskem svým do Uher a do Budína potáhne, kdežto jestliže Ferdinand zvítězí a jeho přemoženého zabije, že netoliko klíče k Bělehradu ale i jiných zámkův snadně dosáhne; pakliže on v Budíně nebude, že až do Vídně pojede a jeho tam hledati bude.

Laský pak, kterýžto z příchodu Oberdánského velice zarmoucen byl, obával se, aby ty smlouvy, kteréž on obzvláštní prací a s velikým usilováním dokonal, zrušeny nebyly. Porozuměv, že jest on Oberdánský od hněvivého Solimana místo přátelství a příměří pohrůžky a všelijaké nepřátelství dostal, velice se nadtím zradovav domů přijeti pospíchal a z cesty své posla s velikou

Nebo když po některém čase o to se pokusil, aby Hanuše vejvodu od Solimana zase k království uherskému navráceného v Budíně zamordoval (což zdali jest to sám dobrovolně učiniti chtěl aneb z platu od jiných naveden byl, věděti se nemůže) a ostrý nůž, kterým to učiniti mínil v rukávě jeho nalezen byl, byv jat, do pytle zašit a do Dunaje uvržen jsa se utopil, tak zahynul.

rychlostí předeslal, skrze kteréhožto vejvoda Jan, aby od ustavičného zármutku a tesklivosti mysli přestal a naději dobrou měl, napomínán byl; o jiných pak věcech a o celém poselství jeho spůsobu a dokonání že brzy při navracení Laského vyrozumí. Poručil pak Soliman, aby týž vejvoda Jan proti němu s vojskem do Uher táhl, anebo na polích Moháčských, za příčinou vítězství od sebe nad Uhry obdrženého a přebídného Ludvika krále poražení vznešených, a nebo někdo nad Budínem jemu naproti vyjel. Dále pak, že on Soliman o to péči jmíti bude, aby jeho Hanuše na stolici královskou v Budíně dosadil. A vedle toho Hanušovi psaní odeslal, v němž, že jeho jako bratra svého pod ochranu svou přijal a proti všechněm ochraňovati bude, se zakazoval a připovídal.

Po navrácení svém Laský o těch věcech, kteréž šťastně v Konstantinopoli vyřídil, Hanuše vejvodu zpravil. On jemu za takovou jeho práci Dunavec zámek a město Kežmark v krajině spišské ležící štědře daroval.

Ačkolivěč předešle též město král Ferdinand Františkovi Battianovi daroval, měšťané však zajavše a do vězení uvrhše Jana Sanka z rodu Dubrovnického, kterýž na místě Battiana to město spravoval, do něho Laského pustili a poslušenství jemu slibujíc jej za pána měli a drželi.

Když potom Jan Oberdánský do Vídně se navrátil, v ní krále Ferdinanda nenalezl, protože král držel sněm říšský v městě Špeyru na místě bratra svého, císaře Karla V., který v vedení války ve Vlaších byl zaneprážděněn. Místodržící královi v Vídni zůstávající, vyrozuměvše řeči Oberdánského, který jim dosti patrně vypravoval rozhněvání císaře tureckého Solimana, kterak jest hlavním nepřítelem krále Ferdinanda a že chce netoliko království uherské jemu odníti a Hanuše vejvodu zase do něho uvésti, ale že chce s velikým vojskem do Rakous přijeti a město Víděň dobývati: takovým jeho zprávám nikterakž věřiti nechtěli. Pročež Oberdánský za králem do Špeyru se vypravil, tak aby o tom krále Ferdinanda, načemž nejen jemu samému ale i celé říši a křesťanstvu

mnoho záleželo, sám osobně zpravil. Přijev tedy do Špeyru, a tu zprávu králi učiniv, byl nadtím král nemálo přestrašen, poněvadž o tom i od jiných svých věrných vyzvědačův a jiných svých dobrých přátelův tomu vyrozuměl, že Soliman k válce velice se strojí a toho celého úmyslu jest s svým vojskem do Uher táhnouti. Pročež všecku péči a pilnost k tomu přiložil, aby město Vídeň zpevnil a do něho dobrý počet lidu válečného s udatnými nejvyššími a officíry za posádku položil. A ačkoliv k vykonání toho mnohem zpozdilejší, nežli velikost nebezpečenství byla, knížata a stavy říšské nalezl: a však to štěstí bylo, že Soliman s tažením svého vojsko též také spěšný nebyl. Příčinu jeho prodlévání pokládali býti, že předním vůdcem jeho vojska Ibraim byl, kterýžto poněvadž k knížatům a lidu křesťanskému velice náchylen byl a jim dobrého přál, k tomu vedl, aby Solimanovo vojsko poznenáhla a později táhlo, tak aby Karel císař a král Ferdinand tím lepší čas k odporování Turkům míti mohli a od něho nenadále zachváceni nebyli. Pročež přitáhlo okolo 16000 pěchoty a 2000 rejtharův lidu německého udatných a velice zkušených vojákův, kteří všickni do města Vídně k obhajování jeho proti moci turecké položeni byli, a vedle toho od všelijakých profiantův a municí též město výborně dobře se opatřilo.

Mezitím Hanuš vejvoda vedle častého napomínání Laského z toho dlouhého vyhnání svého z Polska do Uher se vypravil, tak aby Solimanovi naproti vyjel a od něho na stolici královskou zase dosazení očekaval. Veliký na penězích nedostatek měl, tak že když žádných peněz před rukami nebylo, k najímání lidu na díle od Polákův a na díle od Uhrův, od těch kteří se jeho ještě přídrželi, jich vypůjčovati i drahé kameny a perly veliké ceny, kteréžto z království vyhnán byv s sebou odvésti jest mohl, týmž věřitelům svým zastavoval. A tak peněz dostav dvě kompanie rejtharův po třech stech silné najal a jim Šimona Athinaje, na němžto jakož též vyhnaném všech svých prací tovaryši velmi sobě mnoho zakládal, představil. Nařídil tolikéž do Uher některým svým příbuzným a důvěrným přátelům, zvláště Štepánovi Báthorovi Šomljanskému,

Gothartovi Kunovi, Emerikovi Cibakovi a jiným, o nichžto věděl, že k němu ještě potajemně náchylni jsou, poslal, aby s Šimonem, jehož on brzy následovati bude, sebe a svou sílu spolčili a na něho v Uhřích pod těmi horami, kteréž zemi uherskou od Polska rozdělují, okolo Homonné očekávali. Ty a též věci s Františkem Drugetem příbuzným svým skrze psaní a s Jiříkem Mnichem rodem z Dalmacie sdělil, a aby toho žádnému neprohlašovali, přísně jim zapověděl. Ti jistí sebravše do 2000 rejtharův, je dle nařízení Hanušova Gothartovi Kunovi k správě oddali a v místě sobě jmenovaném s Šimonem se strhli.

S tím nevelikým houfem vejvodovští táhnouce, když se na Košické hranice dostali, nemohli toho dovésti, aby od Štěpána Révaje krále Ferdinanda rejtharův vůdce a od španělského škvadronu, kterýžto Tomáš Liskani vedl, spatříni a přezvěděni nebyli. Kteřížto když beze všeho řádu s vejvodskými se do bitvy dali a na Španihely ač sice s blízka přicházející čekati nechtěli, jakožto ti, kteří malou nepřátel hrstkou vysokomyslně a pyšně pohrdali, bez veliké práce od vejvodovských rozehnáni a poraženi jsou byli. A když Gothart je utíkající honiti chtěl, byla mu od Šimona překážka učiněna, jenžto se obával, aby jeho nespořádaní houfové od starých španělských soldátův a zkušených střelcův pobiti nebyli.

Uslyšav Hanuš o tomto svého vojska tak udatném vítězství, nemeškal déle, ale Tarnovskému děkování za jeho dobré chování a hospody propůjčení učiniv s tím zakázaním, že nato dobrodiní od něho přijaté stálou paměť jmíti chce, — čehož také vystavením pěkného oltáře v kostele Tarnovském památku po sobě nechal, — z Polska vyjel a s Laským jeho provázejícím s Šimona i Gotharta vítězným lidem se spolčiv upřímo do Lippy táhl. Kdež mnoho z sedmihradských a uherských pánův s vinšováním štěstí k němu přijeli a tu spolu s ním na příchod Solimana očekávali.

Již bylo pozdní obilí do stodol sklízeno, kdyžto Soliman s velikou silou vojska přes Sávu řeku se přepraviv do Sremu přitáhl a tu některý jen den pobyv

přes Drávu u Oseka dav most z lodí a prken udělati beze všeho odporu přejel a odtud pomalu na pole Moháčské se dostal, na nichžto Hanuš s těmi, kteréž v velikém soužení svém shedati jest mohl, s svým vojskem (jehož bylo okolo šesti tisíc) Solimanovi spolu s Laským se klanějíce a poddávajíce s nákladnými dary vstříc vyjel. Sultán jemu ruky podal, s velikou vlídností jeho přijal a aby srdnatým byl a dobrou naději měl, jeho napomínal. Příhodné místo, kamžby se uchýlil, jemu v ležení ukázáno bylo, z řádu janičarského strážní a vartýři, kteřížby jeho přede všelijakou mocí hájili, jemu oddáni byli; každodenně všelijakými kuchynskými potřebami a krměmi i několiko ovcemi z kůže vytaženými, též i jistou mírou a deputátem cukru, medu a voskových svíček štedře obdarován býval.

Odtud vojsko to pořád k Budínu vedeno bylo. O vojsku tom, ač sice mnozí povídali, žeby sto a padesáte tisícův Turkův samých silno bylo, a sami Turci žeby dvakráte ještě jich víceji býti mělo, nepravdivě se pochloubali: avšak jistá věc jest, že těch, kteříby k boji potřebováni a k válce spůsobní soldáti byli, polovici tolik se nacházelo; jiné pak množství, jako jsou kuchtíci, chlapci a chasa, při opatrování okolo koňův a velbloudův se nacházeli.

Veliký díl měšťanův Budinských a obzvláště těch, kteří bohatější a předešlých let porážkou přestrašeni byli, a přede všemi němečtí kupci do Ostřehoma anebo do Bělehradu anebo do Prešpurku, odtud do Vídně a nebo na další bezpečné místo se oddali. Tak zanechavši v městě málo sousedův, Turek nejprv předměstí a potom města snadně se zmocnil a jeho dostal. Tomáš pak Nádaždi, který po vyhnání Hanuše od krále Ferdinanda k obraňování téhož města a zámku nařízen byl, Kryštof Besserer a Jan Traubinger, dvou německých houfův vůdcové, od velikého nepřátelův počtu a nenadálým vpádem přestrašeni jsouce zmužile za několiko dní se potýkali. Naposledy špatnému svému počtu netroufajíce a nepříteli města zanechajíce, na zámek se obrátili, který od předešlých

králův uherských víceji k rozkošem nežli k upevnění před nepřátelským nebezpečenstvím vystaven byl.

Turci téhož zámku ustavičným do něho koulemi házením z gruntu vyvrátiti, se vší snažností dobýti a sobě podmaniti usilovali. Sám pak nejvyšší na témž zámku Nádaždi ač nedužívý, však coby na znamenitého hejtmana a vůdce lidu příslušelo činiti, dokonce nic jest nezanedbával. Ale když on s jedné strany s jistým počtem lidu svého válečného tureckému násilí a útoku bránil a je z rozdílných děr ode zdí střílením odháněl a mnoho jich postřílel, s druhé strany němečtí vojáci nepřátelské síle opírati dostatečně nemohli. Turci je napomínali, pokudžby zámek dobrovolně vzdáti chtěli, že je nechají bezpečně odtud odtáhnouti a pro lepší je ubezpečení že jim chtějí list od Solimana vlastní rukou podepsaný nato odevzdati. A když Němci k tomu chtěli přivoliti, tehdy Nádaždi velice se rozhněvav s velikými pohrůžkami je od toho, aby k tomu nepovolovali, napomínal, pravě, žeby sice skrze to netoliko za lenivé ale dokonce za nevěrné vojáky museli pokládáni byti, nýbrž aby raději udatně se bránili a na nepřítele stříleli. Ale oni, když on tak naříkal a jim lál, netoliko jeho napomínání neuposlechly, ale jeho jali a do jednoho pokoje klenutého zavřeli, a hned potom s Turky o vzdání zámku smlouvu učinili a je do něho s velikou hanbou svou, ale s velikým nepřítele plesáním a radostí vypustili. Když se Němci z zámku ubírali, tehdy mezi zdmi kostela sv. Jana křtitele ze vší zbraně obloupení a obnažení provázeni byli a jim poručeno bylo, aby tu na pasporty očekávali. Ale obyčejnou Turkův lstí a zpronevěřilostí oklámáni a kromě málo některých mládencův všickni za město vyvedeni byvše ukrutně hanebně pomordováni, a málo jich utíkáním sobě pomohli. Nádaždi pak z toho pokoje klenutého od janičarův vyveden byv, před Ibraima přiveden, který zuřivými slovy k němu promluvil a jemu to vyčítal, že on jsa rodilým Uhrem proti svému vlastnímu národu a Hanušovi králi se protivil a Ferdinandovi navésti se dal, že jest též město a zámek Budín jemu k ruce držel a opatroval; nadto výše že jest proti tak velikomocnému císaři tureckému se opovážil brannou

rukou ten zámek brániti a takové jeho nepřemožené moci odpíral. Pročež poručil dvoum čaušům a některým z guardie janičarům, aby jeho vedle břehu Dunaje vedli jakoby králi Hanušovi jej dodati chtěli, však aby jej do Dunaje vstrčili a utopili. Šel s ním jedinký František Semiej, tehdáž v mladém věku, ale potom od něho k mnohým velkým povinnostem byl fedrován. A tak Nádaždi pln truchlivosti jda vedle břehu Dunaje spatřil nenadále malou loďku a na ni vskočil. Ačkoliv od jednoho z janičarův za sukni byl chycen, však on ji spěšně z sebe svlek a témuž janičarovi ji v rukou zanechav, na té loďce bez vesla se plavě s nemalou svou prací na druhou stranu břehu dosti pozdě u večer se přeplavil, kdež Hanuš s svým vojskem ležení měl. Ku kteremužto se dostav jeho s Grittou Benátčanem u večeře nalezl a k nohám jeho padl. On v prvním pohlednutí sotva jej poznal a za příčinou starého předešlého proti němu válčení k němu pěkné tváři se neukázal, však potom jemu vše odpustil a dosti za dlouhý čas na něho laskav byl.

Když takovým spůsobem město a zámek Budín od Turkův dostán byl, Soliman k Hanušovi promluvil, aby s veselou myslí na zámek svůj královský se navrátil, on že chce vedle vzkázaní skrze Oberdánského Ferdinandovi k Vídni táhnouti. Což Hanuš s radostí vykonal. Zanechal u něho Soliman Ludvika Grittu se třemi tisíci Turkův, vedle toho veliký počet lodí, kterým Uhři čajky říkají, aby jich na Dunaji mohl užívati, poněvadž Hanuš v svém vojsku žádných takových lodí neměl, a že o jiných věcech při svém navrácení nařiditi chce, se zakázal.

Když se to tak všecko dálo, nastávala památka narození blahoslavené Panny Marie, totiž 8. Septembru, na kterýž den Soliman Ibraimovi poručil, aby vojsko jeho na zejtří k vedení k Vídni přihotovil. Kterýžto netoliko v ležení ale po všech kvartýřích skrze vyslané čauše takové poručení v známost uvedl, aby dva nejvyšší vůdci rejtharstva Behram a Ibraim, které Turci beglerbegy jmenují, přední lid asiatský a druhý europejský vedouce, jiné vojsko jako avantgarda předcházeli takovým řádem: Kde jsou oni o poledni přitáhli, všecko vojsko téhož dne u večer s nimi se strhlo.

Čajky pak, kterýchž velkých 160 bylo (mimo těch lodí, na kterých municí a profianty naloženy byly) s velikou obtížností a prací proti Dunaji taženy byly.

Když tehdy tak tím spůsobem turecké vojsko táhlo a k zámku Ostřehomu se přibližovalo, Pavel Várdaj, arcibiskup téhož města, velice se toho ulekl. Ačkoliv předešle Hanuše opustil a krále Ferdinanda se přidržel, však poznávaje, že takové síle nepřátelské protiviti se moci nebude a znaje to, že král Ferdinand bude míti dosti co činiti město Vídeň obhajovati, a jemu že nebude množné pomáhati: pročež jiné lepší rady nevěděl sobě dáti, než poslal dva vyslané do vojska k Solimanovi a pod jeho ochranu poručena se učinil. Kterou jemu rád připověděl a aby k němu svobodně najíti se dáti mohl, dovolení dal. Várdaj následujícího dne s 300 rejthary a s 300 pěchoty do téhož ležení se dostal. Byl přivítán ode všeho vojska s velikou radostí a s velikým plesáním, ješto pravili, že jsou nejpřednějšího křesťanského náboženství v Uhřích vůdce k jejich straně se oddávajícího dostali. A sám Soliman v svém stanu velice pěknými a lahodnými slovy k němu promluvil a jeho těšil, aby ničehož se neobával, že bezpečně v jeho ležení bude moci zůstávati. A byl jemu dán kvartýr v ležení blízko kvartýru Ibraima a všelijakými profianty byl dobře opatřen, zůstana v témž ležení po ten všecken čas, dokud město Vídeň obleženo bylo.

Na zámku Rábu byl nejvyšším Jan Krištof z Lamberku, který k ruce krále Ferdinanda tu pevnost opatroval a gvarnisí německou na něm měl. Ten také neobyčejným strachem předěšen byv a zámek zapáliv, do Vídně se schránil, kdežto napřed děla svá předeslal, aby jich nepřátelé nedostali. V čemžto jemu od krále Ferdinanda a jiných nejvyšších žádná vina dávána nebyla, protože tím od ukrutných Turkův město bylo osvobozeno. Podobným spůsobem se dálo s Uherským Starým Hradem, kterýž královna Maria v věnu držela. A to město tolikéž od předěšených a bojácných vojákův zapáleno a opuštěno jest. Tím příkladem všeckna téměř za řekou Litavou ležící místa na pomezí rakouském anebo ohněm popálena anebo pustá

zanechána jsou byla, tak že nepřátelé hojnost od všelijakého obilí a všelijakých potrav od ubohých robotných lidí do stodol a do stohův svezených a schovaných dostali, a všeckny od nich věci svobodně ukrutně rozebrány a větší díl v nic obráceny byly. Z čehož pošlo, že následujícího roku v Uhřích a v Rakousích veliký nedostatek ode všelijakých potrav a velká drahota následovala.

Soliman dne 22. Septembru s některým tisícem lidu Vídeň o devíti hodinách před polednem objeti dal, skrze což v městě častá lerma nastávaly, vojáky a obyvatele tím hotovější a bedlivější k tomu obležení učinily a od nejvyšších a měšťanův rady držány jsou, kdež natom zůstali, aby předměstí kteréby Turek sobě k svému forteli, užívati mohl, zbořiti dali a to přes pět set domův, v nichž rozdílné profianty zvláště mnoho vín, jichž polovici vylito a polovici zachováno a sem i tam rozvundáno bylo. Všichni jednomyslně to město ochrániti, zachovati, obdržeti nebo ztratiti a za křesťanskou víru válčiti a do jednoho člověka státi jsou společně přisáhli a se zavázali. Všechny městské brány a zdi jak nejlépe mohli spevnili. Za nejvyššího a ochránce téhož města falckrabě u Rejna Filip na místě svého strýce Fridricha vyhlášen byl, který ihned s jedním stem koní tam přijel. Sice jeho strýce falckrabě Fridricha knížata říšská z jednomyslného snešení za generála nejvyššího vyhlásili; ale poněvadž již tehdáž, když on přijížděl, město od nepřítele obleženo bylo, nemoha se do něho dostati v městě Kremži zůstával. Svrchu jmenovaný falckrabě Filip tu stranu od Červené brany až k Štubenthoru zaopatřil 14 kompaniemi říšské pomoci. Eck z Reischachu u korytanské brány a kláštera Augustinův s svým 3000 lidem k opatření se postavil. Odtud až k zámku s dvouma praporci štyrský hejtman Abel z Holnecku ležel. Linhart z Felsu, který u starých vojákův vysoce vážen byl, zaopatřil zámek, a Maximilian Leyszer díl zahrady při zámku až k Šottenthoru. Jim v čas potřeby na pomoc přispění položeno bylo na čtyrech placích u bran 500 rakouských rejtharův, a z obou stran při bráně Šottenthor s dvouma praporci téhož města měšťanův, nad nimiž Jan

z Greyszeneck a Linhart Hauszer hejtmané byli; druhým pak měšťanům jich nejvyšší a rejthaři, pokudby oheň vyšel, k hašení nařízeni byli. Ruprecht z Ebersdorfu, hejtman nad dvoumi rakouskými praporci stál od Šottenthoru až k židovské bráně. Místo Elendt řečené zaopatřili španělští soldáti. Odtud u Červené brány, kdež pro střelbu největší nebezpečnost byla, leželi proti Dunaji Ernst z Brandenštejna s 2000 českými pacholky spolu s Vilímem z Wartemberka a hrabětem z Hardeku se svými 200 koňmi. Nejvyšší hejtmani a úředníci jako i vzáctnější osoby hrubě se obávali, že město u korytanské brány podkopáno a minirováno bude, kdež největší starost a pilnost vážili, štyrskou a korutanskou pomoc, mezi kterouž Jan Kocian byl, položili a jim, pokudby toho potřeba ukazovala, Kaspara z Říčan a Sigmunda Leyszera s dvouma praporci korytanských knechtův u kostela Augustinův nařídili. Když tak zdi a věže rozděleny byly a jeden každý svůj plac věděl, kusy nahoru vyvezli, obzvláštně na bránu korytanskou, odkudž nepříteli největší škodu činiti mohli, tak jakž jsou zajatí zprávu dávali. Potomně všechny brány mimo jedné malé, která proti řece byla, skrze kterouž aby v čas potřeby vypadnouti mohli, zavřeny byly. Proti těm tureckým násadistům*) dal král Ferdinand s velikou pilností a prací od některých vlaských místrův lodi dělati, kteréž nečasně přišly a tak potonuty a spáleny byly. K přednejším zdím byly jinší veliké valy vyhozeny, a šindele se střech, aby oheň tak velikou škodu neučinil, odrazili; také jiné domy, které na překážce naproti byli, rozbořili. Mezitím když jest se to všechno stalo, křesťané výpad učinili, aby zprávy do města přinésti mohli. Ale nebylo žádného pokoje ani přestání od velikého počtu zůřivého nepřítele dotud, až to pole s té strany zúplna od nich osazeno bylo.

Dvacátého třetího Septembru křesťanští rejthaři, kteří do 500 silni byli, nepříteli u sv. Marka překážku učiniti

*) Lodním vojákům. Násada, spůsob lodí dunajských.

chtěli, z brány Štubenthor, která ještě zavřena nebyla, vypadli, ale od množství, jenž na ně úprkem tlačilo, musili se zase ke zdem městským obrátiti. Z nich tři zůstali, a sedm, mezi nimiž hraběte Jana z Hardeku, fendrich Kryštof Zedlic, zajati byli. Ten jak s koně zsedl, sám (jak se povídá) svůj praporec jinšímu vojáku, který ho s sebou do města přivezl, odevzdal. Těm třem, kteří zabiti byli, spolu s jinšími třemi, kteří v špitále u sv. Marka malomocní zůstávali, Turci hlavy sťali a na oštípy vstrčili a spolu s těmi zajatými rejthary před tureckého císaře přivedli. Ptal se jich, zdaliž knížata nejvyšší a hejtmané k odevzdání téhož města úmyslu jsou? Dali mu za odpověď, že jsou všichni společně při sobě zavřeli to obležení, jak dlouho živi a ducha v sobě jmíti budou, vystáti.

Podiviv se tomu turecký císař, dále se jich tázal, jak mnoho jich v tom obležení jest? Odpověděli jemu: Dvacet tisíc pěchoty a dva tisíce jízdných. Císař nato chtěl věděti, kde jich král jest; oni mu odpověděli, že svůj dvůr v Linci, v jednom městě při Dunaji, 24 mil od Vídně ležícím drží. Nato turecký císař řekl: „Chci ho hledati, kdyby i ve prostřed říše měl býti a chci také jiná knížata navštíviti.“ Dále se jich tázal, pro jakou příčinu předměstí spálili, ješto jim není možné též město zachovati? Odpověděli, že oni o tom nevědí. Mezitím křesťané dva Turky s zavázanýma očima skrz město vedli a svobodně k jich císaři tureckému jíti nechali. A on nato svrchu jmenovaného fendricha Zedlice s jinšími třemi chycenými v zlatohlavu a v hedbávných šatech a jednomu každému po 3 dukatích darovav svobodné do města 14. Oktobru propustil a těm nejvyšším v něm zůstávajícím vzkázati dal: „Pokudž se poddají, že chce od města bez záhuby a beze škody odtáhnouti a do konce své vojáky do města nevésti; jestližeby se pak protivně stavěli aneb žádným spůsobem dobrovolně poddati se nechtěli, že on všechny společně, nešanujíc dítěte v životě, pomordovati a město v prach přivésti chce, pravě, že jako jeden Bůh v nebeském světě kraluje, tak také má toliko jeden pán a hlava tento bloudící svět spravovati. K tomu, že se on přiznává a že nechce svou hlavu tak dlouho pokojně položiti,

dokud celý německý národ pod svou moc nepodmaní.“ Když jsou nato nic více neodpovídali, nechal své celé vojsko v pořádném řádu k Vídni přitáhnouti. Město Bruck a zámek Trautmansdorf, nemohouce té veliké moci odepříti, na jistou kondicí se podali, kterýmž turecký císař beze škody odtáhnouti nechal. Po vzetí těch míst vyslal z svého mocného vojska 3000 vojákův s Michal-ogli bašou na čety kteří bez platu sloužíce všechno berou a pálí. Díl své čety učinili až do Štyrska a díl při Dunaji až do vrchních Rakous k městu Ensu, a takové neslýchané tyranství provozovali, že jest ve dne v noci nic jiného nežli pálení a mordování křesťanův vidíno bylo. Ženy hanebně o poctivost připravili, děvčatům nedospělým násilí činili, těhotné ženy vykuchali a díl jejich plodu o zem bili a díl jejich plodu zkrvavené na oštípy strkali, i také tu kradež, co s sebou vésti nemohli, v nic obrátili.

Dvacátého šestého Septembru bylo město Vídeň tak široce jak na vodě tak na zemi od té turecké mocnosti všudy okolo obleženo, že se nemohlo z té vysoké sv. Štěpánské věže přehlídnouti. Turecký císař osobně měl svůj kvartýr od sv. Marka až do Švechat, a zámek Trautmansdorf měl Ibraim baša. V prostřed tureckém ležení 300 kusův střelby se všemi přináležejícími potřebami jedním příkopem a valem opatřeny stály. Císařské stany byly velice pěkně od zlata a hedbáví připraveny, kteréž 500 drabantův s kušemi opatrovali. Odtud nedaleko stáli janičaři, kteří u tureckého císaře u veliké vážnosti jsou, k nimž samým veliká naděje k obdržení vítězství záleží a oni toliko sami mají tu moc císaře voliti. Jichž 12000 bylo. Potomně druzí baši nejvyšší a kapitáni, totiž z Asie a Bosnie a jiných Turkům podmaněných provincí, od městské zdi až k vrchu řečenému Kallenberg leželi. Násadisty měl Turek řeku od Vídně až k Nussdorfu pod svou mocí.

Srozuměv tomu Turek, žeby díl města u korytanské brány jakož nejslabější místo k opatření silně osadili a větší díl střelby v tu stranu vytaženo bylo, obrátil také k těm místům největší moc s tím úmyslem je obdržeti. A tak na předměstí za zdmi, které pro spěšný nepřátelský pří-

jezd nemohly do konce zbořeny býti, své kusy postaviti dal a nejzkušenější puškaře k tomu ustanovil, kteří tu zeď tak prostříleli a skrze to tím bezpečněji pro sebe našim velikou škodu učinili. Dále za předměstí s většími kusy na túž bránu stříleli. Mezitím také mnoho šípův lítalo a padalo, jakoby hustý déšť pršel aneb krupobití bylo.

Dvacátého sedmého Septembru Turci s pěti sty násadisty most zbořili a spalili a potom své ležení, aby křesťanům profianty zavřeli, tu jsou učinili. Ač sice z města s 500 koňmi a 300 pěšími vypadli a nepřítele k utíkání přivedli, však malou škodu, nemajíce při sobě velikou střelbu, jemu učinili. Toho dne také falckrabě Fridrich a falckrabě Wolf do Kremže se dostali, kteříž kdyby byli o málo dříveji přijeli, radou a větší pomocí a svou přítomností byliby mohli jim přispěti. Ale jak jsou most zbořili a spálili, musili zase mimo vůli v Kremži zůstati. Když pak ani po vodě ani po zemi, ani sem ani tam se dostati nemohli, žádný jinší prostředek před rukami nebyl, nežli zmužile nepříteli se protiviti, zvláště pak, poněvadž tehdáž město Vídeň jak od přirození tak lidskou pomocí ve všem toliko jedním valem, který šest šlépejí široký byl, a jedním příkopem, přes který se mohlo suchýma nohama přejíti, zpevněno bylo. A pro velikou širokost neb okolek města nemohlo se, jak zapotřebí bylo, obsaditi, poněvadž toliko 16000 verbovaných mužův v tom obležení bylo a od měšťanův veliký nedostatek byl. Žen, dětí, nemocných a jiných k válce nepotřebných lidí na zbytek skrze ten nenadálý nepřátelský vpád s nemalou obtížností a nepříležitostí v městě zůstalo. Jak špehýři zajatí zprávu dávali, že Turkův, kteří zbroje nésti mohli, přes 300000 silni byli, kteří kdyby byli zároveň ze všech stran, jak jich obyčej jest, na město udeřili, byliby v pravdě v něm veliký strach učinili.

Dvacátého devátého Septembru na den sv. Michala z korytanské strany 2500 našich vypadlo, 200 Turkův a 2 baše pobili a od křesťanův nic více než 3 zůstali, a kdyby byly toliko o půl hodiny dříveji vypadli, bylby

se jim Ibraim baša, kterýž o všech tejnostech a předsevzetích císaře tureckého věděl, a tehdá okolo města, aby je spatřiti mohl, chodil, do rukou dostal.

Španěli a jiní vojáci častokráte po 50 tak i víceji i méně jich vypadlo a skrze vinnice se vykrádali, veliké škody Turkům činili, časem dobré loupeže přinášeli a časem také dobře s zkrvavenými hlavami přicházeli.

Ubezpečiv se turecký císař v tom, že proti jeho mocnosti nebudou moci křesťané v témž městě jemu odolati, nýbrž že to město opustí anebo se podati musí, dal veliké kusy zase zpátkem po vodě odvésti. Ale když tu velikou protivnost mimo naději svou spatřil, dal je zase jinou cestou nahoru přivésti. Zpodkopav zdi, dal mnoho prachův tam vložiti a mnoho množství ohnivých koulí do města házeti. Rovně téhož času několik Němcův k tomu, aby město na několika místech zapálili, penězy přivedeni byli, z nichž tři jati a 18. dne Oktobru zjevně čtvrceni byli; neb o též zrádě ti v městě časně přezvěděli. Při témž času přestal Turek z velikých kusův a děl stříleti a naproti z tomu obyčejných ručnic ve dne i v noci velice stříleti počal, a tak snadno se to souditi mohlo, že na rozdílných místech pod městem štoly dělali aneb podkopávali. Ale zajisto se věděti nemohlo, kdeby býti mělo, až teprva prvního dne Oktobru byl jeden chycen, který ve všech věcech dobrou zprávu dal, tak že naši tolikéž naproti zase štoly dělati dali. Vedle čehož u brány korytanské k veliké škodě Turkův jedna štola vyšla, čemuž se turecký císař hrubě divil a ulekl. Nadepsaný zajatý, když jest byl dotazován, také se přiznal, že jest od křesťanských rodičův rodič a poněvadž z mladosti mezi Turky vychován, že všech rad jejich dobře povědom jest; pročež vše pravdivě vyznal a o předsevzetí tureckém povídal, že jsou to mezi sebou zavřeli, jakby zeď od štoly padla, žeby chtěli nenadále na město udeřiti. Takž jest jim to místo, kde jsou podkopávali, ukázal, s strany velikých kusův zprávu dával, že 400 jich po zemi, kteří asi co pěst veliké koule střílely, a 10 po vodě, jeden dvacet šlépějí dlouhý, přivezli. O lodích zprávu dával,

že jest jich Ibraim baša 60 spraviti dal. O počtu pak tureckého císáře lodí že neví, toliko že jest násadistův 300 a na těch dotčených lodích 5000 zbrojných mužův zůstává, a že díl jich pro velikost několik mil od Vídně zůstaly. O počtu téhož lidu toto jest povídal, totiž: 300000 dobře zbrojných mužův, mezi nimiž tureckého císaře kvartýr, 12000 janičarův; jiných 6000 vede Ibraim baša, kteří ručnice a lučiště užívají, ostatní pak byli jsou rejthaři. Neb samých velbloudův, kteří profianty nosí, 20000 sebou vedli a na celou míli jest plno zbitého dobytka.

Mnoho Turkův zajato bylo, kteřížto byvše dotazováni, žádnou zprávu dávati nechtěli a neuměli, tak že to za obzvláštní zřízení Boží pokládalo se býti, že jest tento byl zajat, který o všech věcech tak dobrou vědomost měl. Pan Vilím z Rogendorfu připověděl mu do smrti jeho jídlem a šaty opatřiti. Po takovém jeho dotazování ihned se dali naši do kopání pod zemí proti štole turecké a několikráte do 4 šlépějův blízko sebe přicházeli.

Čtvrtého dne Oktobru Turek s takovou velikou mocností na město dotíral, že mnoho starých zkušených vojákův nad tím se ulekli, tak že žádných takových hrozných k městu střílení a šturmování se nepamatovali. Když pak Turci tak mnoho množstvím podkopáváním unaveni byli, tehdy křesťané u fortny solní vypadli okolo 8000 silní na předměstí u brány korytanské, mnoho Turkův pobili. Ale když od jednoho křik vzešel, aby zpátkem se hnali, skrze veliké tlačení mnoho jich do příkopů spadalo a od svých vlastních zbraní se ranili a zabili. V tom vypadnutí Wolfgang Hager, který praporec knechtův vedl, utíkající k stálosti a jejich německé počestnosti, že nemají obyčej utíkati, je napomínal a se k většímu potýkání příliš dalece mezi nepřítele dal, kdež tak hrdinsky život svůj dokonal. Též toho dne o poledních Turci veliký počet otýpek z roští na velbloudy naložili, nepochybně k vyplnění příkopův, aby tím snázeji mohli ke zdem šturmovati, ale potom toho zanechali a do příkopů je

vházeli. Jaká pak příčina toho byla, věděti se tehdáž nemohla. Křesťané pak v pořádku v hotovosti stáli. Hrdinský Eck z Reischachu tři rány téhož dne na životě svém dostal, ale skrze ochranu Božskou a skrze svou dobrou zbroj nic se mu nestalo.

Osmého Oktobru ráno vyzdvihlo se lermo. Nato falckrabě Filip vojáky k stálosti a zmužilosti srdnatě napomínal s tím zakázaním, že chce život svůj při nich nechati, aby se v tom dokonále ubezpečili. Vedle toho jim také oznámil, kterak obadva hejtmané Konrád Korman a Jakub Zvernav všelijak se snaží s větším počtem lidu do města se dostati, ale pro velikou sílu a moc nepřátelskou toho času nemohli to ještě vykonati. Na kteroužto řeč vojáci také jemu, že proti něm věrni zůstati a se rytířsky brániti chtějí, připověděli.

Devatého dne raničko a potomně k deváté hodině učinil nepřítel dvě lerma pořádem, kteréž brzy přestaly, poněvadž jeho lid k šturmu se strojil. Nato o třetí hodině počal silně stříleti a na dvou stranách nechal mocně k šturmu běžeti. Mezitím dal také velké kusy ke zdem přitáhnouti. Ačkoliv na mnoha místech, kde jeho přistrojené štoly byly položeny, také oheň dával, ale žádné obzvláštní škody neučinili, jen se toliko zem zsypala a zhůru se vyvrhla, což se již po třetí stalo z příčiny té, že naši jemu na proti kopali, a tři tůny prachu, které on chtěl dáti zapáliti, odňali. V kterémžto šturmu větší díl našich knechtův bylo zastřeleno a zabito; nicméně musil nepřítel jako předešle zase beze všelijakého vyřízení od toho šturmu upustiti a zpátkem ustoupiti. Mezitím dva špehýři, kteří od nepřítele peníze přijali, naše v nebezpečenství přivésti chtíce, byvše dostáni a zajati potom pro takové provinění byli oběšeni. A poněvadž v tom obležení trvajícím skrze množství nepřátelského střílení, šturmování a podkopávání zdi byly hrubě pokaženy a našim k bezpečnému se bránění veliký díl zbraně odňato bylo: desatého dne Oktobru ti, kteří v městě byli, počali zdi podpírati a valy dřívím a zemí zasypávati, k čemuž okolních domův, kteří vůkol a vůkol zbořeni byli, užívali. Udělali také vedle

zdí příkopy, aby nepřítel ještě jednu zeď (čehož Pán Bůh milostivě uchovati ráčil) k dobývání měl. Načež o třech hodinách s poledne jako i následující noci nepřítel ustavičně v svém ležení lermo činil, tak že naši každé hodiny šturmu očekávati musili, který teprva následujícího dne 11. Oktobru o osmé hodině ráno od nepřítele předsevzat byl. Nebo jako předěšle zase své štoly spravil, silné lermo od jízdného i pěšího lidu učinil a roztřískati sobě umínil místa blízko brány Štubenthor. S tak velikou silou počal dobývati, že jsou musili ty praporce knechtův, které na zdech stály, z kvartýrův silniti. Však s pomocí Boží bylo také šťastně vše vyřízeno. Kteréhož dne také bylo mnoho Španělův a domácích knechtův opět zastřeleno a zabito zůstalo, tak jakž při mustrování měšťanův bylo jest nalezeno, že se jich mezi nimi 636 nedostávalo. Naproti pak tomu nenabytý počet lidu nepřátelského, mezi nimiž také baše jménem Bethan, nejvyšší nad jízdou z menší Asie, kterou Natolia jmenují, byv v koleno pravé nohy z mušketu postřelen, třetí den od té rány umřel.

Po tak mnohém daremním šturmování Soliman turecký císař velice se rozhněval a natom se dokonale ustanovil, že nechce přestati šturmovati dotud, dokud to město nedobyde. A ačkoliv se nepřítel v noci tiše ukazoval, tak že měšťané a vojáci dobrý pokoj toho času měli, ale však druhého dne 12. Oktobru se vší svou mocí a o první hodině lermo učinil, nemoha pak nic platného spůsobiti, o druhé hodině zase se navrátil a předešlou díru ve zdi teprva opravdově na 20 sáhů zšíři rozbořil a ihned znovu zase k šturmu běžeti dal. Byli ale od našich jako předešle střílením a udatným bráněním tak odehnáni, že větší díl jich zbitých na placu zůstalo. Nato jiný houf, ačkoliv turecký sultan kyjmi a šavlemi je k k tomu nutil a aby k šturmu běželi nařízeni jsou byli, však že jsou se také o svou kůži báli, nechtěli dobře docházeti; neb jak jeden houf k tomu byl přiveden, druhý již utíkal. Potomně k víčerou k sedmé hodině opovážili jeden šturm učiniti, ale byli jako kdy předešle odehnáni. Našich toliko 8 osob zůstalo; naproti tomu pak kolik jest

Turkův zabito bylo, poněvadž nočním časem jich větší díl odvlečeno a zakopáno bylo, nemohlo se v konečnosti přezvěděti. Potom jak od mnohonásobných podkopání a zdí boření i také příkopy při městě rozbořeny byly, 13. dne téhož měsíce je čistili, a tu díru v též rozházené zdi pískem a zemí zadělati před sebe vzali. K čemuž jeden každý, který toliko motyky a lopaty nositi mohl, musil pomáhati dělati, a mezitím vojáci s zbraněmi až do správení toho v řadu stáli a zůstávali.

Čtrnáctého dne Oktobru nepřítel nechtěl ještě se upokojiti, nýbrž o 8. hodině učinil všemu lidu v městě veliké lermo. Ale však pro veliké našich odpírání a bránění nemohl nic spůsobiti. Než potomně o 12. hodině o polední (když prvé valy rozhodil, však bez obzvláštní škody se to stalo) mocný a silný šturm učinil; však musil tolikéž jako kdy prvé s hanbou odstoupiti, tak že dotčený šturm z naší strany bez obzvláštní škody se stal — mimo některých knechtův, kteří z lučiště šípem (jichž mnoho tisíc do města se střílelo, na nichž pytličky s rozňatými lunty prachem naplněné visely) trefeni a raněni jsou byli.

Vida to Soliman, že před dotčeným městem nic vyříditi nemůže, také již převeliký počet svého lidu daremními šturmy ztratil a ostatní lid k tomu hnáti víceji mocným nebyl, k tomu také jistou zprávu dostal, že falckrabě Fridrich s velikým počtem lidu přitáhl a velikému počtu tureckého lidu, kteří nad město Linec proti bavorské zemi najížděli, lesy zasekal a tak tu cestu zaskočiv je všechny pobil: vzal tehdy před sebe o 11. hodině v noci poslední šturm. Své ležení nato zapálil a odtud s velikým svým rozlíceným hněvem odtáhl. Před tím ležením, v němž 10000 nebohých křesťanův zajatých s sebou do Turek vedl, přes 1000 žen a starých mužův postínati dal, a mladé děti na oštípy a na ploty vstrkati, in summa nelidským spůsobem v svém hněvu a vzteklosti sobě počínal. A tak jest od téhož města Vídně s Božskou pomocí dokonce jako před časy Senacherib král z Assyrie od města Jeruzalema odehnán byl, že jest více do německé země se nedostal.

Když jsou v městě o odtažení nepřítele přezvěděli a očitě spatřili, převelice se nadtím radovali. A když 15. Oktobru asi míli od města odtáhl, dali v městě ve všecky zvony zvoniti a vedle toho všem nejvyšším hejtmanům a officírům opověditi kázali, aby všickni do kostela sv. Štěpána se najíti dali, kdež potomně zpívaná mše a poděkování ku poctivosti Trojici svaté na varhany s křesťanskými zpěvy a jinšími ceremoniemi s velikou pobožností držána byla, — a jeden každý Pánu Bohu všemohoucímu za obdržení toho vítězství chválu, počestnost a poděkování učinili. Potomně nočním časem na znamení té obdržené victorii proti nepříteli všecky své kusy střelby v celém městě vystřeliti dali. Když jest to sultan Soliman slyšel, dal také svou střelbu v poli, s kterou pro obhájení života jeho čekali, pustiti a vystřeliti. Dříve pak nežli jest Turek odtáhl, Ibraim baša následující psaní do města poslal:

Ibrahim Baša, Dei gratia supremus secretarius, supremus consiliarius potentissimi invictissimique imperatoris Sultani Solimani, dux et universi imperii ac rerum gerendarum gubernator. Visis literis, quas nuntius vester nobis reddidit, generosi duces ac rerum gerendarum præfecti illustres, de voluntate vestra cognovimus. Scitote, nos non venisse, vestras ut civitates occuparemus, sed ut archiducem vestrum Ferdinandum quæreremus, quem autem non invenimus, etsi pluribus diebus in illius expectatione hic morati sumus, non tamen ad hunc usque diem comparuit. Heri tres e vestris captivis libere ad vos dimisimus: simili ratione vos cum nostris agere æquum est, quomodo nuntium vestrum jussimus ad vos referre. Integrum porro vobis est mittere quem vobis visum fuerit, qui de captivis cognoscat, neque tali in casu de fide nostra quicquam dubitare debetis. Quod vero iis, qui Budæ in præsidio fuere, fidem non servasse insimulamur, illorum non nostra culpa factum est. Datum prope Viennam 15. Octobris anno 1529. To jest:

Ibraim Baša z Boží milosti nejvyšší sekretář, nejvyšší rada nejmocnějšího císaře Sultana Solimana, vůdce a celého císařství a věcí k správě přináležejících správce. Viděvše to psaní, kteréž nám posel váš dodal, urození knížata a

ustanovení hejtmané, vaši vůli jsme vyrozuměli. Vězte o tom, že jsme k tomu cíli nepřijeli, abychom vaše město opanovali, ale abychom arcikníže vaše Ferdinanda hledali, jehož jsme však nenalezli, ačkoliv za mnoho dní na něho očekávajíce tu jsme se meškali, a však až do tohoto dne jestě se neukázal. Včera jsme tři vaše vězně osvobozené vám odeslali; slušná tehdy věc jest, abyste podobným spůsobem s našimi zacházeli, tak jakž jsme o tom vašemu poslu v známost uvésti nařídili. O tom při vůli vaší bude zůstávati, poslati koho se vám viděti bude, kteříby o vězních vyrozuměli, aniž v této příčině není potřebí vám se nedůvěřovati. Že pak z toho, žebychom těm, kteří v Budíně kvardií byli, víry nezachovali, obviňujete, to ne naší ale jejich vinnou se stalo. Datum před Vídní, 15. Oktobru anno 1529.

Dotčený baša poručil tomu vyslanému, který psaní v damašku zavinuté přinesl, a jeho znamenitým oděvem obdařil, aby on podle obyčeje vojenského všechny ty nesnáze a nedorozumění, které se mezi křesťany a Turky nacházejí, věrně a světle snažil se v mír a v pokoj uvésti. Ku kterémužto cíli dal pěkné zlatohlavové šaty Kryštofovi Zedlicovi (který před některým týhodnem od něho zajat byl), nechaje jeho bezpečně a svobodně do města se navrátiti. Turecký císař svým odtažením se nemeškal; nebo jest od Vídně do Budína po zemi v pěti dnech — to jsou 32 velikých uherských mil — přijel a za sebou na všech cestách plno Turkův, zajatých křesťanův, koně, velbloudy a jiné chasy, kteří hladem zemřeli, zanechal.

Toto pak jest poznamenání ze jména všech předních a jiných officírův válečných i politických, kteří v obležení Vídně v témž městě se nacházeli a s jichž radou a pomocí před takovou silou sultana Solimana též město zdržáno a obhájeno bylo:

Přední generál byl Filip falckrabě u Rejnu na místě pana strýce svého, falckraběte Fridricha kurfiršta, generála nad válečnou pomocí z říše. Hrabě Mikuláš z Salmu generál nad lidem valečným krále Ferdinanda, rada a komorník, generál polní maršalek. Marckhs

Beckh z Leopoldsdorfu, J. M. kralovské rada a victum*) v dolních Rakousích a generálprofiantmistr. J. M. královské místodržící, váleční komisaři, rady nejvyšší a hejtmani: Jiřík Pochomiř svobodný pán, J. M. král. rada a místodržící v dolních Rakousích; Leonhart z Felsu svobodný pán J. M. král. rada, komorník a nejvyšší nad 7 praporci knechtův; Mikuláš Rabenhaubt z Suché rytíř (rozený Čech), J. M. královské rada a kancléř v dolních Rakousích; N. Eck z Reischachu rytíř, J. M. král. rada a nejvyšší nad šesti praporci knechtův; Rudolf svobodný pán z Hohenfeldu, J. M. král. rada; Jan Kocián rytíř, J. M. král. rada, hejtman v Krajnu a nejvyšší nad lehkými koňmi; Jan z Tybelswaldu rytíř, J. M. král. rada; Jan z Greiszenecku rytíř, J. M. král. rada a hejtman nad lidem města Vídně a mnozí jiní, jichž všech jména neuznával jsem potřebu toho býti tuto dokládati a napsati.

Nicolaus Isthuanfi, o tom odtažení sultana Solimana píšíc dokládá, že někteří nejvyšší, zvláště Pavel Bakič, Jan Kocián a Sigmund Waixelberg s některým počtem rejtharův za Turkem odtahujícím se pustili, nemalý počet jich pomordovali, mnoho jich zajali a znamenitou kořist dostali, zvláště od pěkných zlatem, stříbrem a hedbávím protkávaných stanů, a veliký počet od velbloudů, koní, volův a dobytka do města Vídně s sebou přihnali. Zajatí Turci zprávu dávali, že mimo zimní časy, studení sněhem promíšení dešťové, ale také veliký nedostatek profiantův Solimana od Vídně odehnalo, a že jest přes 20000 lidu vojenského v vojsku nepřátelském v těch 23 dnech trvajícím obležení zahynulo a veliký počet koní zcepenělo.

Čtvrtého dne po odtažení Solimana falckrabě Fridrich z Kremže do Vídně přijel, kdež všeckny jak vyšší tak nižší officíry velice vychvaloval, že jsou se v tom obležení proti tak velikomocnému nepříteli tak hrdinsky a udatně bránili a chovali, že věčnou pochvalu a památku

*) Vicedom.

skrze to zasloužili. Ale témuž falckraběti počalo se v Vídni zle dařiti; nebo válečný lid zvláště ten, kterýž z říše přitáhl, počali se nejprvé tajně mezi sebou namlouvati a potom zjevně bouřiti, vyhledávajíce, aby pro jich veliké práce, nebezpečenství a hrdinské se chování v tom obležení pětnásobní mzda a plat jim dán a zaplacen byl, a tak daleko přišli, že jsou svým officírům zjevně odpověděli a hrozili, jestliže takové záplaty nedostanou, že je chtějí pomordovati a všecko město vyplundrovati. Falckrabě Fridrich pro upokojení jich sám se mezi ně na plac najíti dal, jehož měšťané pro Boha žádali, jsouce od nepřítele tyranského vysvobozeni, aby k tomu přijíti nedal, aby nyní od domácích, kteréž za své ochránce měli, tak mizerně a bídně měli zahubeni býti. A ačkoliv nejprvnější pěkné a horlivé napomínání při těch zbouřených vojácích nic neprospívalo, v vůbec křičeli, aby jim peníze dány byly a to ihned na hotově: však naposledy k tomu falckrabě přivedl, že jest jim trojnásobný plat dáti připověděl i také skutečně jim jej zaplatiti a odvésti dal, a tak je spokojil.

Mezitím císař Karel V. s velikým vojskem z Hispanie na lodích po moři do Vlach do Genue přijel, s tím celým úmyslem, aby odtud dále až do Rakous táhl a město Vídeň proti obležení tureckému retoval; ale dostav od krále Ferdinanda bratra svého veselou novinu, že Soliman s velikou svou hanbou od Vídně odtáhl, císař zanechal další válečnou pomoc poslati, lid svůj obrátil k obležení města Florencie a sám do Bononie jel a od papeže Klimenta VII. korunou císařskou korunován byl.

Soliman pak turecký císař přijev na zámek Budín a za některý den se tu zdržev, Hanuše vejvodu před sebe povolal a při přítomnosti Ibraima a jiných předních svých baší, povolav také k tomu některé uherské pány, kteří se Hanuše přídrželi, témuž Hanušovi korunu uherskou a sceptrum odevzdal a dále skrze tlumače takto promluvil: „Jene králi, dobře se od tebe stalo, že byv do nouze přiveden a od Němcův z království vyhnán ke mne jsi se utekl a ode mne pomoci vyhledával. Kterouž vedle

nesmrtedlného Boha, že jsem k tobě přispěl, to jsi v skutku seznal, a poněvadž ta válka, kterou jsem pro tebe, abych tebe zase do království uvedl, před sebe vzal, šťastně se zvedla: pročež dnešního dne tebe za bratra a přítele mého přijímám, tebe za krále v Budíně a v Uhřích vyhlašuji, ochranu a pomoc mou na budoucí časy tobě připovídám. Tu tobě oddávám korunu a jiné královské klenoty, kteréž přijma budeš se rozpomínati na to tobě ode mne prokázané dobrodiní. A aby toto království pro tebe zase dobyté pokojně užíval a je dále tvým dědicům a budoucím zanechati mohl, vinšuji a žádám. Vám pak stavům tohoto království přitom poroučím, abyste tomuto králi vašemu všelijakou povinnou poslušnost zachovali a to pod uvarováním přísného hněvu mého a pomštení na vás tímto mečem, kterého se rukou mou dotýkám.“ Potomně povlovnějšími slovy (což při takovém tyranském knížeti bylo k nemalému podivení) krále Jana napomínal, aby Pavlovi Várdajovi arcibiskupu Ostřehomskému, kterého s sebou z Vídenského obležení přivedl, a Petrovi Pereniovi, kteréhožto vedle práva vojenského zajal a jemu jeho daruje, za jich provinění milostivě odpustil a na svou milost zase přijal. Což Hanuš vyslyšav a vedle přirození a v své náklonnosti nebyv ukrutný aneb mstitedlný snadně k tomu povolil a oboum dvoum ruku pravou podav, k předešlým vzácnostem a úřadům je navrátil, a aby předešlými svými statky svobodně vládnouti mohli, štedře zanechal, ačkoliv o jich věrnosti a stálosti nemálo pochyboval. Což když se tak vykonalo, Soliman zanechav při Hanušovi Ludvika Grittu Benátčana s některými tureckými officíry a okolo 3000 lidu válečného, nemnoho se v Budíně zdržoval, dále odtud táhl a nemálo do Konstantinopoli pospíchal.

Jakým pak spůsobem koruna uherská a sceptrum s jinými klenoty královskými do rukou Solimana se dostaly, vypisuje o tom Isthuanfi, totiž: Jakož jest Pereni po korunování krále Ferdinanda proti obyčeji a právům téhož království touž korunu, sceptrum a klenoty na zámek Vyšehrad neodevzdal, než za sebou zanechal a

potomně od Turka s ženou dětmi a s tím se vším zajat byl: Soliman proti obyčeji takového pohana touž korunu s těmi jinými královskými klenoty sobě nezanechal, než Hanušovi dobrovolně a štědře daroval. Jiný historikus píše, jak Soliman s velikou slávou a triumfem do Konstantinopole se navrátil.

Leta 1530, když král Ferdinand s panem bratrem svým císařem Karlem V. při sněmě říšském v Augsburku byl a náboženské roztržky v říši vyrovnati se snažil, v království uherském toto se dálo:

Hanuš po odjezdu sultana Solimana do Konstantinopole velikou péči o to měl všelijakým spůsobem, aby v království uherském se upevniti mohl. Rozepsal a položil sněm stavům království uherského do města Budína, tak aby při témž sněmě se uvážilo, jakým spůsobem týž Hanuš v témž království mohlby se upevniti. Ale málo osob z stavů k témuž sněmu se sjelo; neb v Charvatích, v Dalmácí, v vrchních Uhřích téměř všickni a v dolejších Uhřích mnozí při králi Ferdinandovi stáli byli, a od Hanuše ani pohrůžkami ani lahodnými slovy a dary svésti se nedali. Ti pak, kteří s Hanušem drželi, na ten sněm najíti se dali. Mezi nimi přední osoby byli tito: Štěpán Verbőci, Emerich Cibak, Gregor Pešteni. Tomáš Nádaždi byl tak přítomen jako z přinucení, vymlouvaje se, že z povinnosti a přísahy, kterou králi Ferdinandovi zavázán byl, nebyl propuštěn. Z sedmihradské země někteří přední páni též na ten sněm přijeli, na němž nic jiného zavříno nebylo, toliko že Jan Bánfi od Hanuše za palatina v království uherském vyhlášen, a Hanuš takové vyhlášení učinil na zdoru Báthorovi, který při dvoře krále Ferdinanda mnoho platil.

V takovém téhož království spůsobu, že někteří z obyvatelův s králem Ferdinandem a někteří s Hanušem drželi, veliké nevole, nedorozumění, různice, jedny druhých plundrování a častí mordové vznikli a následovali. Král Ferdinand, ačkoliv osobou svou v Augsburku byl, však nezanedbával na království uherské pamět jmíti. Aby Hanuše odtud vypudíc království zase pod svou moc

uvedl, vypravil nejvyššího pana Viléma Rogendorfera, který minulého leta při obležení od Solimana města Vídně pro obhájení téhož města tak udatně se choval, s nemalým počtem lidu jízdného a pěšího, z Čech, z Moravy, z Slezska a z Rakous sebraného, a císař Karel též několiko tisíc svého lidu na pomoc poslal. Též nemalý počet veliké střelby s sebou na lodích po Dunaji vzal. Když se dostali k Ostřehomu, Pavel arcibiskup Ostřehomský, který pojminulého leta v ležení Solimana před Vídní byl a při odtažení Solimana v Budíně od něho Hanušovi byl jak nejlépeji býti mohlo poručen, však přiznával se, že jest nerad a z přinucení při Turku se zdržoval; pročež že při králi Ferdinandovi živ i mrtev věrným chce zůstávati a jeho vojsko radou, penězy a všelijakými profianty fedroval, a příčinou toho byl, že jest nejvyšší Rogendorf tím dříváji a snázeji pevnosti a zámku Ostřehomu se zmocnil a odtud táhl k obležení Vyšehradu, který také dobyl, jako i pevnost Vacov, nechtěje za sebou žádné pevnosti, kterouby Turci drželi, zanechati.

Táhl potom k Budínu, ale bylo již pozdě na podzim okolo sv. Martina, tak že pro ustavičné deště, též již časté mrazy a zimy malá naděje byla, aby vojsko mohlo v poli zůstati. Nicméně ti, kteří byli obleženi, udatně se bránili a ven vypadali; naproti tomu ti, kteří je oblehli, udatně je zase do pevnosti hnali i také zmužile k šturmu běželi. A vida nejvyšší pan Rogendorf, že mocí a silou s těžkostí bude moci to město dobýti, vyrozuměv, že obležení veliký nedostatek od profiantův trpí, chtěl je k tomu přivésti, aby pro hlad musili se dobrovolně vzdáti.

Hanuš vejvoda spolu s Grittou Benátčanem, vida se v takovém těžkém obležení postaveným býti, psal Janu Bánfiovi, aby co nejvíce býti může Uhrův, kteří s Hanušem ještě drží, shromáždil a na obranu jemu přispěl. A vedle toho psal také Mehemetovi Jaghiogli Samandrie a Bělehradu komandantovi, aby též mocí tureckou, jak největší může, jemu k pomoci přitáhl. V čemž Gritti psaními v jazyku tureckém a arabském psanými horlivě přispíval, napomínaje téhož Mehemeta, aby na poručení

sultana Solimana císaře a pána svého pamatoval a Hanuše krále uherského pod ochranou téhož Solimana zůstávajícího neopouštěl; sice jestliže toho neučiní, že bude jemu těžce z toho odpovídati. Na taková psaní Bánfi shromáždil některý tisíc Uhrův a Mehemet vzav ze všech téměř zámkův a pevností v Srbsku a Bosně ležících lid pěší a od Ibraima baše generála nad rejthary v Europě několiko tisíc rejtharův dostav, na obranu obležených táhl, snesa se s Hanušem a Grittou natom, když blízko Budína přitáhne, aby oni s tím lidem, který tam při sobě mají, ven vypadli a spolu s ním se spolčivše na vojska krále Ferdinanda udeřili, v té naději, že je jakožto již velikými nepříležitostmi, dešti, sněhy, mrazy a ustavičnými válečnými pracemi zemdlené snadně budou moci přemoci, poraziti a od toho obležení odehnati. Čemuž všemu pan Rogendorf vyrozuměv a vida, že nemá naděje též město a pevnost Budín válečnou mocí ani hladem dobýti a se zmocniti, a tomu sukursu, který od Turkův a Uhrův přicházel, že s těžkostí odolati moci bude: vzav radu s jinými officíry natom zavřel, že chce časně odtáhnouti a lid válečný sobě svěřený zachrániti. Pročež s velikou rychlostí to vykonal, daje střelbu velikou na lodi vložiti, na Dunaji proti vodě táhnouti a do Rakous bezpečně je odvésti dal, a sám s vojskem do Rakous se obrátil. Hanuš spolu s Grittou takovému rychlému odtažení vyrozuměvše, ačkoliv nemálo se nadtím těšili, však skrze to obležení jich lid válečný byv též hrubě zbědován, neměli tak mnoho síly, aby za lidem krále Ferdinanda se pustiti a jemu uškoditi mohli.

Mehemet na druhý den po tom odtažení s svým vojskem, jichž bylo jízdného a pěšího přes 10000 zbrojného lidu, k Budínu přitáhl a o tom odtažení nerad vyrozuměl. Dále s Hanušem a Grittou radu vzal, coby činiti a před sebe vzíti měli. Témuž Hanuš velice děkoval, že jest jemu s vojskem tureckým tak právě v čas přispěl, vedle toho dary jemu vzácné presentiroval a žádal, jestližeby budoucně jaká potřeba nastala, aby jeho s svou pomocí neopouštěl, a chce-li sobě tu v Uhřích za některý

den poodpočinouti, že to bude moci učiniti a potomně že bude moci pomalu domů se zase navrátiti. Ale Mehemet, aby se nezdálo, že jest darmo tak dalekou cestu do Uher přijel, aby při svém vojsku tím větší náchylnost k sobě dostal, natom se ustanovil, že chce do země krále Ferdinanda vpád učiniti a, jakž nejhůře bude moci, v ní hospodařiti. Pročež zanechaje pěchoty, střelbu a ty, kteří nemohli tak spěšně s ním táhnouti, okolo Budína a Pešti, s rejthary a jiným vojskem svým na levou stranu Dunaje k Ostřehomu se obrátil a co nejpíše býti mohlo táhl, tak aby o jeho tažení nemohlo se od jiných přezvěděti. Kdekoliv přijel, všecko plundroval, hubil a pálil, lid nebohý na díle mordoval a na díle zajímal. Dostal se také k městu Nitře a do měst horních, kteréž popálil a lid zajatý s sebou vedl. Obrátil se potom na druhou stranu k Šintavě a Fraštáku a k lázním Pešťanským při břehu Váhu: krajina měštečkami, vsemi a lidem osedlým i všemi potřebami plná, kterouž na skrz vyplundroval, popálil a lid zajal. A i natom dosti neměl. S Amuratem bašou lid hercegovský do krajiny Bajmocké vypravil, v které Teplice a počátek řeky Nitry se nacházejí, z nich veliký počet většího a menšího dobytka pobral a zajal. Navrativše se Mehemet a Amurat do ležení k Budínu přes 10000 osob mužského a ženského pohlaví, starých a mladých, zajatých přivedli a s sebou do Turek zavedli; načež Hanuš z zámku Budinského z okna se dívaje, lítost nadtím maje hořce plakal, pravě blízko jeho přístojícím, že tím vším zlým příčinou jest král Ferdinand a jeho německé vojsko. A tak Mehemet s svým tureckým vojskem s tak mnoho tisíci zajatých křesťanův s nesčíslným počtem stád dobytka a bohatou loupeží do svých zemí se zase navrátil.

Při konci téhož leta královna Maria, pozůstalá vdova po králi Ludvikovi, sestra krále Ferdinanda, která se po ten čas na zámku v Linci zdržovala, jela odtud do Nízozemí, kdež od pana bratra svého, císaře Karla Pátého povolána, aby vládařkou v týchž provincích byla. Král Ferdinand provodil ji až do Rejna Kolína.

Leta 1531 v Uhřích nic obzvláštního se nezběhlo,

kromě že král Ferdinand vyrozuměv, kterak sultan Soliman s velikou válečnou mocí strojí se zase na budoucí rok do Uher táhnouti a nepochybně, co se jemu před dvěma lety nezdařilo, znovu se zase o to pokusiti, do Rakous táhnouti, Vídeň oblehnouti a co na něm záležeti bude, všelijak se k tomu přičiniti, aby jí dostati mohl; týž Soliman že jest dal mnoho lodí na Dunaji shotoviti, na kteréž chtělby velikou střelbu, profianty a municí dáti naložiti a proti Dunaji nahoru táhnouti; a sám sultan že se do Bělehradu vypravil a tu svá vojska z Asie a z Evropy a ze všech stran že chce dáti spolu strhnouti, s týmž vojskem do Uher se vypraviti: pročež král Ferdinand také na též cesty a prostředky přemýšlel a je obíral, jakby takové turecké moci mohl odpírati.

A předně vypravil poselství k Solimanovi pana Leonarda hrabě z Nogarolu Veroneského a pana Jozefa z Lamberka s vzácnými dary, kteréby jak Solimanovi tak i jeho předním bašům presentirovati mohli. Tito páni poslové nemohli přímou cestou skrze uherskou zem a po Dunaji cestu svou vzíti pro nebezpečenství, které jim od Hanuše vejvody a těch Uhrův, kteří s ním drželi, nastávalo, než musili skrze dalmatskou a charvatskou zem jeti, a tudy do Bělehradu přijeli, kdež Solimana ještě nenašli; než byl již na cestě. Proti kterémuž jsou se vypravili a k němu přijedouc velice vhlídně od něho přivítáni byli, a ukázal jim na Ibraima, předního vezíra svého, že od něho odpověď dostanou.

Při kterémž ohlásíce se, bylo jim oznámeno, že Soliman poručil, aby se tu při dvoře jeho zdrželi a spolu s ním za jeho vojskem táhli, že dále chce nato pomysliti a se resolvirovati, jakouby odpověď na jich přednešení dáti chtěl. Mnozí se domnívali a zato drželi, že král francouzský František a král polský Sigmund závidíce králi Ferdinandovi jeho štěstí, že tak brzy a téměř nenadále za římského krále volen, vyhlášen a korunován byl, obávajíce se jeho, že spolu s císařem Karlem panem bratrem svým veliké věci před sebe vezme, že jsou

příčinou toho byli, že jest Soliman proti témuž králi Ferdinandovi již podruhé dosti v krátkém čase válku před sebe vzal. Ale zdaliž to podezření pravdivé bylo, jistota toho věděti se nemůže. Zvláště o králi polském tak horlivém katolickém a bohabojném potentátu se nevěřilo. Než o králi francouzském v jistotě se ví, že i potom po desíti letech s Turkem v sjednocení vejda a skrze posla svého jmenem Rincona téhož Solimana k tomu přivedl, že jest válku proti králi Ferdinandovi začal, do Uher vtrhl, Bělehradu, Ostřehoma, Pětikostelův se zmocnil, o čemž potom doleji na svém místě dále obšírněji se vyrozumí.

Sice jest paměti a zaznamenání hodné, že od toho času, jak jest tento král František s Turkem confederací a sjednocení učinil, že jak on tak jiní následující králové francouzští žadný smrtí přirozenou z tohoto světa nesešel.

Leta Páně 1532 císař Karel V. rozepsati dal sněm říšský do města Špeyru k měsíci Září, ale pro veliké nebezpečenství, které od Turkův přicházelo, musil svůj úmysl proměniti a týž sněm hned s počátku téhož leta při památce sv. tří králův do města Řezna rozepsati. Císař sám osobně se na sněm vypravil. Ale poněvadž zřídka kurfirštové, knížata a stavové říšští k určitému a rozepsanému dni se sjížděli, císař nechtěl také prvním tam býti. Pročež vyjeda z Nízozemska v Lednu, prvního Února do města Mohuče přijel, kdež dva kurfirštové, Mohučský a falckrabě, císaři přednášeli a se přimlouvali, aby nedorozumění mezi Jeho Milostí císařskou, kurfiršty, knížaty a stavy katolickými a mezi kurfirštem saským, lantkrabětem z Hessu, knížaty a stavy protestirovanými (příčinou roztržky náboženství vzešlé) mohlo k přátelskému porovnání přivedeno býti. Císař srozuměv, s jakou válečnou mocí Turek proti králi Ferdinandovi do Uher, do Rakous a dáleji do říše táhnouti chce, žádostiv byl v říši raději pokoje, nežli aby ty začaté nedorozumění měly dále růsti a se rozmnožovati. Pročež k tomu povolil, aby takové přátelské jednání předsevzato bylo. I přivedeno jest k tomu, že v městě říšském Schweinfurtu při

řece Mohanu při začátku měsíce Dubna sjezd držán byl, k němuž císař, nacházeje se při držení říšského sněmu v Řezně, prostředníky ustanovil.

Ješto každodenně horší noviny o turecké veřejnosti přicházely, kterak sultan Soliman s nečíslným počtem lidu válečného do Uher táhne, císař potřebujíc proti témuž ukrutnému nepříteli pomoci z říše, k tomu povolil, aby prostředníci jménem císařským kurfirštu saskému a jeho společníkům takovou resolucí v známost uvedli, aby za příčinou náboženství proti žádnému ani právem ani skutkem nic před sebe bráno nebylo, a jestliže proti komu jaký právní proces v té věci předsevzat byl, že na ten čas má s tím odloženo býti; a to aby trvalo až do příštího generálního concilium, které v šesti měsících rozepsáno a v roce potom držáno býti má, a pakliby takové concilium držáno nebylo, tehdy že císař obecní sněm v říši rozepsati a to na místě postaviti chtíti ráčí.

Mezitím stalo se na říšském sněmě v Řezně od kurfirštův, knížat a stavův katolických říšských vzácné a platné svolení proti nepříteli Turku, a kurfiršt saský s svými společnými (jichž bylo již tehdáž 7 knížat a 24 měst říšských) dostav svrchu psanou resolucí od císaře podobné svolení též učinil. Na kteréžto svolení jízdný a pěší lid byl najat.

Císař s bratrem svým králem Ferdinandem vyhledávali od rozdílných potentátův proti témuž úhlavnímu nepříteli Turku pomoci. A předně papež Kliment VII. poslal strýce svého Hippolyta Medicis kardinála za legáta k císaři, který přivedl s sebou nemalý počet předních officírův válečných a sám, byv v mladém věku postaven, větší náchylnost měl k válečným věcem nežli k duchovnímu stavu, a ješto s sebou od papeže dobrou summu peněz přinesl, bylo z toho 8000 Uhrův husarův najato a verbováno. Vyhledával císař a král pomoci od krále francouzského, ale žádné pomoci nedostal. Vymlouval se, že jest císař veda válku v Francouzích též království ochudil, že nemá víceji peněz, aby mohl pomáhati a lidu válečného že nemůže ven z království poslati; žeby mohla

potřeba přijíti, žeby jeho sám k své ochraně potřebovati musel. Král englický též žádné pomoci neposlal; byl tehdáž zle spokojen s císařem, že jest papeži odrazoval, aby jemu nedával dispensací, aby mohl s manželkou svou se rozloučiti, s královnou Kateřinou, která byla sestra paní mateře císařovy.

Ale jakž nahoře dotčeno, papež vzácnou pomoc učinil, kurfirštové, knížata a stavové říšští tolikéž. Císař dal přivésti ze Vlach skrze Don Antonia de Leva a marchese del Vasto 12000 Vlachův a Španělův, zkušeného lidu, mimo nemalý počet venturierův (dobrodruhů). Item markes Ferdinand Gonzaga přivedl 2000 kyrysařův mimo venturiery; item z Nízozemska a z Burgundu císař dal přivésti mnoho tisíc jízdného a pěšího lidu, kteří v Ulmu na lodích po Dunaji k Vídni se plavili. Item z Čech a z vtělených zemí, též z dolních a vrchních Rakous mnoho tisíc přitáhlo, tak že měl císař všeho vojenského lidu nejméně do 90000 pěšího a do 30000 jízdného. Císař od říšského sněmu z Řezna po Dunaji k Linci svou cestu vzal a tu s panem bratrem svým, králem Ferdinandem, se shledal, kdež spolu s jinými generály a předními válečnými officíry rada byla držána a natom snešeno, aby císařský lid při Vídni zůstával a Solimana též vojsko očekávalo. Soliman pak netoliko, když jest před třemi lety od obležení města Vídně se škodou svou musil odtáhnouti, hrubě se zavázal, že s větší silou chce se zase navrátiti, ale domníval se, že v říši to nedorozumění nebude spokojeno, a když stavové říšští nebudou spolu svorni, že tím snázeji bude moci císaře a krále přemoci. A nade všecko tak pyšný v své mysli byl, že jest se domníval, poněvadž jest sceptrum a stolici císaře Konstantina Velikého, který pánem všeho světa byl, dosáhl, císařství řecké a veliký díl království a zemí, které on držel, sobě podmanil, že také jemu císařství římské sobě podmaniti a dosáhnouti náleží, tak jakž císaře Karla V. nikdy nechtěl než toliko králem španělským jmenovati. Pročež shromáždiv z Asie a jiných svých království a zemí veliký počet lidu zbrojného, jehož bylo přes 300000 lidu a

přes 300 kusův děl s sebou měl, od Bělehradu přitáhl do Uher na ty pole k Moháči, na kterých byl před šesti lety proti králi Ludvikovi slavné vítězství dosáhl.

Mezitím Hanuš vejvoda pevnost Ostřehom oblehnouti dal, vyslav tam Ludvika Grittu se 3000 Turky, které jemu byl předešle Soliman, když od Vídně odtahoval, zanechal, a s některým lidem sedmihradským a uherským, k tomu cíli, kdyby tu pevnost dostal, aby Soliman tím lépeji mohl do Rakous a k Vídni táhnouti, a kdyby jí i nedostal, tehdy aby Soliman aspoň poznal jeho hotovou vůli a k tomu se přičinění, aby Solimana předsevzetí fedroval a skrze to tím větší náchylnost jeho k sobě získal. Byl v té pevnosti od krále Ferdinanda nařízen jeden Španěl Tomáš Liscani s 1000 soldáty španělskými, které arcibiskup Ostřehomský, tehdáž již věrný králi Ferdinandovi, k svým vojákům Uhrům, které v té pevnosti měl, přijal a sám na bezpečnější místo na zámek Prešpurk odjel. Gritti s tím lidem, který s sebou měl, udatně tu pevnost dobýval, daje také na několika místech podkopávati, štoly vzdělati a do nich prachu dáti. Naproti tomu nejvyšší Španěl s svým španělským a uherským lidem zmužile se bránil a proti těm nepřátelským štolám též jiné dělati dal, též začasté výpady z pevnosti činil a pokaždé veliký počet předních Turkův pobil a mnohé zjímal, tak že Gritti naději ztratil, aby mocí válečnou túž pevnost mohl dobýti. Pročež vzal naději, že hladem chce jí dostati, srozuměv, že ti v pevnosti nemalý nedostatek v profiantích mají. Přiváželi na několika lodích z Komarna profianty do Ostřehoma, o čemž když Gritti přezvěděl, na svých lodích v nemalém počtu Turkův na ně očekával, s nimi bitvu svedl, je porazil, k utíkání přivedl a profianty odňal. Ale nejvyšší na Ostřehomě skrze to v své heroické mysli nic neumenšil a žádné naděje k oddání té pevnosti od sebe nedával. Což vida Gritti, že ani válečnou mocí ani skrze dlouhé obležení hladem tu pevnost dostati moci nebude, s svými předními

officíry se uradiv, natom zavřel, že chce od téhož obležení upustiti, zvláště když vyrozuměl, že Soliman k Budínu a dále vedle Dunaje k Ostřehomu netáhne. Velkou střelbu na lodi, z nichž dvě největší při střílení se roztrhly, vloživ, po Dunaji k Budínu zase poslal a sám s svým vojskem od téhož obležení odtáh do Budína k Hanušovi vejvodovi se navrátil.

Soliman z těch polí od Moháče dada své lodi proti Dunaji táhnouti a při Budíně jich zanechati, nechaje Dunaje na pravé straně vedle rady dané sobě od Ibraima přes veliké hory a lesy skrze Štyrsko táhl k hranicím rakouským, a přitáhna 6. dne měsíce Augustu k jednomu městečku Kyseku řečenému přes pomezí uherské v Rakousích ležicímu, je oblehl.

Při témž obležení teprva krále Ferdinanda posly, o kterýchž nahoře se píše že jsou byli totiž pan hrabě z Nogarolu a pan z Lamberka, od sebe odpravil, daruje jim zlatohlavové sukně a stříbrná umývadla a mědenice s psaními v zlatohlavovém pytlíčku zašitými a zlatou pečetí spečetěnými. Podstata v těch psaních byla tato: Předně že jest s svým vojskem se vypravil za příčinou Hanuše vejvody svého přítele a pod ochranu jeho náležejícího, aby se vymstil nad křivdami a neprávím, které se jemu činí. Item že jsou tito poslové jeho nalezli, když již s svým vojskem táhl, tak že nebylo času víceji o ňáké příměří jednati. Item že jest proto na pomezí německé přitáhl, aby zkusiti mohl tu chválenou německou udatnost, s kterýmiž že chce o všecko římské císařství válečnou rukou bojovati: ten, který zvítězí, aby druhému podmaněnému condicí dávati mohl vedle své líbezné vůle. Item aby král Ferdinand s svým vojskem přitáhl po pole a plac sobě vybral, na kterémby chtěl s ním a s jeho vojskem se potýkati, a mnohých jiných a pýchy plných slov v témž psaní doložil.

Týž Soliman zůstávaje při obležení téhož městečka vypravil jednoho svého předního bašu jménem Kassona s 15000 jízdného lidu, aby v dolních i vyšších Rakousích nájezdy činil, tak jakž dostal se až blízko k Linci, kdež

tehdáž král Ferdinand s svým dvorem se zdržoval, plundrováním, pálením a zajímáním veliký počet nebohého lidu křesťanského, mužův i žen, starých i mladých přes 4000, převeliké škody činil. Ale když se zase zpátkem navracoval, zle toho zažil; neb z vojska císařského a královského na rozdílných místech jemu pasy vzali, jako marchese de Vasto u St. Pölten, falckrabě Fridrich s lidem z říše nedaleko Vídně, rakouský lid na jiném místě, český, moravský lid též na jiném místě a pasu.

Marchese de Vasto nejprv s týmž bašem Kassonem se potkal a nemálo lidu jemu porazil, a on baša ty zajaté křesťany, aby jemu v spěšném zpatkem tažení překážky nečinili, dal postínati a hanebně pomordovati. Falckrabě měl při sobě 1200 pěchoty a 2000 šperrejterův, a 20 kusův střelby velké. Když se týž baša k jeho pasu dostal, byl na nejvyšší poražen, i sám baša zůstal a jeho praporec císaři poslán byl. Někteří ještě Turci skrze lesy do pole se dostali, ale dostanouce se mezi rakouský, moravský a uherský lid, tak byli přivítáni a traktirováni, že z toho ze všeho rejtharstva bašova sotva čtyry osoby k Solimanovi se dostali.

To městečko Kysek, které Soliman oblehl, blízko měst uherských Šoproně a Kamence (německy Ödenburg a Stein am Anger řečených) pod velikou horou u jednoho dosti velikého potoku leží. Kteréžto městečko od starodávna do království uherského přináželo, než za času císaře Fridricha III. od krále uherského Matiáše příjmím Corvína k arciknížectví rakouskému s jinými pěti zámky v jisté summě peněz zastaveno bylo a stavové téhož království až do dnešního dne požadují, aby též zámky spolu s tímto městečkem zase k témuž království navráceny a připojeny byly. Sice toho městečka v držení jest jeden uherský pán po rodu Séči. Okolo téhož městečka byly zdi po starodávnu vystavené se čtyrmi uhelnými baštami a dosti hlubokými příkopy. Nad branou byla věž nehrubě vysoká, v jednom rohu městečka zámek čtverhranatou zdí a obzvláštními hlubokými příkopy opatřený a obehnaný.

Na kterémžto zámku a v tom městečku byl kommendantem jeden uherský pán Jurišić, který předešle několik let králi Ludvikovi v válečných příbězích věrně a udatně sloužil a dostav se k službě krále Ferdinanda podobnou věrnost a udatnost prokazoval.

Ačkoliv tomuto vznešenému muži a reku na mysl to nepřišlo, aby Soliman tak velikomocný a pyšný pán s tak velikým vojskem svým k obležení takového špatného městečka a zámku měl se vydati, než vedle jeho všudy rozhlášeného předsevzetí že upřímo k obležení města Vídně potáhne: však nicméně nechtěl na takovém svém domnělém mínění spoléhati a se ubezpečiti, než raději chtěl podle nejvyšší své možnosti se zaopatřiti. Pročež udatnou svou myslí bašty a zdi opravovati, příkopy vyklizovati, děla na příhodná místa vytahovati dav, k králi Ferdinandovi o další pomoc psaním svým se utekl. Král nemeškal ihned v válečných věcech zkušeného a udatného reka, pana Longina z Pucheimu s jedním stem německých knechtův k němu vypraviti, kterýmiž on předešlou svou guarnisí na vlastní své peníze verbovanou posilnil. Nemálo okolních sousedův osob rytířských s manželkami a dítkami svými do téhož městečka pro svou větší bezpečnost se schránili, jako i také nemálo lidu sedlského, tak že jich k bránění spůsobných přes 800 osob bylo.

A tak Soliman dotčené městečko a zámek oblehna všelijak se k tomu přičiniti hleděl, aby je dobýti a opanovati mohl, daje nejprvé veliký počet řebříkův udělati, chtěje aby jeho vojáci po nich na zdi lezli a do městečka se dostali. Ale byli od obležených hanebně odehnáni a veliký počet jich při zdech zbito. I dal ze čtyr stran z děl ke zdem stříleti; ale poněvadž vedle rady Ibraima největší kusy děl při Budínu na lodích zanechal, z těchto kusův, které při sobě měl, málo těm baštám a zdem učinil, toliko nemalý strach takovým ustavičným za některý den pořád střílením obleženým spůsobil. Též dal několik tisíc otýpek zdělati a do příkopův sházeti, chtěje je tím naplniti, aby jeho vojáci k šturmu běžeti mohli, tak jakž

rozdílných dnův učiniv, mnoho lidu svého ztratil a nic nespůsobil: tak zmužile a udatně obležení se bránili. Item dal na mnoha místech zdi podkopávati a mnoho tůn prachu podložiti, aby zdi se pobořily; ale obležení proti těm štolám jiné štoly zdělali, tak že nepřítel několikráte zapálením prachu více sobě a svým vojákům nežli obleženým uškodil. Item dal skrze mnoho tisíc velbloudův a mezkův mnoho dříví naložiti, tak že těmi hromadami dříví dal převýšiti zdi městské, a dav na ty hromady střelbu vložiti, do městečka střílel, že žádný ven z domu téměř bezpečně vycházeti nesměl a nemohl. Item jednoho dne dobře se jedno podkopání a štola zdařila, do které davše několik tůn prachu zeď městskou rozbořili na 8 sáhů zšíří, pročež na druhý den janičaři byli vedeni k šturmování městečka. A ačkoliv jich nemálo na ty zbořené zdi se dostalo, však od obležených byli zpátkem zase odehnáni, že jsou se do městečka nedostali, zvláště když jsou ti janičaři na zdech byli slyšeli převeliký křik blízko zdí v domích a to jsou byli staří muži, ženy a děti, kteří s velikým pláčem a křikem Pána Boha za pomoc žádali. A janičaři se domnívali, že ten křik pochází od velikého počtu vojákův, kteří že se v těch domích blízko zdí zdržují, a když se oni do městečka dostanou, že na ně z těch domův vyskočí a je pobijí, tak že nesměli ze zdí dolů do městečka se hnáti, než ode zdí zpátkem zase utíkali a od obležených veliký počet jich zbito jest.

Soliman nepřestal natom. Ve dvou dnech potom dal s větší silou a s větším počtem janičařův šturmovati, kteří s osmi praporci na zeď městskou se dostali, ale žádným napomínáním ano i kejmi bitím, ano i některých pomordováním k tomu přivedeni a přihnáni býti nemohli, aby dále ode zdí do městečka se pustili, než zpátkem zase utíkali. A též při tom šturmování od obležených veliký počet janičarův zbito bylo. Vyznávali potomně ti janičaři, že jsou viděli v povětří jednoho muže zbrojného s dobytým mečem, a za ním též v povětří že jest byl veliký houf zbrojných mužův s dobytými meči, který

spolu s těmi jinými zbrojnými jim jako hrozil, jestliže dále do městečka se dají, že je všecky pomorduje. Naši křesťané horliví katoličtí ten výklad tomu dávali, že ten muž zbrojný znamená sv. Martina, kterýž byv rodilý z města Sabaria (nyní Kamence, které město nyní k biskupství do Rábu náleží) vždycky za to jmín a držán byl, že jest obzvláštním ochráncím a patronem i orodovníkem v vlasti své byl, a též městečko Kysek (jakž nahoře dotknuto) blízko města Kamence ležící ochránil.

Když Ibraim nejpřednější vezír, rada a factotum sultana Solimana poznal, že válečnou mocí to městečko a zámek dobýti nemůže, — neb když janičarům přístně domlouval, za kterou příčinou tak lenivě bojovali a udatnou povinnost svou lépeji neprokazovali, dávali za odpověď, že oni jsou špatni k tomu, aby mohli takovou pevnost dobýti, za kterou bohové i lidé bojují a válečnou mocí ji zastávají — pročež vydal se nato, zdaliž lstí a podvodem bude ji moci dostati. Poslal k nejvyššímu pod glejtem do pevnosti, žádaje, aby k němu ven vyšel, žeby chtěl s ním důvěrně promluviti, jeho pod nejvyšším závazkem, jak býti může, ubezpečuje, že má zase bezpečně do pevnosti se navrátiti; že chce mezitím některé přední osoby za rukojmí do pevnosti poslati, aby tam jako v zástavě, až se on zase navrátí, zůstávali. Ačkoliv nejvyšší, věda o turecké nevěře nerad se chtěl důvěřiti, však vida se býti v velikých úzkostech, že jemu odnikud žádná naděje k succurirování se nedávala, že naposledy takové veliké moci nebude moci odolati, nemaje již více než toliko jedinou tůnu prachu: povolil k tomu shledání a promluvení a mezitím poručil na svém místě kommando a všelijakou péči v pevnosti panu z Pucheimu. Dav se potom k Ibraimovi najíti, velice přívětivě jeho přivítal, o dobrém spůsobu jeho zdraví se vyptával a dále se s ním v jednání dal, napomínaje jeho, poněvadž tu poznati může, že jemu není možné proti tak veliké moci a síle mocného vojska jeho velikomocného císaře odolati, a aby tím jist byl, že jest vůkol a vůkol tak pilně obležen a vojsko turecké mimo velikou sílu jeho tak pevně jest zašanco-

váno, že není možné, aby jemu jaký succurs přijíti mohl: pročež aby raději tu pevnost tak velikomocnému většího dílu světa monarchu a potentátu vzdal, nežli příčinou býti měl sebe samého a jiných poctivých lidí v též pevnosti obojího pohlaví k zahynutí a pomordování.

Pan nejvyšší Jurišić nato za odpověď dal, že on proti své přísaze, kterou králi Ferdinandovi pánu svému zavázán jest, žádným spůsobem toho učiniti nemůže. K tomu, že jest přes 800 Španělův v pevnosti (ješto ani jednoho Španěle tam nebylo), kteří jakby nejméně vyrozuměli, žeby on chtěl tu pevnost vzdáti, žeby jeho ihned na kusy rozsekali. Pročež že snažně žádá, aby jeho k tomu neměl, aby měl poctivost i život svůj v tak veliké nebezpečenství uvésti; aby on raději svému císaři k tomu radil, aby od obležení té pevnosti upustil. Neb že on jak velikým počtem vojákův, tak profianty, municí a všelijakými potřebami tak dobře jest v ní opatřen, že se neobává, aby jeho císař se vší svou mocí mohl túž pevnost dobýti. A vedle toho, že on se všemi těmi jest odhodlán až do poslední krůpěje krve udatně se brániti a žádným spůsobem dobrovolně té pevnosti nevzdávati.

Dostav Ibraim takovou odpověď, nepřestal na ní, než dále toto přednesl, že chce při císaři pánu svém to spůsobiti, aby jemu nejvyššímu to městečko spolu i s zámkem z milosti císařské darem daroval na ten spůsob, aby je spolu s dědici svými jako své vlastní držel a věčně užíval, toliko aby dovolil, aby dva aneb nejméně jeden praporec janičarův do pevnosti puštěn byl, aby v ní mohli svého Boha vzývati a své modlitby vykonati, na znamení toho, že se ta pevnost jich velikomocnému císaři vzdala, a že potom ihned týž janičaři mají z pevnosti zase vytáhnouti a císař Soliman že též se vším svým vojskem hnouti a od téhož obležení odtáhnouti mají. Ale pan nejvyšší ani k tomu přistoupiti a to dovoliti nechtěl. Naposledy v to se uvolil, že chce tucet janičarův do pevnosti na valy a zdi městské s jedním jich praporcem pustiti, tu aby mohli za chvílku se zdržeti a své modlení vykonati: však naproti tomu aby Ibraim vezír připověděl,

že chce císaři pánu svému raditi a k tomu přivésti, aby bez odkladův odtud odtáhl.

Což když se tak vykonalo, 12 janičarův do pevnosti na valy puštěni byli, své křiky a modlení tu vykonali, týčku, na které praporec byl, na vali do země vstrčili, jakoby skrze to prokazovali, že jsou tu pevnost skrze dobrovolné vzdání opanovali, a z pevnosti zase vyvedeni byli. Ten praporec byl šarlatový, ve prostřed jeho některá arabitská slova stříbrem vytkaná, kterýžto praporec na památku v kostele téhož městečka schován, a až posavad v témž kostele se nachází a každému, komu se natrefí tam přijíti, ukazován bývá. Soliman pak ihned na druhý den všecku svou střelbu od pevnosti odvésti dal a sám se vším svým vojskem odtud odtáhl, nesměje se o to pokusiti, aby dále do Rakous do rovin se vydati a ovšem k městu Vídni táhnouti měl. Pravil k svým předním officírům, že se neobává válečné moci císaře Karla V., než jeho velikého štěstí, které jeho až posavad v mnohých příčinách a příbězích vítězně potkalo, že se obává aby i proti němu štěstí jemu nesloužilo.

Navracuje se Soliman zpátkem do Konstantinopole, vedle rady Ibraima zanechal uherskou zem na levé straně a táhl skrze štyrskou zem přes veliké vrchy a hory již tehdáž na mnoha místech plné sněhu, a když přijel k řece Dravě nechtěl čekati, aby most byl udělán, obávaje se, aby císař Karel s svým vojskem jeho nepřikvačil. A že tehdáž táž řeka hluboko a prudce tekla, obávaje se, aby při přeplavování řeky kůň se s ním nepřevrátil, nařídil, že 6000 rejtharův — a každý z nich jednoho janičara k sobě pozadu na kůň vzal, — okolo něho přes túž řeku plynuli, a on Soliman spolu s Ibraimem ve prostřed mezi nimi plynul a se přeplavil. Veda s sebou nemalý počet zajatých křesťanův a nemoha je přes tu řeku přepraviti, dal je postínati a hanebně pomordovati. A měv také v svém vojsku veliké množství všelijakého dobytka, nemohl jej přes řeku přepraviti, musil jej tu zanechati. Sotva ve třech dnech své vojsko přes touž řeku přepravil, kdež nemálo jeho lidu se potopilo a

zahynulo. Táhl potom skrze charvátskou a dalmatskou zem k Bělehradu a přitáhl v prostřed zimy do Adrianopole a odtud do Konstantinopole se navrátil. A takovýto tak velice pyšné a skrze vlastní psaní jeho chlubné výpravy Solimanovy konec byl, ješto skrze rozhlášenou o ní pověsť veliký díl okršlka světa přestrašen byl. Ale tímto svým s takovou hanbou odtažením znáti dal, že jeho moc není nepřemožená. Však nicméně téhož času Ibraim vezír, jehož radou Soliman ve všem se řídil, při mnohých v velikém podezření byl, žeby on císaře pána svého tejným zrádcím býti měl a všecky rady a předsevzetí jeho skrze některé kupce císaři Karlovi tejně vyjevoval, tak že císař mohl se nato bezpečiti, že týž Soliman proti němu nic podstatného nepovede. Čehož patrná znamení byla, že jest hleděl v tom překážeti, aby Soliman ne tak brzy a ne tak s velikým lidu válečného počtem, jak to míti chtěl, do pole vtrhl. Item že jest největší děla svá na lodích na Dunaji při Budínu zanechal a toliko menší kusy s sebou vzal. Item že jest jeho vojsko nedobře vésti dal; zanechajíce Dunaje přes hory a zlé cesty táhli, že koní, velbloudův a i lidí nemálo na cestách zůstávalo, zemřelo a zahynulo. Item že jest přivedl Solimana k obležení jednoho nevelikého městečka, o němž aby co pevného býti jmělo, předešle ani slýcháno nebylo. Item že jest vypravil jednoho předního bašu s 15000 rejtharův daleko od ležení tureckého, kterýžto baša spolu s svými rejthary tak hanebně od císařského vojska byl pobit a pomordován. Item že jest Soliman beze všeho vyřízení proti svému tak pyšnému psaní, které králi Ferdinandovi učinil, s velikým pospícháním zpátkem se vrátiti musil. Item že moha pohodlnou cestou skrze uherskou zem k Budínu a dále k Bělehradu táhnouti, přes tak veliké hory a lesy, přes tak nebezpečné vody a řeky vedle rady Ibraima veden byl, že jest sotva život svůj zachoval a veliký díl jeho vojska, netoliko hovad ale i lidu, mizerně zahynulo. Soudili mnozí pobožní katoličtí lidé za obzvláštní přepuštění Boží to býti, že císař Karel s tak znamenitým vojskem svým

za Solimanem utíkajícím netáhl a jeho dokonále neporazil.

Vidí se v tomto místě toto také mlčením nepominouti, že císař Karel nepřestal natom, že jest tak znamenitou armádu proti Turku po zemi do Rakous vypravil, ale dal také dosti velikou armádu na moři zhotoviti a tu tehdáž nejvznešenějšímu a v příbězích na moři nejpovědomějšímu Ondřejovi Doriovi genuenskému k správě svěřil a oddal. Kterážto armáda měla 35 velikých korábův a 48 velikých galler, na nichž několik tisíc Španihelův a Vlachův, veliký počet velikých a menších kusův děl se vší náležitou municí a dostatečnými profianty opatřených bylo. A byv ten vzáctný pan Doria z přirození svého ukrutným nepřítelem Turkův, s velikou ochotností tu impresu před sebe vzal, měv od císaře Karla pána svého poručení, aby Solimanovi do jeho řecké země vtrhl, mečem a pálením, jak nejvíceji bude moci, škody činil, aby skrze takovou diversionem aneb roztržitost příčinu Solimanovi dal, aby Evropu a německých zemí svým mečem hubiti zanechal, než raději v Asii svou vlastní zem hájil.

Vyjev tehdy pan Ondřej Doria s tou armádou z Genue a zastaviv se v království sicilianském pro lepší opatření, co k též armádě náleží, odtud se plavil k ostrovům peloponeským, mimo Corcyru a Caphelenii do Zacynthu se dostal, kteřížto ostrové Benátčanům náleželi, a nemálo galler a korábů jejich při týchž ostrovích se nacházelo. Však poněvadž tehdáž Benátčané s Turkem příměří měli, s císařskou armádou spolčiti se nechtěli. Nacházela se tehdáž na moři armáda turecká 70 galer silná, jíž vůdce byl nejvyšší příjmím Humerales, který jak o této armádě císařské aneb španělské vyrozuměl, ihned se v utíkání dal a na bezpečné místo pod pevné pevnosti se retiriroval. Doria měv s jinými officíry radu, ačkoli rozdílná zdání dávali, však on natom se ustanovil a zavřel, že chce jedno přední a pevné město v Asii Corona řečené oblehnouti a dobývati. Pročež dal složiti z lodí veliká děla na zem, že podobné v těch zemích

vídány nebyly, a dobře se zašancovav, jak skrze ty na zemi (jichž bylo 14) tak skrze jiné na lodích (jichž bylo 150) dal ke zdem téhož města silně stříleti a když byl dobrý díl zdí skrze též střílení pobořen, dal k šturmu běžeti, kdež Turci udatně se bránili a s obojí strany nemálo zbitých a zraněných zůstalo. Dostali také obležení succurs z okolních pevností. 700 jízdných rejtharův jim na pomoc přijeli a do pevnosti se dostali, ale Doria se svými udatnými vojáky nato nic neohlédal. Na druhý den znovu k šturmu běžeti dal a města se zmocnil. Přední officíři turečtí s některým počtem vojákův do zámku se zachránili, kteříž naposledy vidouce, že i tam proti této veliké síle obrániti moci se nebudou, zámek vzdali s tou výminkou, aby při živobytí zůstaveni bezpečně odtud odtáhnouti mohli, k čemuž generál Doria povolil a nechal jízdné i pěší Turky bezpečně odtud odtáhnouti. To pak město a zámek svým lidem španělským osadil a za nejvyššího kommendanta zanechal pana Františka Mendozze Španěle, sám pak Doria s svou armádou dále se plavil k jinému městu Achaia řečenému, v kterémž Turci jsouce předěšeni nemnoho se bránili, než do jednoho blízko ležícího pevného zámku se obrátili. V kterémž kdyby se byli udatně jak náleželo bránili, bylby pan Doria mnoho lidu svého musel ztratiti, nežliby válečnou mocí týž zámek mohl dobýti. Ale když pan Doria dal jej oblehnouti a k němu z velikých děl stříleti, Turci obležení nedočkali se šturmování, než týž zámek vzdali toliko s tou výminkou, aby s svými ženami a dětmi a co sami s sebou odnésti mohou, mohli bezpečně odtáhnouti a odnésti. K čemuž ke všemu pan Doria jim povolil a takovou ruku nadtím držel, že když jeden z jeho vojákův chtěl některé ženy turecké obloupiti, o čemž on přezvěděv ihned dal jej jíti a na hrdle ztrestati.

Odtud pan Doria nechal díl svého vojska po zemi táhnouti a sám s svými gallerami a koráby se plavil k dvoum pevným zámkům Dardanelly řečeným. V jednom z nich Turci dobrovolně se poddali, ale v druhém udatně se bránili, tak že s nemalou prací a nemalou

ztrátou svých vojákův válečnou mocí jej dobyl a podmanil.

Mezitím Turci veliký počet rejtharův a pěších z Peloponesu pospolu sebravše, jiným na pomoc přitáhli a přiblíživše se blízko vojska španělského s velikým křikem na ně udeřili. Kteří, když jeden nejvyšší španělský Sarmiente řečený s 4000 Španělův s dobrými muškety a ručnicemi je přivítal, ihned k utíkání se dali a větší díl jich od Španělův pobiti a pomordováni jsou. Kteréžto bitvy a porážky pan Doria z své gallery dobře viděti a spatřiti mohl. V tom mocí dobytém zámku byly nalezeny nemalý počet převelikých kusův děl, na nichž arabitskými slovy nacházel se napsaný text, z nichž dva kusy pan Doria daroval dvoum nejvyšším Sermenti a Salviato, kteří mimo jiné při dobývání téhož zámku udatně se chovali. Jiné kusy vzal s sebou do Genue a dal je vložiti na věčnou památku do kostela Blahoslavené Panny Marie, který z loupeží nepřátelských blízko svého paláce v Genue nákladně vystavěti dal. Potom pan Doria plavil s svou classí*) k krajinám Sicyonu a Korinthu, veliký strach všudy spůsobil a nemálo zemí ohněm a mečem pohubil, a na poručení císaře pána svého do Vlach se zase navrátil.

Tehdáž když Soliman k pomezím rakouským s svým vojskem přitáhl a při obležení městečka Kyseku se zdržoval, císař Karel s panem bratrem svým králem Ferdinandem v Linci zůstával, a vyrozuměv, že Soliman od obležení a od pomezí rakouských odtáhl a zase zpátkem k svým zemím se navracoval, nezanedbal ihned s panem bratrem svým z Lince se vypraviti a na lodích po Dunaji do Vídně najíti se dáti. Kdež ihned neprodleně válečnou radu držel, v které nacházel se kníže falckrabě z Rejnu, pan Kocián, pan z Felsu, pan z Rogendorfu a někteří jiní němečtí nejvyšší a přední officírové, též také z Španělův a Uhrův nejvznešenější a věčné paměti hodní vůdcové a nejvyšší, mezi nimiž byli tito: Ferdinandus

*) Loďstvem.

Tolletanus kníže z Alby, Alfons Vasto, Antonín Leva, Hieronym Maricao, Ferdinand Gonzaga, Jan Baptista Castaldo, Marcius et Cancillus Callumnové a mnozí jiní. Jako i také z jiných J. M. cís. a král. zemí přední v úřadech a povinnostech postavené osoby v též radě se nacházeli. Mezi nimiž dva přední uherští páni Valentin Török a Pavel Bakič všelijak k tomu vedli a radili, aby J. M. cís. a král. vojsko za nepřítelem Solimanem a jeho vojskem táhlo, že bude moci ještě jeho předčiti a pasy vzíti, anebo jeho dostihnouc poraziti, anobrž že se jim a všem jiným předním dobře mínícím Uhrům vidí, že Pán Bůh z nebe takovou dobrou příležitost poskytnouti ráčil, při kteréžby ten barbarský a hrdopyšný nepřítel pracemi těžkými a nebezpečným tažením unaven jsa snadně vyhlazen býti mohl. Král Ferdinand netoliko s tím dobrým zdáním se snášel, ale dále císaře žádal, jestližeby vždy nechtěl k tomu dovoliti, aby císařské vojsko za nepřítelem táhlo, tehdy aspoň aby k tomu dovolil, aby díl vojska tu zůstalo, tak aby král mohl je v Uhřích proti Hanušovi vejvodovi potřebovati, jeho skrotiti, města a zámky králi náležející zase dobýti a k ruce své podmaniti. Neb poněvadž tak veliké vojsko s takovou prací a s takovým nákladem jest způsobeno, bylaby přede vším světem hanba, kdyby se nemělo něco podstatnějšího nyní vyříditi. On král že sobě troufá netoliko z Budína ale ze všeho království uherského Hanuše vypuditi. Ale císař se vymlouval, že pilně do Vlach pro spokojení tam mnohých roztržitostí odjeti musí a z mnohých podstatných příčin že jemu není možné déleji se tu zdržeti, zvláště že do jeho císařského ležení morová rána počíná proskakovati, že nemůže je pospolu nechati, aby se víceji nerozmohla a že musí pospíšiti, dokud větší zimy a nepohodlné časy nenastanou; než je chce 8000 pěchoty Vlachův tu zanechati, kterých král že bude moci k své potřebě do Uher potřebovati; španělský pak a německý lid že chce s sebou do Vlach vzíti. Po odtržení a odjezdu císařském víceji nežli polovice vlaského lidu se zprotivilo a pozdvihlo, že žádným spůsobem do Uher táhnouti nechtějí. Nedbaly

nic na císařské poručení, ani jich nejvyšších Vasta a Castalda napomínání; přes 4000 jich upřímo do Vlach táhlo, jiní pak pod nejvyšším Fabriciem Maromaldem a Filipem Toratellem tu zůstali, ale král zanechal s týmž lidem v Uhřích něco před sebe vzíti. Císař skrz vrchní Rakousy, skrze Tyrol a Benátčanův zem do Vlach cestu svou vzal, byv od Benátčanův v jich zemi převelice skvostně uctěn, však nechtěl žádnému z svého lidu válečného do některého města kvartirovati nechati pro uspoření jich útrat a nákladu.

Leta Páně 1533. Když sultan Soliman s takovým posměchem pojminulého roku od obležení jednoho špatného městečka odtáhl a s svou tak vysoce vznešenou armádou do Konstantinopoli se navrátil, nařídil, aby veliký počet jeho korábův s velikými kusy děl, s mnohou municí a s jinými mnohými potřebami od Budína, kdež jsou po ten všecken čas zůstavaly, upřímo po Dunaji k Bělehradu táhli. Hanuš vejvoda velice se nadtím ulekl a docela naději ztratil, aby mohl proti veliké moci krále Ferdinanda obstáti, a že král s lidem vlaským, který sobě od císaře pana bratra svého zanechaný má, s lidem válečným z království českého a z vtělených zemí, též z rakouských zemí, který vše ještě při sobě má, netoliko z Budína ale ze všeho království uherského bude moci snadně jeho vypuditi. Pročež vzav radu s svým důvěrným přítelem Grittou, s jinými předními uherskými pány, kteří s ním drželi, coby měl činiti, zdaližby měl dále s králem Ferdinandem válku vésti, a neb raději k tomu se přičiniti, aby mohl s králem příměří aneb dokonalý pokoj učiniti. Všichni k tomu radili, aby se snažil k tomu, zase aby mohl pokoj učiniti. Gritti vyslal sekretáře Tranquilla Andronika k Ibraimovi, žádaje, aby on s Solimanem promluvil, a též svou vůli a dobré zdání aby v tom vyjevili a dali. Ibraim dal za odpověď, že jeho velikomocný císař spolu s ním též k tomu radí, aby Hanuš s králem Ferdinandem se smířil a pokoj učinil. Pročež dožádal se Hanuš svého velice důvěrného přítele, polského pána Hieronyma Laského, o němž nahoře obšírná

zmínka se děje, aby k králi Ferdinandovi s poselstvím od něho jel a s králem o příměří jednal: nemůže-li býti na celý rok, aspoň na půl leta, a když to obdrží, aby zase za císařem Karlem, kdekurýr jeho bude moci najíti, cestu svou vzal. Který přijev u krále to spůsobil, že jest na jeden rok k příměří povolil; však aby Laský dále za císařem jeti měl, k tomu král žádným spůsobem povoliti nechtěl, pravě, že císař jinými znamenitými ustavičnými pracemi jest obtížen, že jemu nepozůstává chvíle těmito věcmi, které se od Hanuše vejvody přednášejí, zaneprazdňovati; však nicméně že jest král dobře s tím spokojen, aby v tom roce o další a dokonalý pokoj mezi králem a Hanušem jednáno býti mohlo. Hanuš vejvoda dostav od Laského relací, ačkoliv velice těžce to nesl, že jest král to zbránil, aby Laský k císaři jeti nemohl, jakž potomně sobě před císařem a stavy říšskými nemálo nato stěžoval, však nemoha tehdáž tomu odolati a na odpor se stavěti, k takovému ročnímu příměří jest přistoupil. Po učinění téhož příměří král lid vlaský válečný, který ještě při sobě měl, zaplativ jim žold, od sebe propustil.

Hanuš byv skrze takové příměří velikého strachu zbaven, vypravil k králi jiné vzáctné poselství, totiž Štěpána Brodariče biskupa Vacovského a Štěpána Verböcia, skrze kteréž po obšírném jednání sneseno a zavříno bylo: poněvadž s obojí strany nemalé stížnosti a žaloby se nacházejí, kterak poddaní od jedné i druhé strany velice se utiskují i mnohé jiné stížnosti jsou, kterýmžto pro spomožení vidí se Hanušovi, aby král dvě osoby v právích Povědomé nařídil, že on také chce dvě nařiditi a to s obojí strany s plnou mocí. Ty aby na zámek Ostřehom se sjeli, těm stížnostem vyrozuměli, a co slušného a spravedlivého uznají, výpověď nato učinili, přičemž aby bylo zanecháno a potomně všelijak ruka nadtím držána.

Sjeli se na Ostřehom z poručení krále František Révaj nejvyšší sudí zemský a Emerich Variaši místopalatin a s strany Hanušovy Stanislav biskup Bělehradský a

Bernard Baxaj, kteráž kommissí vedle takového s obojí strany snešení byla vyřízena. Tu bylo shledáno, že jeden uherský pán, jménem Ladislav More, převeliké loupeže v témž království provozoval a to činil tak dobře na té straně, které Hanuš v držení byl, v rozdílných městečkách a vesnicích zvláště okolo Bělehradu, Pětikostelův a Vesprímu, i na všech stranách. Na cestách pálením, mordováním, plundrováním veliké škody činil, mnoho osob rytířských zajal, vězením a rozdílným trápením k tomu přivozoval, že jsou se musili vypláceti a veliké summy peněz dáti. Pro kteréžto jeho loupeže a tyranství byl od těch svrchu psaných kommissařův souzen a odsouzen, aby skutečně a přístně ztrestán byl a exekucí na něm aby Hanuš vykonal. O čemž More přezvěděv, oddal se na zámek Palotu. Byl od Hanuše poslán Hieronym Laský s několika tisíci lidu válečného a s několika kusy velikých děl, který ten zámek oblehl a dobýval. A vida že samým střílením k němu z děl málo dovede, neb zdi byly tak pevny, že se nic nebořily, dožádal se, že jest král Ferdinand poslal 400 havířův, kteří zdi podkopávali, štoly dělali a mnoho prachu do nich dávali. Čemuž More vyrozuměv, zavolal k sobě do jednoho pokoje přední officíry vojenské a jim oznámil, že z veliké a nevyhnutedlné potřeby musí na některý den málo tejně z té pevnosti jinam se odebrati, však že zase brzo k nim se navrátí a pro lepší jemu se v tom důvěření, že zanechává tu svých dětí a svůj poklad od zlata a stříbra, který byl z mnohých rozdílných loupeží nashromážďil, je napomínaje, aby mezitím udatně se bránili a pevnosti dobrovolně nevzdávali. A tak sám More té noci spustil se po provazu se zdi dolů do příkopu a přišel té noci do jednoho lesu, v tom se kryl a slyšel veliký hřmot ještě té noci, jak ten prach v jedné štole v pevnosti Palota byl zapálen a několik sáhů zdí pobořil. On More dále šel a utíkal, až se dostal na pevný zámek do Illyrie Rachocia řečený.

Když ta zeď v pevnosti Palotě pobořena byla, Hieronym Laský dal k šturmu běžeti a ty všecky, kteří se k bránění měli, pobiti a zámek plundrovati, v němž nemálo

bohatých loupeží od Morea tu zanechaných od vojákův pobráno; děti pak jeho, syna a dceru, dal k Hanušovi do Budína přivésti, kdež v vězení až do smrti Hanušovy zůstávali. Ten pak zámek Hanuš daroval dvoum bratřím Raphaelovi a Janovi Podmanickým.

Přitrefilo se, že při tom času z tohoto světa sešel Jan Bánfi Lendvajský, který s počátku kralování Hanuše v Uhřích byl od něho nařízen za palatina v království uherském. Tu ihned Laský a Verbőci, kteří při Hanušovi mnoho platili, všelijak se o to snažili k tomu přivésti, aby Gritti mohl ten úřad dostati, aby palatinem v Uhřích byl. Pročež předstoupíce před Hanuše jemu přednášeli veliké zásluhy Grittovy, zvláště když Hanuš byl od krále Ferdinanda z království uherského vypuzen, kterak Gritti vedle Laského jakožto tehdáž vyslaného od Hanuše do Konstantinopole při císaři tureckém Solimanovi snažil se fedrovati a k tomu přivésti, že jest Soliman s tak velikým vojskem do Uher, potom i do Rakous k Vídni se vypravil a jeho Hanuše zase do království uherského uvedl, zámek a město Budín s jinými městy a zámky v Uhřích jemu podmaniv. A když jest Hanuš od královského vojska v Budíně byl obležen, že jest Gritti tak vzácnou pomoc od Turka spůsobil, že z toho obležení byl osvobozen. Pročež že jest slušně povinen jemu vděčným se ukázati a jeho netoliko za palatina (ačkoliv ten úřad jest v témž království nejpřednější) ale za dokonalého v království uherském gubernatora ustanoviti a jemu jakožto svému místodržícímu dokonalou správu v témž království svěřiti, a že oni obadva za něj připovídají, že se bude snažiti vděčně toho zase odsluhovati a obzvláštně při předním vezírovi při dvoře tureckém Ibraimovi Hanušovy věci co nejlépe fedrovati. Gritti stavěl se, jakoby o této jich pomoci nevěděl, a však ovšem dobrou vědomost měl; neb jeho přílišná žádost cti v přirození jeho vkořeněná a barbarská vtipu nadutost, kteréž od mladosti své zvykl, nic prostředního, nic víceji jako to, co velikého a znamenitého bylo, žádostiva byla a vyhledávala, tak že svými mnohými připovídanými

štědrými dary všechněch mysli k sobě nakloniv začasté říkával a se pochloubal, že v krátkém času buď právně nebo bezprávně k nejpřednějšímu úřadu přijde, k čemu jiní neb mocí neb dědičným právem přicházeli.

Hanuš vyslyšav toto přednešení oznámil, že v dobré paměti jmá Grittovu velikou zasloužilost a mnohé jeho platné služby, anobrž mnohá dobrodiní, které od něho v rozdílných případnostech přijal a že jest vždycky nato paměť měl, aby mohl náležitou vděčnost jemu prokázati, tak aby všickni poznati mohli, že není nevděčným. Však aby řečeno býti nemohlo, že v příčině dání toho nejpřednějšího úřadu v království uherském neučinil to sám o své ujmě bez vědomí a dobrého zdání svých předních rad: pročež že neprodleně své rady chce před sebe povolati, jim to přednésti a jich dobrému zdání vyrozuměti a potomně se v tom odhodlati.

Držev tehdy o to radu rozdílné přímluvy šly a málo jich s Laského a Verbőcia zdáním se snášeli, a mezi jinými Nádaždi obšírnou řečí proti tomu velice radil, obzvláštně pak přednášel, jak jest věc nebezpečná každému potentátu moc vládařství svého na jiného z officírův svých přenášeti a jemu v spravování své země příliš velikou moc dávati; že on Hanuš jsa již v věku svém okolo 50 let, zřízení a spravování zemí svých dobrý a zvyklý i pověddomý, že může sám dále spravovati a nepotřebuje jiného za gubernatora aneb za svého místodržícího k spravování země nařizovati; a že sice beztoho Gritti všech práv a řízení královských o věcech válečných i peněžitých se ujímá a bez jeho vědomí a rady král nic nečiní; žeby mohl přitom zůstaven býti a větší moc k spravování země aby jemu dávána nebyla. A přitom Nádaždi protestiroval, že to zdání své z žádné zlosti neb nenávisti nečiní, než toliko pro dobré a užitečné krále a země; přijav tolikéž od Gritty mnohá dobrodiní, že na něj laskav jest a žádá jemu sloužiti, Hanušovi pak jakožto králi svému že v jeho spravování dlouhého štěstí a Božského požehnání srdečně vinšuje.

Jiní přední officírové a rady Hanušovy s zdáním

Nádaždiovým se snášeli. Hanuš vyslyšav ta všecka dobrá zdání a byv již prvé, nežli radu držel, od Laského a Verböcia na stranu Grittovu přiveden, ješto i také jemu Gritti zakázaní v tom učinil, opovrhl všechny ty dobré rady. Udělal takovou resolucí, že Grittu v království uherském a v knížetství sedmihradském za gubernatora a svého místodržícího nařizuje, dav takovou svou resolucí skrze patenty v vůbec publikovati a poroučeti, aby v spravování země jím se řídili a jemu poslušni byli jako jeho samého.

Dal také Hanuš obzvláštní diplomatu a list shotoviti, v němž takovou svou resolucí potvrzoval a chtěl, aby přední jeho officírové a rady tolikéž v tom patentu se podepsali a svými pečetmi spečetili. Ale nejvyšší v Bělehradě v sedmihradské zemi (Karlsburg, Alba Julia) Jan Statilio, nejvyšší v Bělehradu královském Stanislav Varalli, nejvyšší v Varadínu Emer. Cibak, Šimon Athinaj, bratří Artandiové a Nádaždi, kteří proti tomu radili, v tom listu se podepsati a pečeti své k tomu přitisknouti se zbraňovali. Což Hanuš těžce nesl a Gritti převelice na ně se proto rozhněval a čekal času, aby se nad nimi proto mohl vymstiti. Tak jakž potomně vzal příčinu k Šimonovi Athinajovi, který byl správce královských cel a solních důchodův. Dával jemu, jakoby králi pánu svému v tom úřadu nevěrně sloužiti měl, a bez mnohého processu a soudu, anobrž bez vědomosti a rozkazu Hanuše, dal jej oběsiti. Všichni zato drželi, že jest se jemu to nevinně a nespravedlivě stalo, ale že jest jeho Gritti pro vymštění dal na takový spůsob z světa sklíditi. A byloby to Nádaždia podobně potkalo. Než že sekretář Grittův Tranquill Andronicus jeho důvěrně vystříhal, aby na sebe pozor dal, že Gritti chce nad ním vymstiti: pročež Nádaždi všelijak se snažil, aby mohl spolu s ženou a dětmi svými z moci Hanušovy a Grittovy vyniknouti. A dostal příležitost, že jest svou jedinkou dceru za nejvyššího v pevnosti Kaniži vdával, kteroužto pevnost král Ferdinand držel. Dostal povolení od Hanuše, aby na to svatební veselí mohl se vypraviti a od toho času víceji k Hanušovi

se nenavracoval, při straně krále Ferdinanda zůstaval. Podobné vymštění Gritti proti bratřím Artandiům vykonal. Obvinil je, že chtějí nad Hanušem zraditi a k straně krále Ferdinanda se dáti. Pro takové podezření dal je do vězení vsaditi. Jednoho dne, když Hanuš na myslivost vyjel a o tom, jak se vůbec pravilo, nic nevěděl, dal jednoho z těch bratří v Budíně na plac vyvésti a hlavu jemu stíti. Hanuš, ač o tom o všem přezvěděl, však věda, že Gritti při Ibraimovi a tento při Solimanovi mnoho platí, aby při nich v ošklivost přiveden nebyl, vše Grittovi přehlídal a ukazoval na sobě, jakoby o tom nic nevěděl.

Potomně Gritti, byv povolán od Ibraima, do Konstantinopole se vypravil a Hanuš pro spokojení některých roztržitostí v sedmihradské zemi tam odjel, v Budíně Gregoria Peštenia zatím za správce zanechal. Gritti napsal z Konstantinopole Hanušovi, že jest s Ibraimem důvěrné o věcech Hanušových promluvení měl a z něho vyrozuměl, žeby Ibraimovi i císaři tureckému Solimanovi za dobré a užitečné se vidělo, aby Hanuš se k tomu přičinil, aby s králem Ferdinandem dokonalý pokoj učiniti mohl, a kdyby král Ferdinand při panu bratru svém císaři to spůsobil, aby císař Solimanovi město Coronu, — které Doria dobyl a odtud s Španěly do turecké země veliké čety činil a s Řeky, aby od tureckého vládařství odpadli, mnohá jednání míval, — zase postoupil: tehdy Ibraim k tomu přivede, aby Soliman za 10 let pořád příměří s králem Ferdinandem v Uhřích učinil; neb že Soliman zatím chtělby válku vésti proti Peršanům.

Papež Kliment VII. psal také o to skrze kupce florentské Grittovi a jeho napomínal, aby k tomu vedl, aby Soliman s králem Ferdinandem příměří učinil. Hanuš vyrozuměv z psaní Grittova a sobě jeho radu oblíbiv, vyslal své posly k králi Ferdinandovi a s ním o další příměří jednal. Který k tomu povolil, aby příměří za druhý rok též se prodloužilo a mezitím aby Hanuš své posly k císaři do Hišpanie vypraviti mohl, že jemu v tom žádná překážka státi se nemá.

Tak jakž vypravil arcibiskupa Koločského řádu sv. Františka ze vzáctného rodu Frankapanův a jemu poručil, aby na cestě u krále Ferdinanda se zastavil, jeho přátelsky pozdravil a že brzy jiné své posly chce k němu vypraviti. Potomně Hanuš vyslal k králi Jana arcibiskupa Lundského a Cornelia Scheppera, muže vzáctné, rozumné a zkušené, kteří když přijeli do Vídně, natom zůstáno, aby k dalšímu jednání do Prešpurku najíti se dali. Kdež přijel také z Hišpanie se navracuje arcibiskup Koločský a s ním Štěpán Brodarič, Lasky et Verböci, kteří nemalé promlouvání měli a mnohé condicí přednášeli z strany dalšího příměří aneb raději dokonalého pokoje, ale na ničem jistém zůstáno a zavříno nebylo. Příčina v tom byla ta, že král Ferdinand měl při dvoře Solimana jednoho svého internuntia jménem Hieronyma Zaderského Dalmatu, skrze kteréhož o příměří jednal a téměř již vše najednáno bylo. Což Hanuš velice těžce nesl, že bez jeho vědomí to se dálo a jednalo, soudě to býti za věc příliš obtížnou, aby v tak rozdílných daleko od sebe ležících místech o jednu stejnou věc mohlo jednáno býti, a vidělo se jemu býti za věc příliš neslušnou, aby bez jeho vědomí a bez přítomnosti jeho aneb jeho vyslaných mělo a mohlo něco podstatného v té věci zavříno býti. Pročež povolal svých rad a vyslaných z Prešpurku zase k sobě do Budína, a nařízené osoby od krále Ferdinanda též do Vídně se navrátili.

Téhož leta 1533 sultan Soliman, těžce to nesa, že generál Doria jminulého leta dobrý díl země jeho a ostrovu v Peloponeské zemi se zmocnil a město Corunu dobyl, pročež v letě vypravil velikou armádu po moři k dobývání zase tohoto města a je po zemi i po moři silně oblehl. Pan Mendozza gubernator v témž městě psal s pilností panu Doriovi a panu Petru Toletanovi místokráli v Neapoli, žádaje, aby jemu na pomoc vyslali, zvláště poněvadž jest pan Doria jemu připověděl a nato ho ubezpečil, že v čas potřeby jeho náležitou pomocí neopustí. Pan Doria nezanedbal připovědi své zadosti učiniti a zhotoviv nemalý počet galler a korábů a na nich několik

tisíc Španělův, do řecké země se plavil, to město od obležení tureckého vysvobodil, a vzav s sebou zpátkem pana Mendozza s tou kvarnisí, která tam byla, nechal tam za gubernatora nejvyššího pana Macicaa s jedním regimentem Španělův, a sám s svou armádou zase do Vlach se navrátil.

Před odjezdem pana Doria z turecké země napomínal ten národ, aby s Španěly, které tam zanechal, dobré srozumění měli, že se chce k tomu přičiniti s větší armádou tam brzy přijeti a je z té přetěžké služebnosti turecké vysvoboditi a k prvnější svobodě je přivésti.

Leta Páně 1534 z jara měsíce Března přijel do Vídně jeden turecký čauš, poslaný od sultana Solimana, jménem Mehemet, přinesši s sebou králi Ferdinandovi psaní od Solimana a jeho předního vezíra Ibraima. Kteréžto psaní obsahovaly v sobě ty artikule k pokoji aneb příměří, který od J. M. královské pan posel Zadersky v Konstantinopoli jednal a zavřel. Přinesl s sebou mimo všelijaký předešlý spůsob od Solimana králi poslané dary.

Král po větší slavnost takového poselství dal jemu zjevnou audiencí při přítomnosti kardinála Madruccia biskupa v Tridentu, který byv vyslaný od císaře tehdáž se tu nacházel; a při přítomnosti velikého počtu uherských pánův, kteří od krále naschvále k tomu byli povoláni, jako i také při přítomnosti předních českých pánův, kteří od krále tolikéž k tomu do Vídně byli obesláni. Při takové audiencí král seděl na královském thronu pod nebesy, vše zlatohlavem potaženém. Na pravé straně stáli uherští páni, totiž: arcibiskup Ostřehomský, Ladislav Macedoniaj Varadský biskup, Albert Pereg probošt Pětikostelský, Alexius Turzó, František Battian, Valentin Török, Pavel Bakič, Petr Keglevič, Baltasar Bánfi, Kašpar Wingart, Bonaventura Báthori (který potomně od vojákův Andreas, Ondřej, v vůbec jmenován byl), Mikuláš Kastellánfi, František Nyári, Antonín Lošonci, Štěpán Mailáth, František Révaj a Marek, Šebastian i Štěpán Pemflingerové a jiní mnozí uherští páni. Na levé straně stál biskup

Vratislavský a vedle něho někteří čeští páni, totiž pan Jošt z Rožmberka, pan Albrecht z Pernštejna, pan Albrecht hrabě Šlik, pan Ladislav z Lipého, pan Jan Pflug z Rabštejna, pan Jan z Kunštátu, páni bratří Mezeřičtí a někteří jiní. Bylo také přitom mnoho panstva z Rakous a z jiných národův.

Mehemet vyslaný od Turka krátkou řeč učinil, totiž oznámil přátelské pozdravení od sultana Solimana a od Ibraima vezíra, za jakou příčinou jest vyslán; že tomu z psaní, které s sebou přinesl a tu je dodává, vyrozumí, na jaký spůsob císař turecký příměří povoluje.

Po některém dni potom král při přítomnosti kardinála Madruccia a svrchu psaných uherských a českých pánův dal zjevně přečísti a publikovati tyž artikule, které vyslaný turecký přinesl v příčině pokoje. Pan Jan Hoffman v jazyku německém, Kašpar Wingart v jazyku uherském a pan Jiří Žabka místokancléř království českého v jazyku českém je vyložili a čtli. Kteřížto artikulové tito byli:

1. Že císař turecký Soliman přijímá papeže Klimenta za svého otce, císaře pak a krále Ferdinanda za své bratří;
2. že jest Ludvikovi Gritti poručil, aby Hanuše vejvodu k tomu přivedl, aby to, co v Uhřích drží, dobrovolně králi Ferdinandovi postoupil anebo s ním se o to přátelským spůsobem porovnal;
3. že při králi toho vyhledává, aby jemu klíče od pevnosti Ostřehoma poslal, které že chce ihned zase zpátkem poslati, toliko že je žádá jmíti na znamení k němu prokázaného poslušenství.

A ten pokoj, který nyní s králem zavírá, že má trvati až do smrti jeho aneb jak dlouho král bude chtíti. S papežem a s císařem že chce též za 7 let příměří učiniti, pokudž jemu císař města Corony nařídí zase postoupiti, a na místě toho města že chce císaři neb králi dáti v království uherském díl krajin, který mnohem lepší a užitečnější bude, nežli to město za to stojí; a vedle toho že chce Haireddinovi knížeti a vůdci loupežníkův

na moři jako i Mouřenínům zapovědíti, aby při španělských a vlaských březích a pomezích žádné škody nečinili. O nějakém platu neb tributu, kterýby od krále Solimanovi ročně dáván a placen býti měl, žádná zmínka od vyslaného tureckého učiněna nebyla, ačkoliv Laský a Gritti v vůbec to prohlásili, že Turek nebude chtíti bez tributu pokoj učiniti. Co se dotýče žádání klíčův od pevnosti zámku Ostřehoma, vidělo se býti Uhrům věc neobyčejná a obávali se, aby podtím něco nebezpečného se neobmýšlelo. Ale král Ferdinand málo sobě toho vážil, pravě, že na místě těch klíčův bude moci jiné klíče dáti udělati, a Ibraim vzkázal, že vysokou přísahou se zavazuje, že v tom žádného škodlivého obmyslu není. Pročež král Mehemeta vyslaného, vzáctně jeho darovav, ode dvora svého zase vypravil, takové klíče jemu odevzdal s psaním Solimanovi, jeho jako otce jmenuje a že ty artikule strany pokoje upřímně a stále zdržeti a zachovati chce, připovídal a se zavazoval. Zakázal se také král, že chce k papeži a k císaři poselství vypraviti i všelijak se k tomu přičiniti, aby Solimanovi město Corona zase navráceno a postoupeno bylo. Psal král také Ibraimovi vezírovi a jeho důvěrnému příteli Gritti jako i také poslu svému, který v Konstantinopoli zůstaval, Zaderskému, aby tam při portě a dvoru Solimana to všelijak fedroval, coby k stálému dotvrzení téhož pokoje sloužiti mohlo. Brzy potom vypravil král svého nejvyššího komorníka hrabě Mikuláše z Salmu k papeži a k císaři, aby v příčině postoupení zase Solimanovi města Corony to všelijak solicitoval.

Téhož času přišly psaní do Vídně od Frankapana, Verböcia a předních officírův Hanuše vejvody, kteří oznamovali, jak Hanuš jejich pán velice toho žádostiv jest, aby ten pokoj s králem Ferdinandem učiněn a zavřen byl, žádného většího štěstí na světě sobě nežádaje, jako aby mohl v pokoji život svůj dokonati.

Bylo natom, že jsou se měli jistí kommisaři, od krále Ferdinanda a od Hanuše vejvody nařízení, spolu sjeti a o stálý pokoj mezi sebou jednati, ale prodlívalo se s tím

od jednoho času k druhému. Mezitím Soliman vypravil se s svým vojskem přes moře proti králi perskému.

Císař s navrácením zase města Corony prodlíval se ustanoviti. V tom času gubernator pevnosti té Roderich Macicao byv od jiných naveden, aby jednu pevnost tureckou nedaleko od Corony ležící obmyslem válečným dobyl, že Turci v ní nepilnou vartu drží: ale nešťastně se jemu podařilo. Neb nic neprovedl, týž pevnost nedobyl, sám skrze hlavu z muškety jsa prostřelen zahynul. Jiní nejvyšší officírové a lid válečný španělský v též pevnosti Coroně ztrativše hlavu svou a gubernatora, počali sobě stýskati déleji v té pevnosti zůstávati, zvláště že morové nakažení mezi ně se dostalo a v profiantích veliký nedostatek trpěli. Kterémuž nedostatku pan Ondřej Doria brzy na pomoc přispěl a několik velikých korábův plných obilí z Sicilie tam přeplaviti dal. Ale i officírové a vojáci v též pevnosti zůstávající nedali se tím upokojiti, než na koráby, na kterých to obilí bylo přivezeno, střelbu a všecky mobilia, které se v témž městě nacházely, naložiti dali, vezmouce s sebou také Řeky, kteří se tam nacházeli, se vším jich jměním, — na tyž koráby se vydali, zanechajíce město Corunu pusté, do Vlach se plavili a obrátili, což příčinu dalo, že to jednání strany příměří mezi císařem a Solimanem tehdáž k žádnému skoncování přivedeno nebylo.

Hanuš vejvoda očekával v vrchních Uhřích v Varadinu, co jemu Gritti z Konstantinopoli od sultana Solimana a předního vezíra Ibraima v příčině příměří aneb pokoje s králem Ferdinandem za odpověď a resolucí přinese. Kterýžto Gritti z Konstantinopoli odjeda, přijel do valaské země maje s sebou okolo tří tisíc pěchoty na větším díle janičarův a okolo tisíce rejtharův, mezi nimiž nemalý počet Uhrův bylo; zvláště připojili se k němu někteří uherští páni, jako Urban Battián, Jan Doci, Kašpar Perusić a Jiří mnich, kterýž tehdáž při Hanušovi mnoho platil. A aby tím zřetedlnější jeho vojsko bylo, měl s sebou nemalý počet velbloudův a vozův, na kterých bagalie vezli. Vyjel také proti němu z Podolí,

kdež se tehdáž byl zdržoval, pan Hieronym Laský. Kudy koliv Gritti jel, ukazoval listy otevřené od tureckého císaře Solimana, v nichž jeho Grittu za gubernatora v království uherském jmenoval, a všudy veliká poctivost se jemu prokazovala. V valaském a moldavském knížectví Soliman jemu moc dával, cokoliv tam scestného a nápravy potřebného by uznal a nalezl, aby to mohl napraviti a nařiditi, a vejvodové v týchž knížectvích, aby povinni byli jeho rozkazu a nařízení všelijakou poslušnost zachovati, jakoby sám Soliman přítomen toho byl. Tak jakž v valaské zemi jednoho předního bojara aneb pána v témž knížectví, dávaje jemu vinu, že maje přes jednu řeku na lodích přepraven býti, dosti lodí v čas nepřihotovil: pročež dal tu ihned u břehu té řeky vysokou šibenici ustavěti a dal na ni téhož valaského bojara oběsiti. Mnozí tehdáž v velikém podezření měli, že týž Gritti měl s Solimanem a s Ibraimem tejné srozumění, aby se snažil Hanuše, jakýmkoliv spůsobem bude moci, z světa spraviti, a sám aby zůstal králem uherským; že Soliman spolu s Benátčany proti králi Ferdinandovi i proti každému bude jeho chrániti a že bude moci častými výpady z Uher krále Ferdinanda zemím tím lépeji škoditi a dále s svou mocí a vládařstvím se rozšířiti.

Dostal se potom Gritti s svým válečným lidem do sedmihradské země a odtud učinil psaní k jednomu přednímu sedmihradskému pánu jménem k Emerichu Cibakovi, který byl v témž knížectví gubernatorem a držel také biskupství Varadinské, oznamuje jemu, že jest se z Konstantinopoli šťastně zase navrátil, žádaje jeho, aby se k němu vypravil, že má s ním něco pilného jednati. Ale on Grittovi málo se důvěřoval, věda o něm, že jest člověk falešný, obyčejův víceji tureckých nežli křesťanských, a že se na něj předešle hrubě hněval, když jest nechtěl Hanušovi raditi, aby jeho gubernatorem v království uherském učinil, a v tom listu, který Hanuš Grittovi na potvrzení toho gubernatorství dal, podepsati se nechtěl. Pročež poslal k němu jednoho svého důvěrného kaplana, píše jemu, že se nad jeho zase z Konstantinopole navrá-

cením těší a se omlouvá, že za příčinou některých pilných v zemi zaneprázdnění nemůže tak brzy k němu se vypraviti. Však když od něho ubezpečení dostane, že bude moci bezpečně k němu přijeti i zase odjeti, že se chce k tomu přičiniti a k němu se dáti najíti. Když ten kaplan jménem Petr k Grittovi přijel a své poselství vyřídil, Gritti velice hněvivým se ukázal, že Cibak tak málo jeho sobě váží a na jeho tak přátelské připsání k němu se najíti nedal; a že skrze to císaře tureckého Solimana důstojenství tak zlehčil, že bude hleděti, jak to k nápravě na něm přivésti. A tak s hněvem a s pohrůživými slovy jeho od sebe odpravil. Když týž Petr kaplan měl na vůz vsedati a z ležení od Gritty odjížděti, přistoupil k němu Jan Doci a daruje jemu stříbrný pozlacený koflík, úlisnými a podvodnými slovy jeho namluvil a navedl, aby Cibaka ubezpečil, že může bezpečně do ležení k Grittovi přijeti, že jeho nic zlého potkati nemá. Byl tento Doci člověk mnohomluvný, veliký klamař, všelijakých nepravostí plný a obzvláštně Cibaka nepřítel, proto že jest jednoho času v svádě dva pohlavky jemu byl dal. Pročež namluven jsa Cibak od svého kaplana, v té důvěrnosti, že bude moci bezpečně k Grittovi jeti i zase odjeti a s ním, co tak zapotřebí bude, promluviti, na cestu se vypravil, vezma sebou 200 koní. V sedmihradské zemi přijel k jednomu městu saskému Felmernu asi tři míle vzdálí ležení vojska, kdež Gritti tehdáž se nacházel, chtěje na druhý den sv. Vavřince k Grittovi najíti se dáti. Byvši téhož času veliká horka, dal sobě Cibak do pole stan rozbiti, v něm přes noc odpočíval a své rejthary dal v městě uložiti. Přezvěděv Gritti o jeho k témuž městu příjezdu vypravil ihned v noci dva uherské pány, Urbana Battiana a Jana Docia se dvěma sty koňmi a s 300 janičary, kteří nenadále v tichosti k tomu místu a stanu, v kterém Cibak odpočíval, se dostavše jeho Cibaka hanebně zamordovali. Jeho rejthaři, kteří v košilích a mnozí nazi se skrýti a utéci nemohli, též byli pomordováni. Hlavu Cibaka v jednom pytlíku zaobalenou s sebou k Grittovi, přinesli, kterýž rovně tehdáž v jednom stanu se nacházel

a s Jeronymem Laským promlouval. Byl nadtím potěšen, že se vedle jeho vůle a nařízení tak dobře to vykonalo, a nařídil, že v nejbližším městě Bělehradu v hlavním kostele táž hlava byla pohřbena, tak jakž také potomně jeden z krevních přátel téhož Cibaka s nemalou slavností v jednom městě (Almaši) v hlavním kostele pohřeb tělu jeho učinil. Ačkoliv tento vzáctný pán Cibak nebyl osoba duchovní, však to biskupství Varadinské s velikou pobožností a katolickou horlivostí řídil a spravoval, že žádný duchovní nebylby mohl lépeji to spravovati. Sice téhož času, dokud ty války mezi králem Ferdinandem a Hanušem vejvodou trvaly, téměř všecky biskupství a praelatury v Uhřích lidé světští a vojáci v držení a užívání měli; ale potomně když král Ferdinand dokonale v království uherském kraloval, to zase k nápravě přivedl a táž biskupství hodnými duchovními osobami osadil.

Když Hanuš vejvoda o tom hanebném zamordování Cibaka vyrozuměl, velice se nadtím ulekl a za dobrou chvíli nic nepromluvil, rozmýšleje se, coby měl v té věci před sebe vzíti. Ale jiní přední sedmihradští páni ihned tu bez dlouhého rozmyšlování, aby toho tak hanebně spáchaného skutku bez vymštění nezanechával, nýbrž válečnou mocí toho tak slavného pána, Hanuši věrného a platného služebníka a úředníka nevinnou smrt proti Grittovi a jeho pomocníkům pomstil. Kteréžto rady Hanuš sobě oblíbil a ihned ve vší sedmihradské zemi válečný lid najímati dal, anobrž po všech městečkách a vsech v též zemi dobytý meč nositi dal, s tou pohrůžkou, kdobykoliv k té válce dáti se potřebovati nechtěl, že má týmž mečem ztrestán býti. Mnozí uherští páni, někdy Cibaka velicí přátelé a kteří za živobytí jeho mnohá přátelství a dobrodiní od něho byli přijali, s nemalým počtem lidu svého válečného dali se též k tomu potřebovati, zvláště Emerich Balaša, Wolf Bethlen a Michal Bánfi některý tisíc lidu do ležení k Sedmihradčanům přivedli, a ti tři potomně přední vůdcové všeho toho vojska byli. Byli také dnem i nocí vysláni poslové k vejvodům do knížectví valaského a moldavského, pomoc válečnou při nich vyhledávající,

kteří s velikou ochotností zakázali se ji učiniti, měvše v veliké nenávisti Grittu pro velikou pýchu a jeho ukrutenství, tak že v krátkých dnech, mimo 10000 jízdy a pěchoty z valaské a moldavské země, z samé země sedmihradské do 40000 lidu zbrojného se shromáždilo. Když Gritti o takovém velikém vojsku, které proti němu táhne, vyrozuměl, velice se z toho ulekl a nevěděl téměř, jaké rady sobě dáti, jakby proti takové veliké síle lidu mohl odolati, aneb kde se na jisté místo obrátiti. Naposledy táhl k městu Meděši, ale poněvadž ve vší sedmihradské zemi bylo zapovědíno, aby on s svým vojskem do žádného puštěn nebyl, měšťané téhož města nechtěli jeho tam pustiti. Ale Gritti skrze jednoho sedmihradského pána, Urbana Battiána, dal s purkmistrem a úřadem téhož města přátelsky jednati, veliké dary jim dáti připovídaje, aby jej tam pustili. Naposledy k tomu přivedl, že jest purkmistr s některými radními osobami na přátelské promluvení z brány města vyšli, a tu ihned Turci a lid vojenský, který Gritti s sebou přivedl, též brány města se zmocnili a do něho všecko vojsko vtrhlo a jak v zámku tak v městě jak nejlépe mohli proti vojsku Sedmihradčanův se zpevnili.

Brzy potom svrchu psaní tři uherští páni, vůdcové toho velikého vojska, k témuž městu přitáhli, jej oblehli a dobývali, a dali ihned vyvolati, kteříkoliv z Uher neb z sedmihradské země z většího i menšího stavu při Grittovi v jeho vojsku se nacházejí, když od něho odstoupí a do jich ležení najíti se dají, že mají všelijak chráněni býti a za věrné přátely držány; kteří toho neučiní, že k nim jakožto zjevným svým nepřátelům chtějí se zachovati. Na takové vyhlášení hned mnozí z Uhrův a z Sedmihradčanův Grittu opustili a k druhému vojsku se připojili, a měšťané nemálo Turkův v městě pobili a pomordovali. Gritti pak s svými domácími, s některým počtem janičarův a Turkův do zámku se schránili. A dal s těmi uherskými pány jednati, aby jej s jeho dvouma syny svobodně nechali odtud odtáhnouti, že chce jim veliké dary dáti. Ale oni žádným spůsobem nechtěli se spokojiti,

než chtěli jej mezi sebe dostati a nad ním vedle zasloužilosti jeho se pomstiti, a dali z velikých kusův děl k zámku stříleti. Gritti pak očekával pomoci a ochrany od Hanuše vejvody a od baše z Řeckého Bělehradu; neb sultan Soliman dal Hanušovi vejvodovi oznámiti, aby pod jeho nemilostí hleděl Grittovi na pomoc přispěti. Hanuš se vymlouval, že proti takovému veřejnému pozdvížení vší země není jemu možné odolati a Grittovi pomoci nemůže. Sice dostav Hanuš návěští sobě dané z Konstantinopole, že on Gritti chtěl jeho o království a o jeho živobytí připraviti, neměl k tomu chuť, aby měl jemu pomáhati. Baša z Bělehradu tolikéž Grittovi na pomoc nepřispěl, tak že Gritti vida, že proti té moci obrániti se moci nebude, ačkoliv na těžkou zimnici nemocen byl, však když z lože vyvstal, v šaty své se oblekl a spolu s svými dvouma syny z zámku skrze jeden tejný východ do příkopu vyšel. Však bylo nedaleko odtud vojsko Valachův, kteří jeho poznali a mezi sebe zajali.

Mezitím ten den před svatým Michalem archandělem vojáci sedmihradští a uherští do zámku mocně se dostali, janičary, Turky a kohokoliv v zámku nalezli, pomordovali, a bohaté bagalie Grittovy pobrali a mezi sebe rozdělili. A když všel po všem vojsku hlas, že Gritti s dvouma syny od Valachův jest jat, houfem se tam valili a jeho mezi sebe jmíti chtěli.

Kteréhož dostavše skrze jednoho cingara (neb v těch místech ti lidé za katy potřebovati se dávali) obědvě ruce jemu utíti a hlavu stíti dali. Povídalo se tehdáž, že týž cingar v jeho šatech nalezl měšec drahých kamení, které nejméně žeby přes 400000 dukátův státi jměly, šacovali. Ale týž cingar nato se nerozuměl, tak že se nevědělo, kde jest se to drahé kamení podělo a komu se dostalo. Dva jeho syny Valaši s sebou do moldavské země zavedli a tam je také brzy usmrtili. Uherského pána Jana Docia, který z nařízení Grittova téhož slavného pána Cibaka tak hanebně zamordovati nápomocen byl a při Grittovi ještě byl zůstával, ačkoliv při vzetí toho zámku se byl skryl, ale sedmihradští vojáci jej byli nalezli a ven na plac

vyvedše hlavu jemu stíti dali. A tak nad tou nevinnou krví brzy taková zuřivá pomsta vykonána jest byla.

Když se tak vše zběhlo, Hanuš vejvoda obeslal k sobě do Budína Jeronyma Laského a maje ho v jistém podezření, že jest také příčina a rádce byl hanebného zamordování Cibaka, jak do Budína přijel, hned jeho do vězení dáti nařídil. Když své podezření dostatečnými průvody prokazal, byl toho úmyslu vedle jeho zasloužení na hrdle jeho dáti ztrestati. Ale přijev do Budína vznešený pán polský, pan Jan Tarnovský, který Hanušovi vejvodovi v jeho vyhnání z Uher veliké dobrodiní činil (jak nahoře obšírněji o tom se vypisuje), přimlouval se za Laského a při Hanušovi vejvodovi to spůsobil, že jest Hanuš jemu to provinění odpustil, z vězení propustil a do Polska zase navrátiti svobodně zanechal.

Pana Tarnovského za některý den u sebe držel, vzáctně častoval, a při odjezdu pěkného koně s sedlem zlatem a drahým kamením ozdobeným a jiné drahé dary jemu daroval a až do Polska jeho na svůj náklad doprovoditi dal.

A aby knížectví sedmihradské bez správce a gubernatora nezůstávalo, nařídil správu té země dvoum uherským pánům, Štěpánu Mailathovi et Emerichu Balašovi, aby zároveň tu zem spolu spravovali. Biskupství pak Varadinské, které Cibak za živobytí svého držel, Jiřímu mnichovi, v řádu poustevnického v užívání dal a všecky důchody té země k správě jeho svěřil.

A poněvadž o tomto mnichu dále na svém místě dá se příčina obšírněji vypisovati, vidělo se v tomto místě o pojití a začátku jeho doložiti, totiž: Tento tehdy Jiřík mnich v prostřední Dalmacie částce v městě Kamižaci z poctivých a urozených rodičův splozen byv, když jest ještě malým pacholetem byl, od svého otce Jiřího Utišeniče Janovi Corvinovi Matyáše uherského krále synu poručen a od něho do sedmihradské země na zámek jeho Huniadanský poslán byl. V tom po mnoho let v mnohých a velikých těžkostech tak, jakž se sám upřímně vyznal, život svůj trávil. Potom dvacet let věku svého

dočekav, otce svého od Turkův zabitého ztratil a opustiv Corvina, k Štěpána Zápolského palatina vdově Hedvice, Hanuše vejvody páni mateři, se dostal. Kdežto o tom, že jeho bratr Jakub, kterýžto při Řeckém Bělehradě lidu vojenského vůdcím byl, při obhajování proti Turkům jahelní věže z ručnice prostřelen a zabit jest, přezvěděl. Když pak zatím nad životem dvorským sobě steskl, do kláštera mnichův řádu sv. Pavla v Ladu městě blízko pevnosti Jagru ležícím se dostav a umění liternímu, jehož prvotně nepovědomým byl, se naučiv, na kněžstvo svěcen byl a rozdílné při klášteře povinnosti s obzvláštní svou pilností a bystrostí zastával.

Když pak Hanuš vejvoda, byv od krále Ferdinanda a jeho vojska poražen a z uherské země vypuzen, do Polsky se obrátil, tehdy tento Jiřík mnich, jenž toho času v klášteře Častochovském bydlel, v jeho známost a přátelství vešel. Též od něho do Uher pro špehování a vyzvědění, jak se tam vede, k Jakubovi Tornaliovi, Štěpánovi Báthorovi Šomlianskému a Artandiským bratřím i jiným přátelům tejnějším, tak aby jich navštívil, k povinosti a věrnosti k Hanušovi je napomínal, po několikráte vyslán byl, a takovou cestu pěšky vykonával, ano i také obzvláštní věrnosti, pilnosti, mlčelivosti v vykonavání těch a takových věcí, kteréžto k Hanuše mínění a předsevzetím se vztáhovaly, dokazoval. K tomu vyhnání a chudobě jeho pobožně vyhovívaje, těm předřečeným pánům i mnohem víceji jiným lidem, tak aby proti navracujícímu se z vyhnání Janovi s počtem lidu a pomocí vyšli, radcím a původem jest byl. Tak že jemu Hanuš, pokudžby někdy zase království tohoto dosáhl, za takové sobě od něho prokázané dobrodiní veliké začasté dary a odměny dáti přislíbil. Protož na své sliby pamatuje, po zahynutí Cibaka biskupství Varadinské s důchody jeho jemu odvedl, i potom na smrtedlné posteli Isabelle manželce své a jedinkému synu svému za poručníka a ochránci dal a představil.

Ale když potomně on velikých věcí dokazuje vzácností a slávou květl a daleko jména svého čest rozšířil,

nemoha nikoli závisti a utrháním (jenžto obyčejně každé důstojnosti a vyvýšenosti zkažení jsou) ujíti, bídný života svého konec vzal, tak jakž dále na svém místě obšírněji vypisovati se bude.

Leta Páně 1535. S počátku toho leta na straně krále Ferdinanda v vrchních Uhřích nedobře se dařilo a to skrze nedbanlivost Kašpara Seredia, generále v vrchních Uhřích a v Košicích residujícího. Neb poněvadž s strany příměří mezi králem Ferdinandem a Hanušem vejvodou na ničemž jistém postaveno nebylo, dala se příčina, že nejvyšší a officírové vejvody neobmeškávali všelijaké obmysly a praktyky před sebe bráti, coby k dobrému témuž vejvodovi sloužiti mohlo. Pročež když jednoho dne generál Seredi na svůj zámek Nadida řečený dvě míle od města Košic ležící pro navštívení manželky své odjel a jeho nejvyšší lieutenant domníval se, že jest příměří a že od strany vejvody není se potřebí žádného nebezpečenství obávati: jeden nejvyšší na straně vejvody jménem Leonard Ceceji skrze dary a úplatky měl srozumění s některými officíry válečnými v městě Košicích, i dal se přede dnem s několika praporci Uhrův, které nejudatnější pod sebou měl, k bráně najíti, kdež byl do města puštěn a pro velikou mhu, která tehdáž byla, nemohl tak brzy spatřen býti. Jak vojáci v kvarnisí tak měšťané a obyvatelé téhož města o žádném nebezpečenství a ovšem o žádné zrádě nevědouc, k žádnému bránění se nepřistrojili, tak že lid válečný vejvodův dostal se na rynk téhož města a s velikým křikem volali, že Hanuš vejvoda pán jich jest, a kdokoliv z kvarnisí aneb z měšťanův z domu vyšel a na ulici neb na rynku se ukázal, každého ihned zamordovali, tak že brzy všeho města se zmocnili. V paláci, v kterém generál Seredi bydlel, nemálo od zlata, stříbra, hotových peněz a pěkných drahých mobilií pobrali. Potom všecko město splundrovali, ani kostelův nešanovali a nebohé měšťany mizerně trápili a mučili, aby o jich pokladích a schovaných věcech povídali, tak že o tom tyranství, které se v témž městě od lidu válečného vejvodova nekřesťanským spůsobem dálo, není možné s

dostatkem vypsati ani vypraviti. Nepominul Leonard Ceceji ihned o tom o všem vejvodovi věděti dáti, žádaje, aby víceji lidu jízdného i pěšího poslal pro lepší ochranu téhož města, což on nezanedbal učiniti a jeho Ceceja za generále téhož města nařídil.

Poslal také Hanuš k Serediovi a dal s ním jednati, aby od krále Ferdinanda odpadl a k jeho straně přistoupil, že jemu chce dáti navrátiti všecko to zboží, které v Košicích v jeho paláci vzato bylo. Seredi těm vyslaným dal za odpověď, že se chce nato rozmysliti, a nazejtří uvedl je do jednoho sklepu na tom svém zámku Nadidě a ukázal jim několik velikých pytlíkův i některé truhlice, v kterých bylo viděti od dukátův, tolarův a jiné drobné mince veliká suma (však jak ty truhlice tak ty pytlíky byly naplněny obilím a otrubami, toliko na vrchu zlaté a stříbrné mince byly položeny) a k nim řekl, že z této veliké sumy peněz, kterou jim ukazuje, poznati mohou, že jsou jeho poklad v městě Košicích nenalezli a nevzali. Poněvadž viděti mohou, že v tom žádného nedostatku nemá, pročež jak potřeba jeho k tomu nenutí, tak také jeho poctivá mysl to učiniti jemu zbraňuje, aby nad králem a pánem svým měl zraditi a k jinému pána svého protivníku a nepříteli měl přistoupiti.

Král Ferdinand vida, že Hanuš vejvoda netoliko příměří nedrží, ale zjevně nepřátelským spůsobem proti němu postupuje, pročež musil také na ty cesty pomysliti, jakby proti němu jakožto zjevnému nepříteli svému měl a mohl se zachovati. A právě toho času přišly noviny a psaní z sedmihradské země, že města saská a Sékeli žádají a jsou hotovi od Hanuše odpadnouti a krále Ferdinanda za pána svého znáti, toliko aby král tam poslal náležitou pomoc a lid válečný, kterýby je pod ochranu přijal a proti Hanušovi podstatně chránil. Pročež král chtěl ihned tam vypraviti Františka Nyária, který když nedostatkem zdraví se vymlouval, vypravil tam Baltasara Bánfia. Daje jemu tisíc jízdných a tisíc pěších, nařídil, aby upřímo do sedmihradské země táhl; ale on jak přes řeku Tisu se přepravil, ihned ještě v vyšších Uhřích vydal se do dobývání města a zámku

Sátmaru a města Nemethu, které tehdáž Hanuš vejvoda byl držel, a nebyvši dobře kvarnisí osazena, jich se snadně zmocnil a veliká ukrutenství v nich provozoval, ješto kdyby byl upřímo do sedmihradské země táhl, maje tam takové srozumění, bylby snadně mohl to knížectví k straně krále Ferdinanda přivésti a je podmaniti. Ale dobýváním těch měst dlouho se zameškal, že Hanuš vejvoda o tom přezvěděl, nemeškal ihned lid svůj válečný shromážditi a proti témuž pánu Bánfiovi jej vypraviti. O čemž když Bánfi vyrozuměl, nechal svého lieutenanta Matěje Charvata s svým lidem pěším a něco málo od rejtharův v pevnosti Sátmaru a nařídil, aby jak nejlépe může se zpevnil, a sám Bánfi vypravil se k králi Ferdinandovi, aby větší pomoc lidu válečného dostati mohl. Mezitím nejvyšší od Hanuše (který tehdáž v pevnosti Varadínu se zdržoval) vypravený, jménem Gothart Kuno, přiveda s sebou nemalý počet lidu válečného, Sátmar oblehl. Ačkoliv ti, kteří v něm byli, udatně se bránili a nejvyššího Gotharta z dvojháku v koleno smrtedlnou ranou ranili a všecku kost v koleně rostřískali, tak že na zem padl: ale od svých zase na jednu nohu vyzdvižen tak udatně své vojáky k šturmu běžení a k dobývání té pevnosti napomínal, že jsou jí dobyli, cokoliv lidu v ní bylo, pomordovali a Matěje Charvata s některými předními officíry zajali. Nejvyššího Gotharta tak raněného do Varadínu přivezli, kdež od té rány umřel. Hanuš vejvoda v Varadíně rovně se byl z myslivosti navracoval, když jemu tu novinu přinesli, že Sátmar jest dobyt, však jeho nejvyšší Gothart jsa smrtedlně raněn že jest byl do Varadínu přivezen a tu ihned umřel, a že příhoda se stala, že jedna laně, která vždycky při něm při koni, kdekoliv jezdil, běhala, chtějíc přes plot přeskočiti kůl od plotu do sebe vrazila a tu ihned zcepeněla: tak byl nadtím zarmoucen a rozhněván, že hněvem poručil ty některé officíry, kteří v Sátmaru byli zajati, ihned tu před Varadínem oběsiti a Matěje Charvata, že jest předešle u něho sloužil a nad ním zradil, dal živého na kůl vstrčiti. Františka Parlagia též zajatého jeho bratří a všichni

přátelé s mnohými slzami vyprosili, že nebyl oběšen než sťat.

Král Ferdinand vida, že jest potřeba, opravdově proti Hanušovi vojsko tím silněji vypraviti, pročež sebera několik tisíc lidu německého, vypravil s ním za generála pana Leonarda z Felsu s nemalým počtem veliké střelby. K němuž se připojilo mnoho předních pánův uherských, totiž: Ludvik Pekri, František Nyári, Baltasar Bánfi, Petr Bakič a Mikuláš Ostrošić, nemalý počet dobře vyrystovaných uherských husarův s sebou vedouce.

Když přitáhli k jednomu zámku Šaroš řečenému na velikém vrchu ležícímu, uherskému pánu příjmím Pereniovi (který na straně Hanušově držel) náležejícímu, vidělo se Felsovi zaslušné, aby žádné pevné zámky za sebou nenechával. Pročež tento oblehl. Ale ti, kteří v něm byli, nerozuměli a ovšem proti takovému podkopávání jakby se braniti měli, nevěděli; pročež když mimo jich naději v mině podkopané prachy zapálenými přední zeď při pevnosti vzhůru v povětří vyrazil a královští vojáci ihned k šturmu běželi: ti kteří v pevnosti byli, k bránění srdce ztratili, větší díl jich bylo pomordováno, jiní zajati a ten zámek byl vzat. Mezitím Hanuš vejvoda, když vyrozuměl, že generál z Felsu s tak silným vojskem proti němu táhne a že zámek Šaroš již byl mocí dobyl, sbíral také ze všech stran vojsko z Uher, z sedmihradské země a z knížectví moldavského v té naději, že tak silné vojsko míti bude, že bude moci proti vojsku krále Ferdinanda odolati, a nařídil nad týmž svým vojskem tři generály Jiříka mnicha, který byl biskupem Varadinským, Perenia, kterému ten zámek Šaroš byl náležel, a Františka Bebeka. Pan generál z Felsu položil se s svým vojskem blízko města Přešova a když vojsko Hanušovo přitáhlo, porozuměv, že jest v počtu mnohem silnější nežli královské vojsko bylo, nechtěl se vydati bitvu s ním svésti, než toliko každý den šermicovali. S obojí strany nemálo jich zbitých i zajatých bývalo, a to trvalo za několik dní pořád. Však s vojskem královským nechtěl se nikdy z svých šancův do pole vydati. Což vidouce generálové Hanu-

šovi a jakž obyčejně bývá, když více než jeden kommanduje a nad vojskem poroučí, že nevždyckny se spolu srovnají: pročež také tito tři nejsouce spolu svorni nechtěli déle tu zůstávati, zpátkem se zase někteří k Hanušovi a někteří do sedmihradské země navracovali. Čemuž generál z Felsu vyrozuměv nechtěl je nechati tak zprosta odjeti, za nimi se pustil a zastihl je u řeky Tisy, a na ty, kteří se ještě byli přes tu řeku nepřepravili, udeřil, veliký počet jich pobil, zajal a mnoho jich předních osob v též řece se potopilo.

Nevidělo se panu generáli z Felsu na té porážce a tom vítězství přestati, než chtěl dále štěstí proti Hanušovi zkusiti a táhl upřímo k zámku a pevnosti řečené Tokaj, kteroužto pevnost bez krve prolití dobyl: kvarnisí, která v té pevnosti byla, byvši v malém počtu a nedobře municí a profianty opatřena, ihned se vzdala. Pan s Felsu umínil s tím vojskem a s tou střelbou dále k dobývání města Košic táhnouti v té naději, že bude moci netoliko též město dobýti, ale Hanuše vejvodu z vrchních Uher a snad i z sedmihradské země vyhnati. Však musil své dobré předsevzetí proměniti, neb přišly jemu noviny a psaní, že kommissaři královští a Hanušovi při tom jednání a traktací v městě Vacově netoliko příměří ale dokonalý pokoj zavřeli, pročež král témuž panu z Felsu psal a poroučel, aby s tím vojskem, které při sobě má, zpátkem zase odtáhl a osobou svou k J. M. královské se obrátil. Vedle kteréhožto poručení musil se tak poslušně zachovati.

V příčině pak jednání a zavření pokoje takto se dálo. Kommissaři Hanuše vejvody psali kommissařům královským, že pán jich Hanuš vejvoda král uherský nevynachází se v takové nouzi a potřebě býti, aby musil pokoje žádati, než že má lítost a utrpení s nebohými poddanými s obojí strany, že skrze válku musejí tak mnoho trpěti, jakož i také že má lítost, že skrze válku tak mnoho křesťanské krve se vylívá; pročež že pán jich, jsa více k pokoji nežli k válce nakloněn, nechce déleji na ratifikací císaře tureckého Solimana očekávati, než chce o stálý

pokoj jednati a jej zavříti. Čemuž když král Ferdinand vyrozuměl, nařídil též při svých kommissařích, aby k tomu jednání najíti se dali. Přičemž toto bylo zavříno:

Předně aby Hanuš vejvoda, dokud živ bude, to co až posavad v Uhřích má, držel a k svému užívání zachoval, jako i také v knížectví sedmihradském dokonalým knížetem a pánem zůstal;

item titul krále uherského aby jemu zůstal;

item po smrti jeho aby to vše, co v Uhřích drží, na krále Ferdinanda a jeho dědice připadlo;

item jestližeby se oženil a po sobě syna zanechal, aby knížectví sedmihradské na téhož syna připadlo jako i také všeckny dědičné zámky a statky, kterých v držení jest, a král Ferdinand aby témuž synu v Slezště knížectví Opavské aneb jiné knížectví k tomu přidal.

Item jestližeby Turek proti kterému z nich válku začal, aby obadva králové byli povinni proti Turku se brániti a jeden druhému pomáhati.

Kteréžto jednání a porovnání obadva králové podpisem rukami svými a svými pečetmi stvrdili, a tak tehdáž v království uherském vše pokojně se vedlo.

Leta Páně 1536. Maje král Ferdinand s Hanušem vejvodou pokoj, toho roku v Uhřích vše pokojně se vedlo. Než s Solimanem císařem tureckým strany pokoje ani strany příměří nic jistého na místě postaveno nebylo; pročež Soliman navrátiv se od války perské s nechutí, s velikým posměchem a ztrátou nemálo svého lidu, vypravil Ammurata bašu do Dalmacie a do Charvat s nemalým počtem lidu válečného, zámek Požegu opanoval, byvší něco málem lidu osazený, ješto se takového nepřátelského vpádu nenadáli. A osadil týž zámek dobrou kvarnisí k tomu cíli, aby odtud jinam vypadati a svou loupeží okolním obyvatelům křesťanům škody činiti mohl. Podmanil sobě potomně některé zámky a místa, z kterýchby mohl tím lépeji oblehnouti a dobývati přepevné město a zámek Klisu v království dalmatském ležící, vlast někdy císaře Diocletiana, křesťanův velikého tyranna. Král Ferdinand vypravil také rozdílné nejvyšší s nemalým

počtem lidu válečného k obhajování svých zemí, zvláště Petra Krušiće, nejvyššího nad pevností Klisou a Jana Kociána, který v obležení města Vídně tak udatně se choval, a hraběti Mikulášovi z Turnu poručil, aby s svými třemi tisíci lidu německého s týmiž dvouma nejvyššími se spolčil. A papež též nepominul vzáctnou pomoc od lidu válečného i také od veliké střelby na pomoc poslati, nařídiv nad ním za nejvyššího Lukáše Anconitana. Když tak královští do pole vytáhli a dva zámky turecké opanovali, přitáhl Ammurat baša, s takovou furií na královské udeřil, že jest je ihned rozrazil a k utíkaní přivedl.

Nejvyšší Krušić všelijak se snažil utíkající zdržeti a k odpírání nepříteli zase obrátiti; ale nic nespůsobil, tak že chtěje on život svůj zachovati přijev na koni k břehu mořskému na jednu loď, která tu nenadále ze Vlach přijela, skočil. Ale na touž loď mnoho jiného lidu se nahnalo a ji tak obtížili, že nebylo možné plavcům jí od břehu odpraviti. Pročež Turci k témuž břehu se přihnavše, na tu loď se vydali a poznavše Krušiće nejvyššího nad Klisou, který ačkoliv udatně se bránil a několik jich svou rukou zabil, však nemoha takové moci odolati byl zabit. A hlavu jeho bašovi Ammuratovi přinesli, kterou kvarnisí, která v pevnosti Klise byla, ukazoval a je, aby se dobrovolně poddali, napomínal. Odňavše jim také vodu, která do pevnosti tekla, k tomu je přivedli, že jsou tu pevnost vzdali; tak že ta pevnost, která mnoho set let v moci Uhrův a Dalmatův zůstávala, od Turkův byla dobyta. Hrabě z Turnu a Anconitan rychlostí svých koní životy své zachovali, než jejich rejthaři na větším díle byli poraženi.

Leta Páně 1537. Když bylo po žních a že lepší příležitost byla profiant dostávati, nejvyšší Kocián pocházející rodem z Charvat a maje statky své v Štyrsku, Korytanech a v Dalmacii, sebrav svůj lid, dal jej táhnouti k městu Kopřivnici a sám s osmi kusy velké střelby a s několika polními kusy též sám přitáhl. Nejvyšší Ludvik Pekri vedl lid uherský, nejvyšší Ludvik hrabě z Ladronu vedl

lid pěší, kterého větší díl verboval a s sebou přivedl z Tyrolu a z těch okolních míst okolo Trientu, a v válečných věcech byl velmi zkušený; nejvyšší pan Albrecht Šlik vedl lid český; nejvyšší pan Jan Ungnad lid štyrský, nejvyšší pan Erazim Mager lid z Korytan; nejvyšší Pavel Bakič nemalý počet Uhrův přivedl, který v obležení města Vídně spolu s nejvyšším Kociánem udatně se choval a v veliké důvěrnosti spolu byli, též v veliké vážnosti a pověsti ode všech držán byl. Jízdného lidu pospolu bylo do 8000 a pěšího lidu do 16000. S tím lidem nejvyšší pan Kocián posledního dne měsíce Augustu k městu Kopřivnici se strhl, odtud 10. dne přitáhli k městu Verovitici. Odtud vypraven byl nejvyšší Pavel Bakič s 1000 koňmi Uhry a s 2000 mušketýry Španěly k jednomu zámku řečenému Zopia, aby mohl některé Turky zajíti a o předsevzetí jich generála přezvěděti. Turci domnívali se, že všecko vojsko královské k témuž zámku přitrhlo, pročež jej zapálili a odtud utekli. Však uherští husaři za nimi se pustili, jich nemálo pobili a některé zajaté přivedli, z nichž se vyrozumělo, že Turek s svým vojskem čeká, až generál Kocián s svým vojskem se strhne, že potom proti němu táhnouti a na něj udeřiti chce. Mezitím byla rada od královských nejvyšších a officírův držána, coby nejužitečnějšího bylo: zdaližby měli proti nepříteli Turku táhnouti a s ním bitvu svésti, aneb pevnost Osek vše v Charvatích ležící oblehnouti. Snešeno a zavříno jest bylo, aby táhli k též pevnosti a ji oblehli. Generál turecký Mehemet řečený s svým vojskem dal se také tu viděti a počali každý den Uhři s Turky šermicovati. Ale poněvadž téměř každý den více Uhrův nežli Turkův zabitých a zajatých zůstalo, bylo od generála Kociána takové šermicování Uhrův zapovědíno, než toliko aby z velikých kusův děl proti Turkům se střílelo, tak aby blízko k křesťanskému ležení přibližovati se nemohli. Při obležení též pevnosti několik dní ztráveno bylo, a když poznali, že se nic nedovede a veliký nedostatek profiantův počal býti, zavříno, aby odtud odtáhli a k jednomu městu Erdöd řečenému táhli, v té naději, že v něm

mnoho profiantův dostanou. V kterémž městě Turci nemnoho se bránili, je vzdali; ale naděje je zmýlila, že málo od profiantu v něm nalezeno bylo, tak že královské vojsko dále odtud táhnouti přinuceni byli. Potom vzato bylo od našich jiné město Ivanka řečené, v kterém tolikéž málo od profiantů nalezeno, toliko od vína dobrá zásoba byla. A když naši od Ivanky odtahovali, Turci s velikým hřmotem a křikem na naše udeřili, zvláště na regimenty Čechův, kdež nejvyšší pan Šlik udatně nepříteli odporoval; podobně také pan Petr Rašín jeho nejvyšší lieutenant, který v tom potýkání od Turkův zabit zůstal. Však když potom jiní regimentové z našich na pomoc přispěli, Turky rozehnali a naši dále táhli. Přitrefilo se, že Ammurat baša s jinými dvouma bašemi, Mehemetem a Kassonem, od Budína a z dolních Uher s svými vojsky do charvatské země se navracovali a s naším vojskem se potkali. Generál Kocián nařídil, aby mezi jinými Uhry nejudatnější rek Pavel Bakič s jinými Uhry s Turky se potkali a udatně šermicovali: ale Turci majíce mezi svými rejthary mnoho pěších janičarův, nemálo Uhrův porazili a jeden z janičarův nejvyššího Bakiče skrze hlavu prostřelil, že ihned tu mrtev s koně spadl. Jiní Uhři, porozuměvše o smrti nejvyššího svého, s velikým hněvem a udatností proti Turkům bojovali a nad nimi se vymstívali, tak že je k utíkání přivedli. Ale naši velikým hladem tak hrubě byli zemdleni, že nemohli za Turky dále se pustiti. Naproti tomu Turci a janičaři v ničemž žádného nedostatku netrpěvše, brzy se zase spolu shromáždili a naše ustavičnými šermicemi trápili a zemdlovali, tak že na nic jiného nemyslili, než toliko jakby se někde bezpečně uchrániti mohli, nečekajíce odnikud žádné pomoci.

Generál Kocián spolu s jinými nejvyššími a předními officíry žádné prostředky nenacházeli, jakby svůj lid zdržovati a těšiti mohli. A majíce skrze jeden les táhnouti, Turci v témž lese mnoho velikého dříví posekali, tak aby naši s děly a fůrami tudy táhnouti nemohli, tak že Kocián nevěda sobě jiné rady dáti, natom zavřel,

aby náš lid co nejlépe býti může se reteriroval. Vedle vlaského přísloví: „*Chi si può salvar, si salvi*“, kdo se může zachovati, aby to učinil, dal veliká děla rozsekati, vozy, bagalie a municí spáliti, tak aby z toho ze všeho nepříteli nic se nedostalo. Vladislav More ten nejprvé vedle té rady z ležení našeho odtáhl, jeho následoval pan Ungnad, po něm odjel Simeon biskup Záhřebský, a též noci generál Kocián též se salviroval a hanebně od armády naší utekl; nejvyšší nad Uhry Pekri řečený podobně tak učinil.

Nejvyšší hrabě Ladron byl od jiných ze sna probuzen, i bylo jemu o tom hanebném Kociána utečení oznámeno, čehož on tak naspěch věřiti nechtěl, a byv od velikých prací a mnohého bdění velice zemdlen zase usnul. Turci skrze své špehýře o tom o všem přezvěděvše, zšikovali svůj lid, když naši budou odtahovati a utíkati, aby na ně udeřili; však čekali až do rána. Hrabě Ladron lépeji potom ze sna se probudiv, poznal, že netoliko od svého generála, ale od velikého dílu rejtharstva byl opuštěn. Velice se nad tím horšil, hněval a zkormoutil, však nicméně ten lid jízdný a pěší, který ještě při něm zůstal, zmužile napomínal, aby se udatně proti nepříteli bránili, že on živ i mrtev při nich stále chce zůstati a podobně tolikéž to učiniti. Naši všickni za odpověď dali, že chtějí jak poctiví rekové a vojáci se chovati, žádajíce, aby on jich všech hlava a vůdce byl. A ačkoliv jemu se vidělo, žeby to pro něho příliš mnoho bylo, však naposledy k tomu povolil a přistoupil. Nachází se v pamětech víry hodných napsáno, že když týž nejvyšší Ladron na koni sedě to promluvení a napomenutí k našemu lidu učinil, jeden z mušketýrův hlasitě tato slova řekl: „Snadno jest jiné k udatnosti, aby neutíkali, napomínati, maje on šest noh, na kterých snadně se bude moci zachrániti; ale my nemajíce než toliko dvě nohy ne tak snadně budeme moci nebezpečenství ujíti.“ Což on uslyšav a ihned s koně dolů skočiv, toho mušketýra probodl a zabil a k jinému našemu lidu „Bratří milí“ je nazývaje řekl, že on nechce víceji na kůň

vsednouti, než spolu s jinými mušketýry pěšky na dvou nohách toliko nepříteli se brániti, a všecky své koně mezi některé pěší raněné a neb sice zemdlené rozdělil a rozdal. A tak nejvyšší Ladron s naším vojskem táhl a ihned Turci vůkol a vůkol je obklíčili. Naši s nimi udatně bojovali a vždy dále pomalu táhli. V tom potýkání zabit byl od Turkův pan Mager, nejvyšší nad lidem z Korytan, a vedle něho mnoho jiných fendrichův, officírův a rejtharův zabitých padlo. Na jiném místě Rakušané též udatně bojovali; zahynul jich nejvyšší Chuenring řečený, druhý jich nejvyšší hrabě Mikuláš z Turnu s mnohými ranami živý od nich se dostal. Čeští rejthaři bez svého nejvyššího pana Šlika mizerně od Turkův byli poraženi: větší díl jich bylo pobito a něco zajato. Pěchota naše tolikéž od Turkův pomordována a na díle zajata byla. Nejvyšší hrabě Ladron dostav několik ran, od Turkův byl napomínán, aby raději živý jíti se dal spolu s ostatním lidem, co ho ještě při sobě má, nežli aby tak hanebně měl býti pomordován; tak že naposledy nemoha tak veliké moci Turkův odolati, musel se s třemi regimenty, které ještě při sobě měl, Turkům podati. Kteří vidouce, že jeho živého do Konstantinopole dopraviti moci nebudou, na cestě ještě živému hlavu stali a spolu s hlavami Pavla Bakiče a Erazima Magera Solimanovi do Konstantinopole odeslali. Mezi zajatými přední byli pan Ditmar z Losenšteina, pan Linhart z Lamberku, pan Jiřík Teuffel a pan Gebhart Welzer.

Ten jest byl mizerný konec vznešené armádě křesťanské z tak mnohých předních národův spolu shromážděné, čemuž podobný příklad v žádných historiích se nenachází, aby bez obzvláštního s nepřítelem potkání a bitvy tak bídně poražena a k zahynutí přivedena býti měla.

Po té hanebné porážce Kocián a Pekri domů se navrátili. Obadva od krále Ferdinanda, první do Vídně a druhý do Hradce, obesláni byli, aby počet své zlé správy při svrchupsané armádě a o hanebném svém od též armády utečení zprávu dali. Kteří domnívajíce se, že

budou moci svou nevinu přednésti a prokázati, dali se neprodleně najíti. Tento ihned do vězení dán byl, v kterém jak v Štyrsku v Hradci tak v Tyrolu v Inšpruku za 7 let pořád zdržován byl, potom na velikou přímluvu stavův uherských propuštěn a statkové jeho jemu byli navráceni. Onen pak Kocián, když se do Vídně dostavil, z poručení královského byl dán do vězení a byla mu varta přidána, aby tím bezpečněji mohl býti ostříhán. Však jemu bylo dovoleno, že jeho krevní přátelé a známí mužského i ženského pohlaví mohli ho netoliko navštěvovati, ale s ním někdy obědvati i večeřeti. A poznávaje on, že malá naděje jest, aby toho vězení tak brzy zproštěn býti mohl, všelijak nato přemýšlel, aby mohl z toho vězení sobě pomoci. Pročež jedné noci dav vartě mnoho vína se napíti, že jsou se opili, on vedle okna, v kterém byly mříže železné, prolámal cihly a zeď, že jest mohl tudy prolézti; po provazích dolů se spustil a na koně, s kterým jeho služebníci vně čekali, vsed pryč ujel. Pravilo se, že jest jedna paní dvě flašky stříbrné vína jemu poslala a v těch flašech ty provazy složeny byly, po kterých on se dolů spustil. Z poručení královského na všecky strany posláno bylo, aby mohl zase dosažen býti. Pravilo se v jistotě, že jest psal baši Mehemetovi, který v Řeckém Bělehradě kommandoval a od něho poražen byl, oznamuje, žeby chtěl k Turku připadnouti, jestliže ho chce ujistiti, že jemu chce u svého velikomocného císaře dobrou a užitečnou službu spůsobiti; kterěžto psaní že je Mehemet do Konstantinopoli odeslal s svou přímluvou, aby císař turecký v svou službu jej přijal; a též psaní Kocianovo *in originali* že jest z Konstantinopoli od Ajas baše předního vezíra králi Ferdinandovi odesláno bylo. Pročež král na všecky strany nařídil, jestliže živý v železích ukovaný dostán a do Vídně zase do vězení dopraven býti moci nebude, aby hleděli jeho zabiti, tak aby k Turkům k službě dostati se nemohl.

Nacházel se tehdáž Kocián v Charvatích na jednom pevném zámku Kostajnica řečeném, náležejícím tehdáž

hrabatům z Serinu, kamž se obrátil pod tou zástěrou, aby mohl na tak pevném zámku tím bezpečnější býti; ale znalo se, že za tou příčinou tam se dal, aby odtud tím snázeji k Turku se mohl obrátiti.

Král tejně napsal psaní hraběti Mikulášovi z Serinu, těžce to nesa, že jest bratr jeho hrabě Jan, kterému ten zámek náležel, k tomu dovolil, aby on Kocián na témž zámku zdržovati se měl; pročež aby se snažil, aby jej živého neb mrtvého dostati a do moci J. M. královské dodati mohl. Pročež hrabě Mikuláš na ten zámek přijel, a když bylo po večeři a Kocián na odpočinutí se položil, hrabě z Serinu poslal k němu dva Charvaty a sám zůstal při bráně a s vartou rozprávěl, chtěje je tím zdržeti, aby jemu v jeho předsevzetí žádné překážky neučinili. Když ti dva vojáci Charvati (jednomu z nich Jiřík Krabuš a druhému Jan Hojsić říkali) k jeho pokoji přišli, vzkázali jemu, že něco pilného tejného mají s ním promluviti. On neprodleně je k sobě pustil a jeden z nich ihned štylletem jej v život smrtedlně ranil. I nemeškal Kocián svou zbraň, která na zdi visela, k sobě vzíti, chtěje se brániti; ale druhý Charvat šavlí jemu hlavu roztal a zabitého z okna do placu vyhodil. Potom hlavu jeho králi Ferdinandovi do Vídně odeslali, kterou sestra jeho, která za pána Oldřicha z Encinku vdaná byla, ji poctivě pochovati dala. Však statky jeho, které v Štyrsku a Korytanech jměl, král synům jeho třem děditi zanechal, zámek a znamenitý pevný port Buccari řečený s jinými statky v Dalmací ležícími hraběti Mikulášovi z Serinu, jeho dědicům a budoucím daroval.

Leta Páně 1538. Turecký císař Soliman skrze mnohé stížnosti a žaloby, které k němu z knížectví moldavského přicházeli, pohnut jsa, natom se ustanovil, že chce s silným vojskem do též země moldavské vtrhnouti a kníže té země, jménem Petra, potrestati. Čemuž Petr vyrozuměv nechtěl jeho v své zemi dočekati, než s některými sobě nejvěrnějšími přes veliké lesy a hory na pomezí sedmihradské ujel a do jednoho pevného zámku Čikšó řečeného se uchýlil.

Hanuš vejvoda, když o tom vyrozuměl, že Soliman s takovým vojskem do Moldavy táhne, obával se, kdyby Soliman to knížectví sobě podmanil, že natom nepřestane, nýbrž dále do sedmihradské země, ano i do království uherského vtrhne. Pročež vyslal k králi Ferdinandovi a jeho žádal, aby netoliko s silným vojskem jeho zachránil, ale sám sebe a království uherské proti moci turecké hájiti se snažil. Tak že král Ferdinand z svých království a zemí vojsko shromáždiv i také co králi z zemí císařských nízozemských na pomoc přišlo, jichž bylo okolo 45000 lidu pěšího a 2000 jízdného kyrysařův, a dal to vojsko pospolu k Budínu táhnouti. Sám Hanuš vypravil se osobně do sedmihradské země a jak z vrchních Uher tak z sedmihradské země sebral a shromáždil do 80000 lidu jízdného a pěšího. Soliman pak dostav se do Moldavy, přední bojaři a obyvatelé též země, v hlavním městě Sučava řečeném se shromáždivše, jeho uctivě přivítali a jemu se volně poddali, pravíce, kdyby byl kníže jich neodjel, žeby jeho také byli vydali, i žádali sultana, aby jim jiného knížete vystavil, totiž Štěpána, předešlého knížete Petra vlastního mladšího bratra, který od téhož bratra svého byl vyhnán a v Konstantinopoli se zdržoval, na ten spůsob, aby císaři tureckému ročně 10000 dukátův na zlatě plat dával.

Soliman takové vítězství dostav bez dobytí meče a bez prolití krve takové knížectví sobě podmaniv, přestal tehdáž natom, a vzav k sobě předešlého knížete poklad a co tak lepšího od svrškův po sobě zanechal, do Konstantinopole zase se navrátil. Na cestě vyrozuměl, kterak Hanuš vejvoda veliké vojsko shromáždil a je na pomezí v sedmihradské zemi položil k tomu cíli, kdyby byl týž Soliman do též sedmihradské země vtrhl, aby jemu netoliko v tom překážku učinil, ale třebas s ním válečným spůsobem se potkal. Pročež velice se na něj rozhněval a vypravil k němu jednoho čauša, jménem Maďarala, dal jemu vyčítati jeho velikou nevděčnost a zapomenutí na jeho veliká dobrodiní, které od něho, Solimana, přijal, když jest jeho do království uherského

dosadil a tehdáž tak velice se zakazoval a připovídal, jak do smrti své chce vděčným a poslušným vasallem jeho býti: a nyní za tak dokonalého nepřítele proti němu se ukazuje. Pročež že jemu vypovídá všecku ochranu a všecko přátelství, že budoucně v jakýchkoliv jeho potřebách netoliko jeho chrániti a jemu pomáhati nechce, ale že na jeho zkázu a záhubu všelijak chce přemýšleti a k ní dopomáhati. Hanuš vejvoda s velikou ponížeností odpověď dal, že jak nejvýše býti může žádá, aby císař turecký Soliman jeho v tom domnění neměl, aby on se měl takové nevděčnosti proti němu dopustiti, poznávaje, že zachování života jeho a všeho toho, co on má, od něho samého Solimana to míti uznává, a žeby nebyl hoden, aby ho země nésti měla, kdyby on toho se měl dopustiti a vojsko proti Solimanovi takovému ochránci, dobrodinci a pánu svému vésti; než přijav mnohé veliké křivdy a bezpraví od souseda svého vejvody moldavského, že jest proti němu to vojsko shromáždil, aby se nad ním pomstil, a že jeho oblehl nyní na jednom zámku Čikšó řečeném v té naději, že brzy jej do své moci dostane; a že Solimana v tom ubezpečuje, že ve všelijakých příčinách jemu věrně a poslušně sloužiti chce a v tom stále až do smrti zůstávati. Toho pak čauša skvostně u sebe choval a jej bohatě daroval. S tou omluvou byl Soliman dobře spokojen.

Král pak Ferdinand vedle své zámluvy vypravil k Hanušovi na pomoc do sedmihradské země 2000 Uhrův, které vedl František Nyári, Baltasar Bánfi a Mikuláš Ostrošić, a vedle nich jeden regiment silný Španělův zkušených a dobře vycvičených, které vedl Alois Cueva Španěl, který při obležení města Vídně tak udatně se byl choval. Ti když přitáhli k městu Debrecinu, vyrozuměli, že turecký císař Soliman své věci v Moldavě dobře vyřídiv do Konstantinopoli se zase navrátil, tak že Hanuš této pomoci víceji nepotřeboval. Nicméně přední nejvyšší a officírové, zanechajíc u téhož města toho lidu, dojeli k Hanušovi do jeho ležení, který se nacházel při obležení zámku Čikšova, a on je velmi přívětivě přivítal,

skvostně choval a s pěknými dary je od sebe odpravil. Přijevše zase k svému lidu, spolu s ním k králi Ferdinandovi se zase navrátili.

Petr někdejší kníže moldavské, vida, že proti moci Hanuše obstáti moci nebude, vzdal se v moc Hanušovi a když k němu přišel, padl jemu k nohám a pro Boha žádal, aby jemu jeho provinění a že jest mnohdykrát tak těžce jeho urazil, byv od svých zlých rad v tom zaveden, aby se rozpomenul, že jest také jednoho času v velikém neštěstí byl, odpustil; pročež aby z jeho neštěstí měl utrpení a nad ním se smiloval. Hanuš milosrdně k němu se ukázal. Než Štěpán bratr téhož knížete, když vyrozuměl, že týž bratr jeho v moci Hanuše zůstává, vyslal k císaři tureckému a při něm toho vyhledával, aby bratra jeho Petra od Hanuše do rukou a moci své dostal. Pročež Soliman psal Hanušovi a pěknými i zuřivými slovy jeho napomínal, aby Petra v železích ukovaného k němu do Konstantinopole vypravil. Hanuš se vymlouval, že jest Petrovi, když se jemu vzdal, připověděl, že jemu na jeho osobě a životě žádné ublížení státi se nemá a vedle toho předního vezíra a ty baše, kteří při Solimanovi mnoho platili, skrze dary k tomu přivedl, že jsou Solimana v hněvu proti Petrovi obměkčili, tak že Soliman byl spokojen, aby Petr v městě Gallatě svobodně mohl bydleti. Bratr pak jeho Štěpán v Moldavě příliš nevážně a ukrutně sobě počínaje, od předních bojarův v témž knížectví byl zamordován.

Nějaký Alexius, jednoho knížete moldavského Eliáše řečeného syn, před některém časem před mocí a ukrutenstvím Petra do Polska se obrátil a vyrozuměv o zabití Štěpána, navrátil se do Moldavy, kdež od bojarův a předních obyvatelův téhož knížectví za kníže a pána přijat a vyhlášen byl. Naproti tomu Petr odjednal sobě od řeckých a židovských kupcův v Konstantinopoli nemalou sumu peněz, ty daroval vezírovi a předním bašům, aby při Solimanovi to spůsobili, aby zase do Moldavy za kníže uveden a dosazen býti mohl.

Alexius, byv již v Moldavě za kníže vyhlášen, dal podtají s králem Ferdinandem jednati: poněvadž knížectví moldavské předešle pod ochranou a protekcí králův uherských bylo, jestližeby král Ferdinand, jakožto pořádný král uherský, jeho v svou protekcí vzíti chtěl a jemu dostatečnou pomoc od lidu válečného poslati, žeby chtěl s tou zemí pod ochranu královskou se dáti a od protekcí a ochrany Turka odstoupiti. Král Ferdinand prodlíval s svou resolucí, tak že Soliman o té praktyce Alexia vyrozuměl, tím spíšeji se ustanovil, Petra zase do Moldavy doslati a jeho předešlým spůsobem tam za kníže téhož knížectví vyhlásiti dáti. Vyslal s ním svého nejvyššího štolmistra s tím vzkázaním, jestliže moldavští stavové jeho Petra dobrovolně za kníže zase nepřijmou, že chce veliké vojsko tam vypraviti a válečnou mocí jej uvésti a přední osoby z stavův na hrdle ztrestati dáti.

Moldavští tomu vyrozuměvše, obávajíce se Turka a aby Petra tím náchylnějšího k sobě dostati mohli, Alexia již předešle přijatého a vyhlášené kníže své zaškrtili a zabili, Petra s ochotností za kníže a pána svého přijali, který dosedna zase na stolici knížecí, nejvyššího štolmistra tureckého s velikými dary do Konstantinopole zase vypravil. Potomně s předešlou ukrutností a tyranstvím panoval, tak že pod rozdílným praetextem a barvou větší díl z urozených lidí v témž knížectví postínati a pomordovati dal. A když tím spůsobem 10 let pořád panoval, naposledy obecný lid nemoha a nechtěje toho tyranství dále snášeti, proti němu se pozdvihli a jeho též hanebně z světa spravili, zamordovali a jiného jménem Alexandra za kníže sobě vyzdvihli.

Hanuš vejvoda maje s králem Ferdinandem pokoj, a tureckého císaře Solimana prosbou a dary k tomu přivedši, že jest jej také s pokojem zanechal, natom se ustanovil (radivše jemu v tom jeho rady, zvláště Štěpána Verböci, jehož radou ve všem se spravoval), aby se oženil a aby sobě krále polského Sigmunda dceru, jménem Isabellu (kterou týž král z Bony, Jana Galeazze

knížete mediolanského z dcery na svět splodil) za manželku pojal. I vypravil k témuž králi Štěpána Broderiče biskupa Vacovského a Štěpána Verbőcia, aby jeho žádost přednesli, k čemuž když jak král tak jeho dcera rádi povolili, byl den k svadebnímu veselí jmenován, totiž poslední neděli masopustní. Vypravil Hanuš proti své nevěstě téhož biskupa Vacovského, Petra Perenia a Štěpána Homonaje, kteří tu vzáctnou nevěstu z Polska do vrchních Uher do Košic a odtud do Budína s velikou slávou doprovodili. Tu za tři dni se zdrževše do Bělehradu ji vezli, kdež Hanuš jakožto ženich očekával, tím úmyslem, aby po vykonání svadebního veselí dal ji tu korunovati. Přivítal nevěstu pod stany zlatem a hedbávím vytkanými, které jemu předešle od Solimana a Ibraima darovány byly. Tu krátce spolu promluvivše, oddávky mezi nimi se staly, do města a na zámek jeli, slavně svadbu drželi. Král Ferdinand vypravil na též svadební veselí posla pana Kašpara Seredia. A první neděli v postě nevěsta a manželka Hanušova byla korunována. Odtud jeli spolu do Budína a tu za několik dní všelijakými kratochvílemi s velikou slavností vlastně královským spůsobem se obveselovali a slavili.

Leta Páně 1539. V zemi sedmihradské počali někteří přední páni, zvláště Štěpán Mailát a Emerich Balaša, na to přemýšleti, aby od Hanuše vejvody odpadli, a krále Ferdinanda sobě za pána vzali, měvše oni tehdáž od Hanuše všecku správu té země sobě poručenou. Dali králi Ferdinandovi návěští, aby toliko ten lid uherský a španělský, který před rokem u města Debrecína měl, do sedmihradské země vypravil, tehdy že oni dva chtějí se k tomu přičiniti, aby s pomocí Sékelův a saských měst celá sedmihradská zem k králi Ferdinandovi připadla a jej za pána svého vzala. Hanuš vejvoda časně o té praktyce přezvěděl. Zanechal v Budíně kněžnu a manželku svou těhotnou, a přidav jí za přední rady Gregoria Peštenia et Benedikta Bajonia, sám na cestu se vypravil a do sedmihradské země spěšně ujel. Píše se o tom uherském pánu Bajoniovi, že jednoho času Hanuš ptal se

jeho, zdaliž má jakou sumu peněz na hotově? On odpověděl jemu, že jest nikdy péči o to neměl, aby peníze měl shromažďovati, než tím že jest jist, že mezi svými poddanými má sto poddaných, kteří, kdybykoliv potřeba toho ukazovala, jeden každý z nich tisíc dukatův jemu půjčiti může, což že sobě za nemalý poklad býti pokládá. Na cestě Hanuš snažil se co nejvíce mohl lidu válečného jízdného a pěšího dostati a s sebou do sedmihradské země vzíti; tak jakž v vrchních Uhřích přijel k němu Valentin Enningi přijmím Turek; s 1000 husary a s 1000 hejduky k Hanušovi se připojil, a v sedmihradské zemi přitáhli k němu několik tisíc Sékelů a Sasů, které Mikuláš Korniš a Martin Andráši vedl. A ihned na cestě oblehl zámek Djod řečený, Emerichovi Balašovi náležející. Ti, kteří v něm v kvarnisí byli, nemnoho se bráníc se poddali a Hanuš ten zámek dal ihned z gruntu zbořiti, a druhý zámek jeho Almaš řečený tolikéž dobyl a podobně z gruntu zbořiti dal. On pak sám Emerich Balaša vida, že v žádného jiného než toliko v samou milost Hanuše naději svou skládati nemůže, oblek se v strhané šaty a prostou houni na sebe vzav, dal se tejně do ležení k Hanušovi najíti, a pad jemu k nohám, oběma rukama sukni jeho popad, ji líbal a s slzavými očima pro Boha a milosrdenství jeho svaté prosil, aby jemu jeho těžké provinění odpustil; neb že má nadtím srdečnou lítost a vyznává se, že jest přetěžce proti němu provinil, a jestližeby se budoucně něco podobného dopustil, aby beze vší milosti na hrdle jej trestal. Mnozí z přítomných uherských a sedmihradských pánův za něj se přimlouvali, aby na milost přijat byl. Hanuš z přirození k milosti a dobrotivosti nakloněn jsa, jeho na milost přijal, však ty zámky a panství, které byl jemu odňal, sobě k ruce zatím zanechal. Potomně Hanuš obrátil se k obležení zámku Fogaraše, Štěpánu Mailátovi náležejícího, v kterém on sám osobně se nacházel a jej lidem válečným i všelijakými potřebami dobře opatřil, tak že pro obležení a dosáhnutí téhož zámku bylby Hanuš, nemálo času nato ztrávě, velký náklad vésti musel. Prvé nežli jej dokonále oblehl,

počal Hanuš těžce na bolest a závrať hlavy stonati, tak že ani někdy svých přátelův a služebníkův neznal a málo mluviti mohl. Přišla Hanušovi potom dobrá novina, že kněžna aneb královna (neb také toho titule jako on užívala) manželka jeho v Budíně krásného syna porodila, nad čímž byl velice potěšen, slavný panget držel, rozdílné kratochvíle k kroužku běháním a jináč provozovány byly, v ležení z velikých kusův děl se vystřelovalo a ve všem vojsku salve stříleli.

Leta Páně 1540. V předcházejícím letě 1539 dokládá se, že Hanuš vejvoda, titulem uherský král, těžce se roznemohl, kterýžto přítomného leta 1540 7. dne měsíce Července umřel, věku svého maje padesáte tři leta.

Před nemocí svou učinil kšaft a v něm synu svému Janovi Sigmundovi nařídil za poručníky předně Isabellu manželku svou a k ní přidal Jiříka mnicha biskupa Varadinského a Petra Petroviće nejvyššího na Temešváru, blízkého svého krevného přítele. Mailát na zámku svém až do smrti Hanuše byl obležen od Valentina generála Hanušova, který po smrti Hanuše, vida, že ne tak snadno týž zámek válečnou mocí dobýti moci bude, udělal s Mailátem příměří do roka pořád zběhlého.

Tělo mrtvé Hanuše bylo vezeno do Bělehradu, kdež vedle jiných králův uherských s velikou pompou královským spůsobem bylo pochováno. Navrátivše se odtud zase do Budína, po bedlivém uvážení vedle učiněné za živobytí Hanuše instrukcí vypravili poselství, Jana Esékia biskupa Pětikostelského a Štěpána Verbőcia k císaři tureckému do Konstantinopoli s nemalými dary jak pro sultana tak pro jeho přední baše, oznamujíce jemu o smrti Hanušově a že jeho před smrti svou zato žádal, aby po smrti jeho ihned k témuž Solimanovi poselství vypraveno bylo a jeho žádalo, aby sirotka syna jeho, tak věrného a poslušného vasalla císaře tureckého, spolu s královnou paní mateří jeho a s jeho královstvím na ochranu svou vzal, a jestližeby král Ferdinand válečnou mocí proti němu něco před sebe vzíti chtěl, tehdy aby jeho svou mocí chránil.

Král Ferdinand vyrozuměv o smrti Hanuše, nezanedbal také pilně uvažovati to, coby se jemu vidělo za nejlepší býti, aby k dobrému svému před sebe vzíti mohl. K čemuž nejprvé nápomocni byli někteří přední uherští páni zvláště Alexius Turzó, František Battiáni, Kašpar Seredi, Baltasar Bánfi et František Nyári, kteří radili, aby se král časně království uherského ujal toho dílu, kterého Hanuš někdy v držení byl a po smrti jeho na krále připadnouti měl vedle smlouvy s ním o tom učiněné; a nemůže-li dobrovolně to dostati, tehdy válečnou mocí aby k tomu se přičinil, prvé nežli vdova pozůstalá od Solimana císaře tureckého pomoc dostane. A maje král tak spravedlivou praetensí a vedle smlouvy pouhé právo k tomu, že bude moci ku Pánu Bohu té důvěrnosti býti, že ráčí J. Mti královské k dosažení toho napomáhati. Radili k tomu také němečtí nejvyšší, jako pan Rogendorf, pan z Felsu a pan hrabě Mikuláš z Salmu a jiní mnozí. Naproti tomu pan Jeroným Laský, polský pan, velice od války odrazoval, pravě, že války velice nejisté bývá skončení; pročež že jest bezpečněji, aby král povlovným způsobem raději to před sebe vzal; že on jest povědom způsobu pyšné mysli Solimana, že král povlovnými slovy mnoho při něm způsobiti může, jako i také když jemu a jeho předním officírům vzáctné dary odešle. A k pozůstalé vdově po Hanušovi že také král bude moci poselství vypraviti a při ní toho vyhledávati, aby dobrovolně od sebe to učinila, čím právem povinna jest. Kterážto rada nad jiné králi dobře se líbila, i vypravil k Solimanovi v poselství jeho, pana Laského, s mnohými vzáctnými a drahými dary. Vypravil také král k pozůstalé vdově po Hanušovi v poselství pana hraběte Mikuláše z Salmu, dav jí přednésti smlouvu s Hanušem někdy jejím manželem učiněnou, vedle kteréž že se král chce zachovati, jejímu synu zemi sedmihradskou, hrabství spišské a knížectví Opavské postoupiti dáti, aby ona také to vše, což manžel její Hanuš v dolejších a vrchních Uhřích držel, dobrovolně králi postoupila; sice kdyby toho neučinila, žeby přinucen byl, válečnou mocí toho

dobývati, skrze což nemohlaby než veliká záhuba, soužení a mordování nebohého křesťanského lidu s obojí strany následovati.

Jiřík mnich a jiní uherští páni, kteří okolo vdovy, byliby rádi chtěli překaziti, aby audiencí tomuto královskému poslu nedávala, vymlouvajíce ji, že pro veliký zármutek manžela svého v své komoře černými sukny obestřené na loži zůstává a mimo svou některou pannu, která jí slouží, žádného před sebe nepouští. Ale vdova vyrozuměvši o tom tak vzáctném královském legátu, uvažujíc při sobě jak slavnost, od koho byl poslán, tak vzáctnost osoby, která poslána byla, nevidělo se jí, aby měla takovému poslu audiencí odepříti. A vyrozuměvši jeho přednešení dala mu za odpověď, že v takovém jejím nenadálém příliš žalostivém zármutku po tak milém manželu svém u věci veliké neví téměř, co má sobě počíti a co za odpověď dáti; pročež že se chce v tom s svým panem otcem Sigmundem králem polským poraditi, o kterém se ví, jak jest dobrého svědomí, spravedlnosti milovník, v krevnosti s domem rakouským blízko spřízněn a s králem v dobrém přátelství a v veliké důvěrnosti zůstává, tak že slušně v té věci bude uměti a věděti, jakou dobrou radu dáti; vedle kteréžto rady jak král tak ona bude moci bezpečně postupovati a se zachovati. Žádala krále, aby jí za tou příčinou k odpovědi dání dalšího času dopřál, a že králi k větší chvále a pochvale to bude, když jí ten kratký čas dopřeje, nežli aby tak kvapně ji tak zarmoucenou vdovu a syna jejího, nemluvňátko v kolíbce ležící, válečnou mocí měl překvapiti.

Hrabě z Salmu tuto odpověď králi Ferdinandovi přinesl a vedle toho své zdání oznámil, že se jemu vidí, že mnich a jiní Uhři a rady vdovy k takové odpovědi jí radili, za tou samou příčinou, poněvadž král polský tehdáž velmi daleko v Litvě se nacházel, aby mohli mezitím čas získati a při Turku dostatečnou pomoc dostati; pročež žeby bylo za nejlepší, aby král čas získal a válečnou mocí království uherské dokonále sobě podmanil, a že všecko záležeti bude na rychlosti času, prvé než vdova

od Solimana z Kontantinopole skrze své poselství odpověď dostane. Král té rady poslechl a v krátkém čase nemalé vojsko shromáždil, pana Leonarda z Felsu za generála nad týmž vojskem nařídil a jeho upřímo k obležení města Budína vypravil, aby vdova vidouc takovou resolucí a válečnou sílu královskou sobě usmyslila a k tomu, čím vedle smlouvy pana manžela svého povinnována jest, dobrovolně přistoupila.

Nejvyšší pan z Felsu, prvé nežli k Budínu přitáhl, dobyl pěkný palác a pevnou věž v Vyšehradu, v které ačkoliv Valentin příjmím Literatus počal se za deset dní pořád udatně brániti, však potom se poddal s mírnými condicími. Dobyl také město Vacov. Jiná královská armáda po Dunaji od Ostřehoma se plavila, nad níž nejvyšší byl Marius Speciacasa Neapolitán, k městu Pešti se připlavila a tolikéž je opanovala, poněvadž v obojích nic se nebránili a co lidu válečného v nich bylo, ti dobrovolně odtud odtáhli. Pan generál z Felsu dostav na týchž lodích druhý díl veliké střelby, dada je na zem vtáhnouti, s svým vojskem město Budín oblehl, dal k němu také z velikých kusův stříleti i pokoušel se šturmem je dobývati. Ale byv v témž městě generál Valentin Török s nemalým počtem lidu válečného Uhrův, udatně se bránil, tak že pro přicházející zimy a veliké nečasy pan z Felsu musil se retirirovati, to obležení opustiti a odtud odtáhnouti, a zvláště že se přitrefilo, že jeden přední uherský pán, jménem Baltasar Bánfi, do města Budína jel, s generálem Valentinem a s jinými předními uherskými pány tam v městě se shledal, hodoval a s nimi vesel byl, přijev zase ven z města jiným povídal, kterak tam v městě v ničemž žádného nedostatku nemají, ze všech stran tak dobře opatřeni a spevněni jsou, že se vojska královského dokonce nic nebojí, a tak že daremné jest nato mysliti, aby s týmž vojskem mělo a mohlo to město se dostati. Když pan z Felsu o tom vyrozuměl, velice se rozhněval, téhož Bánfia před sebe povolal, přísně jemu domlouval, že jest směl bez jeho dovolení k nepříteli do města jeti a s ním přátelsky promlouvati. Kdyby jeho šedin

nešanoval, žeby jej dal vedle jeho zasloužilosti na hrdle ztrestati; než aby ihned od armády odjel. Sice začasté v ležení královském mezi Uhry a Němci sváry a i rvačky bývaly, že s obojí strany nemálo jich zbito zůstávalo.

Pan z Felsu znaje to, že netoliko pro zimní nečasy, ale i že Uhrům nebylo bezpečně mnoho se důvěřovati, beze všech dalších odkladův dal velikou střelbu odtáhnouti a potomně se vší armádou k Bělehradu táhl. Město nemnoho se brániti mohlo, než v zámku počali se brániti. Měl pan z Felsu v vojště svém jednoho uherského pána, jménem Perenia, který nejvyššímu v tom zámku snažil se přimluviti, aby rozvažoval velikou moc a sílu krále Ferdinanda a jeho bratra císaře, raději jemu se poddal, nežli aby měl k synu někdy Hanuše, ještě malému dítěti jakou naději jmíti. Ten nejvyšší Tomáš Šegeši řečený uposlechl jeho rady a ten zámek vzdal. Pan z Felsu zanechaje tam v kvarnisí s některými praporci knechtův německých nejvyššího pana Jiříka Vrkoče Slezáka, sám s vojskem královským k Vídni se navrátil.

Mezitím Eséki a Verbőci, vyslaní od vdovy k císaři tureckému do Konstantinopoli, pilně u Solimana solicitovali, aby v příčině ochrany a pomoci vdově a sirotku jejímu proti králi Ferdinandovi se odhodlal, poněvadž zprávu dostali, že vojsko královské Budín oblehlo. Soliman pokládal býti to k veliké své pochvale a vzáctnosti, že vdova s svým sirotkem k němu k ochraně se utíká, a vyrozuměv od vyslaných, že někteří jeho bašové, kteří tu v blízkém sousedství jsou, jako Uzref Bosenský, Mehemet Bělehradský a Ammurat Kliský, byvše od poručníkův sirotka o pomoc vyhledáváni, se vymlouvali, že bez poručení Solimana žádnou pomoc učiniti nemohou: pročež týmž vyslaným za odpověď dal, že králi Ferdinandovi a všem jeho pomocníkům pokoj a všelijaké příměří vypovídá a veřejnou válku vyhlašuje, královnu pak vdovu s jich sirotkem v svou ochranu přijímá, posílaje témuž sirotku praporec, buzdohan stříbrný a šavli v pošvě zlatem a drahými kameny ozdobenou, na znamení toho, že jemu království uherské daruje. A vedle toho svrchu-

psaným svým bašům přísně poručil, aby neohlédajíce se na žádné nepříležitosti ani zimní nečasy s jakou největší válečnou mocí do Uher k Budínu táhli a královně a jejímu sirotku ve všem proti komukoliv nápomocni byli; neb jestliže toho neučiní a v čem nejméně se obmeškají, že je chce na hrdle ztrestati dáti. Ti vyslaní s velikou radostí a s těmi dary od Solimana jim odevzdanými k vdově do Budína se navrátili.

Pan Laský, od krále Ferdinanda k Solimanovi do Konstantinopole vypravený, na cestě těžce se roznemohl a nechtěje nic obmeškati, vypravil do Konstantinopole napřed svého doktora medicinae, jménem Ptolomea Armimienského, aby předně bašům jménem jeho některé dary odevzdal a jim oznámil, s jakým poselstvím on od krále Ferdinanda vypraven jest, aby hleděli při sultánovi tu věc předcházeti, když on tam přijde, aby brzy s dobrou žádostivou resolucí a odpovědí mohl vypraven býti. Spoléhal se týž pan Laský na některé své známé a dobré přátely, kteří jeho předešle, když tam od Hanuše vypraven byl, dobře znali a jemu k dobrému vyřízení nápomocni byli. Ale prvé nežli on do Konstantinopole přijel, vyslaní uherští od paní vdovy a na místě sirotka jejího již byli vše dobře při sultanovi vyřídili a do Uher se již zase navracovali, tak že když on pan Laský do Konstantinopole přijel, Soliman jeho ihned za zrádce vyhlásil, že byv on prvé od krále uherského Hanuše k němu vypraven a jeho věci dobře vyřídiv, nyní proti jeho vdově a synu na místě krále Ferdinanda chce přednášeti; pročež netoliko jemu žádné audiencí dáti nechtěl, ale poručil ihned jej do vězení Sedm věží řečeného vsaditi. Ti pak bašové svrchu dotčení mající sobě od Solimana poručení dané, neohlídajíce se na ten čas, se svými vojsky se vypravili, chtějíc vdově a jejímu sirotku proti králi Ferdinandovi na pomoc přispěti. Nalezli na cestách veliké sněhy, řeky a potoky přemrzlé, tak že nebylo jim možné dále táhnouti; pročež majíce sobě od poručníkův vdovy a sirotka oznámeno, že vojsko krále Ferdinanda od obležení Budína již odtáhlo a do Rakous

se zase navrátilo, že na ten čas jejich pomoci nepotřebují, oni zase zpátkem se navrátili, však s velikou záhubou lidu válečného s tím zakázaním, že z jara se chtějí zase navrátiti.

Leta Páně 1541. Z jara s nemalým počtem lidu válečného do Uher přijeli Uzref, Mehemet a Ammurat, proti nimž generál uherský Valentin Thuróci jináč Török, který v službě vdovy byl, se dvěma tisíci Uhry a s velikou střelbou vytáhl. Táhli upřímo k pevnosti Vacovu, v kteréž byl malý počet vojákův v kvarnisí, snadně ji opanovali a ty vojáky, kteří se v ní nacházeli, pomordovali. Odtud táhli k městu Pešti, kdež nemalý počet lidu válečného královského německého se nacházelo, kteří udatně se bránili, tak že Turci spolu s Uhry jich obležením a dobýváním nic nespůsobili a se svou velikou škodou musili odtud odtáhnouti, a ti bašové s svým vojskem domů se zase navrátili a střelbu velikou Uhrům nechali. A když odtahovali, Němci z Pešti za nimi se pustili a nemálo jich pobili, mezi nimiž dva přední uherští páni František Nyári a Bartoloměj Charvat a jeden přední turecký nejvyšší jménem Achmet-aga zabiti od Němcův zůstali. Mezitím když se v Uhřích válčilo, král Ferdinand nacházel se v říši nejprvé v městu Wormbsu a potom s císařem panem bratrem svým na říšském sněmě v Řezně. A ačkoliv přezvěděl, že Turek z Uher odtáhl, však nicméně vidělo se J. Mti královské za dobré býti vojsko do Uher vypraviti pro dobývání těch pevností a míst, které J. Mti jakožto pořádnému králi uherskému z práva náležely a vdova Hanušova nepořádně v držení a užívání jich byla. Pročež s pomocí říše a vlastních království a zemí J. M. silné vojsko do Uher vypravil a za generála nad ním ustanovil jednoho rakouského pána v válečných věcech velice rozumného a pověddomého, pana Vilíma z Rogendorfu, dvoru svého královského nejvyššího hofmistra. Který předně v Vídni všelijakými profianty, coby za tři měsíce pro vojsko potřebí bylo, a velikou střelbou dobře se opatřil, a na lodi ji vložiti dav po Dunaji k Prešpurku a k Ostřehomu a dále k Pešti

plaviti dal, sám s vojskem po zemi táhl a Uhrům věděti dal, aby jeho k jistému dni u Ostřehoma očekávali. Přitáhše k městu Budínu nalezli je v mnohem jiném způsobu nežli před desíti lety bylo; od toho času mnohem lépeji též město spevněno se nacházelo. Nicméně týž pan generál z Rogendorfu dal velikou střelbu na jeden vršek postaviti, odkudby mohl tím volněji k zámku stříleti dáti. Však lituje těch pěkných stavení jak při zámku tak jiných palácův a domův blízko zámku nákladně vystavených, že skrze střílení z velikých kusův děl mají tak mizerně k zkáze přijíti, pročež dal s vdovou a poručníky sirotka jednati, aby raději dobrovolně králi Ferdinandovi to, co Jeho Milosti z práva náleží a zvláště vedle smlouvy s předešlým panem manželem jejím, panem otcem téhož sirotka dostatečně učiněné a stvrzené postoupili a od J. Mti v jistotě vší milosti a všeho dobrého očekávali a že J. M. královská sirotka náležitě, jak na něho sluší, vychovati a vzáctné hrabství ihned postoupiti dáti chtíti ráčí. A když k dospělým letům věku svého přijde, jemu za manželku jednu arcikněžnu dceru svou dáti moci bude, a vdově že chce jemu ihned jedno vzáctné knížectví k jejímu bytu a vyživení postoupiti dáti. Ale vdova a poručníci nic se tím hnouti nedali. Jiří mnich a Valentin k žádné smlouvě vdově raditi nechtěli, nýbrž ten opovážlivý mnich velice posměšné vzkázaní panu z Rogendorfu pověděti dal, totiž že královna vdova s synem svým mladým králem na místě slavného království nějakým špatným knížectvím a hrabstvím spokojiti se nedá, a že se jeho ožralých houfův málo bojí, nýbrž jeho pana z Rogendorfu za člověka již věkem sešlého a zletilého býti pokládá, že více nato nepamatuje, kterak před desíti lety, když proti králi Hanušovi s vojskem královským též město oblehl, že jest v příkopě raněn byl a spolu s jinými bez vyřízení odtud odtáhnouti musil; a že to jeho z velikých děl střílení a bouchání nic nestraší; neb oni tak jsou hrdinské mysli, že pro svou vlast a krále uherského dobré jsou hotovi umříti. Než toto že z dobrého přátelství panu z Rogendorfovi vzkazuje a jeho žádá, aby svým střílením

jeho ušanoval; neb že ještě jednu prasatou svini v svém příbytku má, kteráby se třebas od takového střílení a opravdového bouchání ulekla a o svá prasata přijíti mohla.

Pročež pan generál Rogendorf vždy nechtěje zámek svou střelbou dokonale zkaziti, dal touž střelbu na jiné dvě místa postaviti a za několik hodin tak ustavičně ke zdem městským dal stříleti, že veliký kus zdi padlo a dobrá příčina k šturmu běžení se dala. Tak jakž v ležení královském mnozí se domnívali, kdyby byl tehdáž k šturmu pustil, žeby byli město v konečnosti dobyli; ale poněvadž se již k víčerou schylovalo, odložil k šturmu běžení do druhého dne ráno. Mezitím obležení v městě celou noc pracovali a v tu stranu, kde zdi padly, pevně se zase zašancovali. Jiří mnich svlekl svůj mníšský oděv, v světské šaty zelené barvy se oblekl a zbroj na sebe vzal, klobouk s velikým pérem na hlavu sobě postavil, sám k tomu spevnění dohlídal a všecky lidi, kteří v městě byli obojího pohlaví, k tomu napomínal a hnal, že jsou tak dobře se spevnili. Když na ráno Němci k šturmu běželi, nic nedovedli; s velikou svou škodou musili k šturmu běžení zanechati a zpátkem se zase do svého ležení navrátiti. A při tom navracení mnoho jich od Uhrův ze zdí z muškettův a dlouhých ručnic postříleno a pobito bylo, tak že do osmi set mužův tu zůstalo. V druhém místě, kde též od velikých kusův nemalý kus zdi byl poražen, generál nad Uhry Pereni Čechy k šturmu vedl, ale tolikéž od obležených s svou škodou odehnáni byli.

Vida pan Rogendorf že tím spůsobem proti městu nic nedovede, dal zdi podkopávati a některé tůny prachův do těch jam vložiti, aby tudy mocí prachu zdi rozbořeny býti a on s svým lidem tím snázeji k městu šturmovati mohl. Ale mnich měl z sedmihradské země z měst, v kterých hory pavují, nemalý počet povědomých havířův, kteří v městě naproti kopali a takovou překážku činili, že to podkopávání královských žádnou škodu městu učiniti nemohlo. Ačkoliv ti obležení v

městě počali velmi pyšni býti, se zdí na Němce volali a jim se posmívali i také začasté výpady činili, ale potomně počal v městě nemalý hlad býti, tak že mnozí z měšťanův a obyvatelův téhož města počali sobě stýskati a pravili, žeby lépeji bylo na jistý povlovný spůsob město vzdáti. Což když mnich přezvěděl, těm, kteří sobě stěžovali, nařídil od profiantův z zámku hojnost dáti, a některé do zámku povolal a ty pod rozdílným praetextem tam jako v arrestu zdržoval. Ale s tím se vším jednoho dne málo chybilo, že město tejně zradou královským vzdáno nebylo, a to tímto spůsobem státi se mělo: Tři přední měšťané a spolu radní v městě Tomáš Bornemissa (mezi nimiž nejbohatším kupcem byl), Petr Palcian a Benedikt Báči mezi sebou o to promlouvali, kterak ti dva poručníci, kteří s vdovou v zámku téhož města zůstávají, vdovu na nejvyšší zavozují a v tom pro ňáký jich domnělý užitek chtěliby raději Turku nežli králi Ferdinandovi to město v moc uvésti, které předešle vždycky nejpřednější stolicí a residencí králův uherských bývalo. Pročež namluvili se spolu, aby jedné noci skrze jednu tejnou fortnu asi tisíc zbrojných Uhrův do města pustili, ti aby se bran zmocnili a dále Němce do města pustili, a dostanouce město že zámek potomně také snadně dobýti moci budou, a tím spůsobem též slavné královské uherské město křesťanům a ne Turkům v moci zůstane.

Takové jich předsevzetí a právě pobožné a křesťanské uvážení vyjevili jednomu uherskému nejvyššímu, panu Révajovi, který v ležení královském se vynacházel, aby panu generálu z Rogendorfu to tejně v známost uvedl a jeho obzvláštně zato žádal, aby k té impresi žádných vojákův Němcův nepotřebovali; neb skrze jich mluvení a hřmot jich zbraní snadnoby před časem v městě jiným vyjeveni byli, žeby ne tak snadně táž impresa v skutek uvedena býti mohla. Pan Révaj panu z Rogendorfu to v největší tejnosti v známost uvedl, jiné naděje nejsa, než že týž pan z Rogendorfu panu Pereniovi jakožto tehdáž generáli nad Uhry to tejně vyjeví a s ním se namluví,

jak mnoho a které Uhry měliby k tomu potřebovati. Pan z Rogendorfu z toho oznámení jemu děkoval a oznámil, že chce dále tu věc náležitě opatřiti. Však nechtěl se Uhrům v tak veliké věci důvěřovati. Nařídil, aby budoucně v noci v jeho vojsku všickni na hotově byli a další ordinancí od něho očekávali a dále o té věci ani s panem Pereniem ani s panem Révajem nic nemluvil, než s některými německými nejvyššími to v tejnosti uvážil a dal vybrati 300 dobrých německých mušketýrův, v hodinu určitou v večer o desáté hodině na půl orloji aby se dali při té fortně najíti. Což když se stalo, svrchu psaní Bornemissa a Palcian při té tejné fortně očekávali, až ji otevřeli a tu ihned ti němečtí mušketýři do města vešli. Ti pak dva měšťané tiše se doptávali na pana Révaja a když se jeho doptati nemohli, převelice se ulekli, že tak mizerně prozrazeni byli, a nevědouc sobě jaké rady v tom dáti, Bornemissa zanechaje v městě všeho svého bohatství, své manželky a jedinkou dceru, spolu s Palcianem, který nebyl ženatý, z města vyšli a v královském ležení u nejvyššího pana Révaja najíti se dali a s nemalým pláčem na své neštěstí a tak hanebné prozrazení žalovali. Pan Révaj nevěděl jaké jim potěšení dáti, toliko jim oznamoval, jak jest se dálo a jak on tím vinen není.

Ti pak němečtí mušketýři, dostavše se na rynk města, neuměli s žádným Uhrem mluviti a ani žádný se tu nenacházel, kterýby, coby dále činiti jměli, oznamoval. Uherští vojáci, kteří v městě byli, nemajíce o tom srozumění žádné vědomosti, na ty Němce udeřili, kteří nemohouce se obrániti, odvrhnouce své muškety k té tejné fortně pospíšili, někteří se uchránili, ale větší díl jich pobito a zajato bylo.

Na zejtří poručníci dali se pilně vyptávati, kteří měšťané o té zradě věděli, kteréž rozdílně a ukrutně trápiti a usmrtiti dali, obzvláštně toho měšťana, který klíče od té fortny vydal. Těch pak dvou měšťanův, kteří z města ušli, všecko zboží a jmění pobráno, prodáno, a fisco totiž k ruce vdovy a sirotku odevzdáno bylo, a nepochybně poručníci dobrý díl také odtud dostali; a jejich

osoby na věčnost z království uherského vypověděny byly.

Téhož času navrátili se zase legáti, kteří od poručníkův na místě vdovy a sirotka k císaři tureckému do Konstantinopole vypraveni byli, s tou odpovědí a zakázaním: ačkoliv on Soliman s králem perským válku má, však nicméně, že chce vdově a sirotku v Uhřích proti králi Ferdinandovi pomoc učiniti, a že vypravil hned z Konstantinopole jednoho předního baše Mehemet řečeného s nemalým vojskem, a aby svrchupsaný baše bosenský (který téhož leta z jara s jinými dvouma bašemi v Uhřích byl a od města Pešti bez vyřízení spolu s jinými a s svou hanbou odtáhnouti musel) svým lidem s tímto bašem se spolčil a spolu do Uher upřímo k Budínu táhli. Sám Soliman že do Adrianopoli se vypravil s tím ohlášením, bude-li toho potřeba ukazovati, že sám osobně s silnějším vojskem do Uher se chce vypraviti.

Pan z Rogendorfu vyrozuměv o Turcích, že obleženým k Budínu na pomoc přitáhnou, držel radu s předními svými nejvyššími a officíry, coby měl dále činiti. Někteří radili, aby k městu Pešti odstoupili a tu vojska tureckého očekávali; jiní pak radili, aby na ten čas obležení Budína zanechal a s vojskem královským k Ostřehomu aneb dokonale do Rakous k Vídni se obrátil. Ale panu z Rogendorfu vidělo se, žeby jeho věčný posměch byl, kdyby tak beze všeho vyřízení měl odtud odtáhnouti, a žeby na sobě znáti dal, jakoby se Turka bál a nechtěl jeho dočkati. Pročež natom se ustanovil, že s vojskem královským při tom obležení chce zůstati, zvláště že od municí a profiantův žádného nedostatku nemá, že z Vídně a z Rakous po Dunaji vše s dostatkem jemu se dodává.

Když Turci k Uhrům se přibližovali, generál Valentin, který při tom obležení v zámku Budinském při vdově se zdržoval, tejně z zámku odjel a s dvouma tisíci Uhry proti Turku vytáhl a je k Budínu přivedl. Nad jichžto přitažením obležení se posilnili a královského vojska nemnoho se více báli. A znáti bylo, že Němcům jich

udatnost a srdce též se umenšovalo; neb ačkoliv tu okolo Budína pěkné roviny jsou, však Němci k šermicem s Turky nevyjížděli, toliko z daleka z velikých kusův proti nim stříleli. Ale byvši Turkův ležení opodál odtud, tím střílením nic jim neuškodili. Naposledy Turci nechtěli víceji čas daremně mařiti, vypravili jedné noci na čajkách nemalý počet janičarův a udeřili na Němce, kteří při svých čajkách vartu jměli. Tak nenadále na ně přišedše, dobrý díl jich pobili a jiné odtud odehnali a čajek, na kterých profianty byly, se zmocnili. Ale z ležení královského polní maršálek pan z Eberštorfu s jistým počtem mušketýrův na pomoc přispěl, Turky odehnal, nemalý počet jich pobil a ty čajky zase jim odňal. Ale že jest byl svůj vizír aneb šturmhaub odevřel, aby tím lépeji viděti mohl, byl šípem právě v to místo trefen a smrtedlně raněn, že ihned od té rány umřel.

Potomně Turci nepřestávali k ležení královskému přijížděti, s Němci šermicovati, a Valentin zase do města se navrátě s Uhry z města na královské vypadati, tak že dosti činiti měli, aby se bránili, tak jakž z jedněch předních šancův musili ustoupiti. Mezitím turecký císař Soliman s velikým vojskem upřímo do Uher k Budínu táhl.

Generál nad Uhry Pereni panu z Rogendorfu to oznámil a k tomu radil, aby vojsko královské od toho obležení časně odtáhlo, on z Uhry že chce k Jagru táhnouti a německý lid aby do Rakous se zase navrátil.

Pan z Rogendorfu oznámil, že bez vědomí a dovolení krále Ferdinanda on od toho obležení odtáhnouti nemůže a vyslal stěžně pana hrabě Mikuláše z Salmu k J. Mti králi do Vidně, aby skrze něho vůli a poručení J. Mti mohl vyrozuměti. Ale s tou odpovědí se prodlévalo a Soliman mezitím s svým vojskem se přibližoval. A vida pan z Rogendorfu, že Soliman s velikým vojskem se přibližuje, vzav o to radu s jinými officíry, natom se ustanovil, jedné temné noci celou armádu svou ve čtyrech houfích, totižto v prvním kusy a Uhry, v druhém německé, české a korytanské rejtharstvo a v posledních dvou

pozůstavající vojsko spolu s pagaží přes Dunaj do Pešti poslati. Když nejvyšší a hejtmané podtají do čajek nakládati počali, dva husaři z královského vojska ukrytě se přes Dunaj přepravili a mnichovi Jiříkovi o tom Rakušanův ještě přes Dunaj se přepravování oznámili. Což oni pojednou Mehemetovi bašovi v známost uvedli, kterýžto s svými vytáhl a s lidem těch obležených se spolčil, a s takovou silou na královský lid udeřil. Ale poněvadž ta noc tak tmavá byla, nicby obzvláštního vyříditi byli nemohli, kdyby ten zaufalý mnich seno a slámu v marštali v zámku zapáliti neporučil; nebo skrze to a vody od Dunaje se blyštění takové světlo učiněno bylo, tak že jako při vširném dni královských se přepravování spatřovati mohlo, tak že nepřítel všudy na přeplavovaný a roztržený lid královský dotíral a ze všech stran k němu z kusův střílel, jako i také s svými násadami na královské čajky s lidem a střelbou naladované a tak k bojování nespůsobné tak dotíral, že je potopil, zchytal, pomordoval a do věčné služebnosti s sebou zavedl. A přes to všecko tyranský nepřítel natom dosti neměl, ale Kasan baša přesadiv na čajkách přes Dunaj s svou armádou, hnal se za královskými Němci, kteří pro úzkost cesty se brániti ani utíkati nemohli, nežli všickni k té tyranna nepřítele diskrecí stáli, a on dal jich díl postínati a díl zjímati. Uhři vidouce příležitost, sami na německé vozy sáhli a s tou krádeží odtud utéci chtěli. Ale přeloživše se tak hrubě, že nemohli utíkati, tu jsou oni svou zrádu beze vší cti životy svými zaplatiti musili; neb byli od Turkův, kteří pozadu na ně udeřili, všichni pobiti.

Vyrozuměvši o takové porážce německá kvarnisí v Pešti položená, opustili to město a je prázdné nepříteli zanechali, kterýž ihned Turky za kvarnisí do něho položil Za jisto téhdáž povídali a psali, že při té porážce přes 20000 křesťanův pobito bylo, a že jsou Turci 30 velikých a 120 malých kusův, které křesťanům odňali, pryč s sebou odvezli a tu celou na vodě královskou armádu se všemi k tomu přináležejícími věcmi v svou moc uvedli. Pan z Rogendorfu na své větší neštěstí právě toho času

měl těžkou zimnici, a když psal v svém stanu Jeho Mti královské, přišla koule nepřátelská do téhož stanu a odrazíc jedno prkno, to na něj padlo a nemálo jej obrazilo. A bylby se dal radši ve svém stanu rozsekati, nežli aby měl od takového velkého pomordování lidu život svůj zachovati. Ale byl od svého doktora a komorního služebníka mimo svou vůli a s nemalým hněvem do malé lodky na ramenách nešen a na ostrov Malé Komárno řečený na Dunaji proti vodě dopraven. Odtud chtěl dále po zemi do Rakous se dopraviti, ale byv jak od zimnice tak od toho úrazu a nade všecko tím posměšným a škodlivým od města Budína odtažením a takovou přeukrutnou jeho vojska porážkou v mysli a v srdci svém tak velice truchliv a zbědován, v jedné vsi nedaleko od Komárna život svůj dokonal. Od armády královské ti, kteří se zachovali, Němci, Čechové s jinými národy do Rakous a do vrchních Uher k pevnosti Jagru se retirirovali.

Soliman turecký císař s svým vojskem táhna velice pospíšil; ale přezvěděv na cestě, že královské vojsko od Budína již odtáhlo, ne tak víceji pospíchal. A přitáhna k městu Budínu, blížeji ty osoby přední z Turkův, o kterých zprávu dostal, že jsou se proti Němcům udatně chovali, poctil a rozdílné úřady jim rozdal. A tu aby se Solimanovi tím více připochlebili, dali před něj přivésti do 800 vězňův Němcův, které při odtažení od obležení Budína dostali, a on Soliman dal všecky při přítomnosti své a svých synův postínati a pomordovati; kromě dva živé zanechal, jednoho Rakušana nejvyššího pana Baltasara Puchomíře a jednoho Čecha nejvyššího a pana Melichara Bořitu, které potomně vdova vyprosila, že jest je na svobodu propustil. Měl Soliman dva své syny s sebou, což proti všemu obyčeji tureckému bylo, neb oni své syny nikdy při sobě nemívají. A jak jménem svým, tak týchž dvou synův svých skrze jednoho předního officíra svého poslal na zámek Budinský k vdově a sirotku synu jejímu vzáctné dary, totiž sirotku tři pěkné arabské koně, sedla a rystuňky drahými kameními ozdobené a tři sukně z drahého arabského zlatohlavu, a vdově prsteny s dra-

hými kameny, řetěz z arabského zlata udělaný a několik kusův drahého zlatohlavu, kteréžto dary na 20000 tolarův šacovali.

Týž vyslaný žádal vdovu jménem svého pána císaře Solimana (kterážto žádost za přísné poručení ujíti se musila), aby odpustila syna svého s předními uherskými pány, kteří tak udatně v tom obležení se chovali, k němu do ležení, aby jej mohli viděti a na něm tím lépeji otce jeho obličej poznati; že připovídá, že má bezpečně se zase k ní navrátiti, a poněvadž s svým královstvím a se všemi svými zeměmi, které má a jmíti bude, pod jeho velikomocnou ochranu bude náležeti, anobrž že on se chce k tomu přičiniti, co jest předešle k království uherskému přináleželo a to od jiných jest odňato, aby zase skrze jeho moc dosaženo bylo; on tomu mladému králi chtělby to dobrovolně darovati, tak aby k témuž království připojeno bylo a on aby budoucně tím mocnějším králem uherským býti mohl. Pročež že tím menší rozmýšlení jmíti má, téhož sirotka k němu odpustiti. A jakož on svou velikomocností všecky potentáty v světě převyšuje, tak také své milostivosti a dobrotivosti žádnému potentátu ustoupiti nechce, a že ji vdovu vždyckny jako za svou vlastní dceru ctíti a na ni laskav býti chce. A že sám osobně k ní nepřijíždí a vedle svého srdečného mínění jí osobně nenavštěvuje, příčina jest řád a staré právo otomanské turecké, které to zbraňuje, že žádný císař turecký do jiného domu, kde fraucimor jest, přicházeti nemá. A že toho nežádá, aby ona vdova k němu do jeho ležení a stanu sama osobně se najíti dáti měla; to že za tou příčinou nežádá, poněvadž srozumívá, že jest velmi krásná a mladá, aby skrze to při jiných v zlou pověst uvedena nebyla.

Vdova nevěděla téměř, co má nato za odpověď dáti. Počala se nejprvé velmi vymlouvati a s tou výmluvou chtěla ty vyslané od Solimana zpátkem zase odbýti, ale Jiřík mnich velice ji k tomu vedl a radil, aby s takovou krátkou a neúčinlivou odpovědí tak slavné posly neodbývala a Solimanovi k rozhněvání příčiny nedávala. Tak že vdova dala se tomu mnichu namluviti, těm vyslaným

za odpověď dala, že se chce poslušně v tom zachovati. A davši to dětátko syna svého co nejpěkněji, jak na královského syna náleží, do plének obvinouti a do pozlacené kolíbky položiti, jej s jeho chůvou a s některými předními paními k Solimanovi do ležení na voze vypravila. Provázeli sirotka na koních mnich, Valentin a někteří přední páni uherští, mezi nimiž byl také Verbőci, který nedávno z Konstantinopole se navrátil, a po odtažení od obležení Budína on se byl také do města k službě vdovy najíti dal. Soliman poslal proti nim svou životní na koních vartu, z nichž jeden každý co nejpěkněji byl oblečen. Byli přivedeni mezi dvěma dlouhými řady janičarův do stanu Solimana. Soliman s veselou tváří na něj hleděl a jej vychvaloval a svým synům poručil, aby tolikéž jej přivítali a políbili, s tím zjevným ohlášením, když to dětátko k letům svým dospělým přijde, že chce jej za svého milého přítele a věrného mana míti a držeti. A vezma z měšce několik mnoho zlatých grošův, chůvě je daroval, což nejsouc při Turku obyčejné, všickni se tomu velice divili. A nařídil Soliman, aby bašové všeckny ty osoby, kteří s sirotkem do ležení přijeli, skvostně při obědě uctili, kteréžto uctění mimo obyčej turecký za několik hodin trvalo. I po obědě nedali se jim tak brzy domů navrátiti.

Mezitím několik houfův janičarův a jízdných z tureckého ležení do města se dostali pod tou barvou, že chtějí město shlídnouti a něco potřebného pro sebe v něm nakoupiti. A dostavše se do města, ihned všech bran v městě se zmocnili a nejvyšší nad janičary jak na rynku tak ve všech předních ulicích dal vyvolati, že jeho velikomocného císaře a pána přísné poručení jest, aby všickni jak měšťané tak vojáci zbraň svou složili a se v domích svých spokojili. Jestliže se kdokoliv vedle toho nezachová, že ihned bez milosti na hrdle ztrestán býti má. Přišlo to takové poručení všem v městě převelice divné a přežalostivé, ale nemohouc proti takové veliké moci na odpor se stavěti (neb byvše toho dne přes 10000 janičarův do města se dostalo, jak brány a ulice tak všecky

domy sobě podmanili), musili to i bezděčně podniknouti. Soliman pak vzav zprávu, že město již zouplna pod moc jest uvedeno, k víčerou téhož dne vypravil sirotka na tom voze, na kterém přijel, zase k vdově mateři jeho na zámek, mnicha a Verbőcia k sobě povolal a s nimi dobrou chvíli sám rozmlouval; a jiní páni uherští musili tu také před stanem Solimana očekávati. Vdova velice se nad tím ulekla, že jest žádného z těch pánův uherských s sirotkem zpátkem zase neposlal, a starajíc se o jejich vysvobození poslala k bašovi Rustanovi, který vzal sobě za manželku jednu dceru Solimana a mimo jiné při něm platil, žádajíc jeho, aby též uherské pány vysvobodil, aby se mohli zase domů navrátiti. Což i spůsobil a u večer dosti pozdě byli všichni propuštěni, kromě Valentina při sobě zanechal, pravě, že má na druhý den s ním něco pilného promlouvati za příčinou správy království uherského. Který sice bez toho velice nerad s sirotkem do ležení tureckého se vypravil, vymlouvaje se nemocí, že má těžkou zimnici, ale od jiných byl v tom namluven, že jest s nimi jel. A rozkazal jej Valentina sultan do obzvláštního stanu dáti. Za několik dní Soliman s svými bašemi radu držel, coby měl strany království uherského předsebe vzíti. Mezitím vyslal Tartary, kterých mnoho tisíc s sebou měl k Ostřehomu a v jinou stranu do Uher, aby zemi hubili a pálili a nebohý lid mordovali a zajímali. A jak potom se vyrozumělo, že mezi jinými tyto přední přímluvy byly. Mehemet přední baša radil, aby sirotka s sebou do Konstantinopole vzal a město Budín jednomu z baší svých k správě poručil. Z Řeckého Bělehradu baša, jak všech křesťanův tak obzvláštně Uhrův úhlavní nepřítel, radil obšírnou svou řečí a mnohými příčinami to chtěl ukázati, žeby za nejlepší bylo, aby Soliman sirotka a všecky ty uherské pány dal s světa spraviti a jejich všecky zámky rozbořiti a vdovu k jejímu panu otci do Polska zase poslati a království uherské v spůsob provincí uvésti a ji některému bašovi k správě poručiti a odvésti; neb sice příliš s velikou nepříležitostí z tak dalekých zemí netoliko z Europy ale z

mouřeninské země a s tak velikým nákladem k obhájení té země veliká vojska musí vypravovati. Rustan zeť Solimana jsa přirození povlóvnějšího a soudu rozvážlivějšího přímluvu svou učinil, že zato má a soudí, že ta celá rada a uvažování podle regule počestnosti a náležitosti má se státi; neb nic víceji velikému a spravedlivému potentátu nepřísluší, jako aby královně a sirotku to království, kteréžto byl otci jeho za bratra svého přijatému právem ochranlivým daroval, dobrotivě potvrdil a svou nepřemoženou mocí, kteréžby se všichni strachovali, je při držení a užívání téhož království chránil a zastával.

Soliman vyslyšev ty přímluvy a u sebe je rozváživ, tuto resolucí svou skrze nejvyššího nad čauši vdově oznámiti dal: že sám města a zámku pro sebe zanechá, ažby sirotek dorostl, proto, žeby ona sama jeho proti nepřátelům Němcům obraňovati nemohla a žeby to jemu příliš za těžké přicházelo, aby každoročně s svým vojskem k zapuzení jich měl se vypravovati. Že jest tehdy to u sebe zavřel, aby ona sama s synem sedmihradskou zem spolu s dolejším uherské země dílem, Lipským a Temešvárským panstvím držela, i s těmi, kteréž jest otec jeho Hanuš král v své moci měl, zlatými a solnými doly, jenž se na hranicích polských blízko Sigmunda krále a otce jejího ležících (cožby jemu k nemalému potěšení býti mělo) nacházejí. Jiří pak mnich podle Jana umírajícího nařízení království správu a ochranu aby jměl a Petrović aby byl v Temešváru hejtmanem. A Verböcia, starce dobrého a pilného a mnohých věcí povědomého muže, že v Budíně zanechá, dada jemu 500 afrů každodenně (tato jest menší turecká mince) a jemu za tovaryše jednoho Turka, jehož oni kadilescher jmenují, aby rychtářský úřad aneb soudce zastával, jemu přidá, tak aby onen Uhry a tento Turky soudil a jim spravedlnosti uděloval. Jiní pak páni při svých důstojnostech a právích bez porušení zůstaveni býti mají. Vedle toho že chce vdovu a sirotka všelijakými fůrami náležitě opatřiti, aby mohla se všemi svými věcmi do města Lipy bezpečně dovezena býti, odkudž že snadně do sedmihradské země bude moci dopraviti. Že také

chce, aby všecká děla a vojenské přípravy, profianty v městě a v zámku zanechány byly. Naposledy že chce od sebe dostatečný list aneb majestát odvésti, kterýmž chce dostatečně ubezpečiti, kdyžkoliv dá Pán Bůh, že tento sirotek k dospělému věku přijde, že chce jemu svrchupsané město Budín náležitě zase navrátiti a odvésti dáti. Čemuž vdova porozuměvši s mnohým lkáním a pláčem na zpronevěřilost toho tyrana v mysli své tejně naříkajíc, z přinucení to podstoupiti a z zámku se vystěhovati musila; neb tehdáž, když jí resolucí v známost uvozována byla, janičaři již v zámku byli a brány opanovali.

Když z zámku vdova spolu s svým sirotkem s fraucimorem a s těmi uherskými pány, kteří s ní tu byli, vyjížděla, přistoupil k ní jeden turecký officír (kterého oni nisaegu jmenují a jest při císaři tureckém jako jinde nejvyšší písař), s jedním tlumačem a odevzdal ji ten majestát, zlatými a lazourové barvy arabskými literami psaný, v kterémž Soliman pod všemohoucího Pána Boha a Mehemeta jmény, pod hlavou a mečem svým se přisahá, že chce Budín ihned, jakžby sirotek dorostl, pod ctí věrou navrátiti. Kterýžto majestát ona k sobě přijavši a nikda více Budína viděti nemínivši, do sedmihradské země se obrátila. Ale předtím supplikací k Solimanovi a Rustanovi nadarmo odeslala, v kteréžto vyhledávala, aby Soliman jednoho předního z jejich poručníkův a generála nad Uhry na svobodu zase propustil. Jistili tehdáž to mnozí, že Jiřík mnich tejně Solimanovi oznámiti dal, aby Valentinovi nic se nedůvěřoval, že jest člověk zlostný, bouřlivý, nových věcí žádostivý a všech nectností plný; pročež Soliman jeho do vězení dáti rozkázal.

Soliman prvé nežli s svým vojskem od Budína odtáhl, nechtěl pominouti do města vjeti, tu příčinu předkládaje, že chce Pánu Bohu poděkování učiniti, že jest tak slavného města beze vší krve prolití dostal. Však prvé nežli do města jel a do kostela hlavního blahoslavené Panny Marie vešel, nařídil, aby jeho duchovní, které on za kněží užíval, do téhož kostela šli a jej vyčistili, totiž aby všecky obrazy ven z kostelův vyndali, v čemž

nynější kalvinisté tohoto tureckého spůsobu věrní následovníci jsou.

Téhož času, když se toto v Budíně dálo, Ferdinand král, vyrozuměv o porážce svého vojska a smrti Rogendorfa, nařídil ihned, aby nejvyšší pan Leonhart z Felsu, který tehdáž v Vídni se zdržoval, do Uher se vypravil a blízko pevnosti Komarna aby se snažil, co tak od lidu válečného císařského a královského se najde, aby je spolu shromáždil a dalšího poručení královského očekával. Mezitím Jeho Milost královská ráčil nařiditi, aby týž ještě pozůstávající válečný lid profianty a šaty náležitě zaopatřil i také že má jim jistá summa peněz dána býti.

Vedle toho král usoudiv za nejlepší věc býti, aby k Solimanovi naschvální posly vyslal, zdaližby jeho k přátelskému jednání přivésti mohl, tak aby na jistý spůsob pokoj aneb nejméněji příměří učinil, a vyslal k němu do ležení, dokud ještě u Budína zůstával, pana Mikuláše hrabě z Salmu a pana Sigmunda z Lichtenšteina na Niklšpurce. Kteří když do ležení k Solimanovi přijeli, velmi přívětivě od jeho bašův přivítáni byli a nazejtří byli pozváni od nich k audiencí. Přinesli s sebou od krále Ferdinanda vzácné dary. Předně veliký z ryzího zlata udělaný koflík, vedle toho velice pěkným dílem dělané hodiny, na nichž vidíno bylo netoliko, kolik hodin ukazovalo, ale všecek běh nebeský slunce, měsíce a planet spatřiti se mohl, a byla věc tak velká že 8 osob to nésti museli. Náležely ty hodiny slavné paměti císaři Maximilianovi I., panu dědu J. M. královské, a musil naschvální mistr tu zanechán býti, který je uměl spravovati. Vedle těch darův přednášeli Solimanovi, pokadby chtěl Ferdinandovi králi jejich pánu království uherské s těmi městy a pevnostmi, které on nyní drží a předešle král Hanuš v držení byl, dobrovolně postoupiti, žeby chtěl jemu podobný roční tribut tím spůsobem, jako Hanuš činil, odvozovati; a dále chtělby k tomu přivésti, aby císař Karel pan bratr jeho tolikéž k tomu pokoji s Solimanem přistoupil, skrze což Soliman s svými zeměmi, které k východu slunce má a drží, tím bezpečnější býti

by mohl. Co se pak vězňův a zajatých z vojska královského dotýče, kteří ještě v vojště Solimana zůstávají, aby je kázal propustiti proti odvedení za ně jistého platu.

Soliman ukázal na sobě, že ty dary jemu velmi příjemny byly, a oznámil, že to přednešení chce v bedlivé své uvážení vzíti a neprodleně odpovědi spraviti. Po vyjití dvou dnův skrze bašu Rustana zetě svého tuto pyšnou a právě od tyrana pocházející resolucí a odpověď oznámiti dal: aby král Ferdinand ty města a pevnosti i zámky, které k království uherskému náležejí a předešle král Ludvík je držel a nyní král Ferdinand je drží, ihned Solimanovi dobrovolně postoupil. A ačkoliv mohlby slušně žádati, aby ten náklad a útratu, kterou jest Soliman na tuto válku vedl a Ferdinand toho příčinou jest, zase vynahradil: ale že chce od toho upustiti a malou pokutou spokojen býti, totiž aby dům rakouský povinen byl z země rakouské roční tribut a plat Solimanovi a jeho potomkům císařům tureckým odvozovati. Co se pak zajatých křesťanův dotýče, bude-li pokoj učinen, že se snadně o to porovnání státi moci bude; pakliže bude válka, tehdy že se příčina k tomu dá, aby skrze proměnění mohli na svobodu přijíti. Jestliže vyslaní na místě krále pána svého s touto odpovědí spokojeni býti nechtějí, tehdy že Soliman králi pokoj vypovídá a válku otevřenou vyhlašuje, s tím zjevným ohlášením, že zemi rakouskou mečem a ohněm hubiti chce. Pakli král k tomu přistoupí, tehdy že stálý pokoj zachovati chce. Vedle toho jménem Solimana pánům vyslaným pěkné zlatohlavové sukně dány byly. Páni vyslaní nad takovou hrdopyšnou a tyranskou odpovědí se podivili, že Soliman jak císaře tak krále pána jich, tak velikomocné dva potentáty, tak málo sobě vážil, a byvše mysli jich velice k hněvu pohnuty, bez dalšího se tu zdržování odjeti odtud se strojili; toliko s dovolením baše Rustana vojsko turecké, v jakém dobrém řádu a v jaké přísné kázní postaveno bylo, před odjezdem svým bedlivě shlídli. A poněvadž již tehdáž podzimek byl, zima nastávala, zlých nepřiležitých časův a cest obávati se bylo, pročež Soliman nechtěje se jich

tu u Budína dočkati, odtud odtáhl. A když byl do Adrianopoli přijel, kdež za tři dni se zdržel a odpočíval, polského pána Jeronyma Laského, kterého byl král Ferdinand k Solimanovi do Konstantinopole vyslal a on jej tam do jedné věže do vězení dal (jakž o tom nahoře obšírněji se píše), a vyjeda Soliman s vojskem z Konstantinopole jeho s sebou až do Bělehradu vzal, potom jeho tu zanechal a na svobodu propustil, že jest se zase do Polska navrátiti mohl, a na místě jeho předního uherského pána Valentina Turka tu v témž vězení nemocného zanechal, s tím doložením, když zase zdráv bude, aby za ním do Konstantinopole vypraven byl. Kterýž jsa v Uhřích bohatý, mnohými dary a štědrým připovídáním bašu Rustana a jiné přední officíry turecké snažil se získati a uplatiti, aby jemu při Solimanovi milost a z toho vězení vypuštění spůsobili; ale nic nevyřídil. Po těžkém sužování za pět let pořád trvajících v jedné tvrzi Sedm věží řečené život svůj bídně a mizerně dokonati musil. Pan Laský do Polska se navrátiv též nedlouho živ byl; měl v podezření, že v Turcích v teplém mléku, které on velmi rád jídal, jed jemu dodán byl, tak že nemoha se zhojiti, den ode dne na zdraví svém hůřeji se vynacházeje život svůj dokonal. Podobně také Verbőci starec po odjezdu Solimana od Budína, měv sobě od něho v témž městě správu nad křesťany poručenou, teprva a již pozdě při sobě uvažoval, v jakou bídu a porobu tureckou království uherské vlast jeho uvedena byla, čehož on velikou příčinou byl, s velikým skormoucením mysli v kratkých dnech v témž městě konec života svého vzal. Vdova pak tolikéž teprva pozdě poznala (nechtějíc se králi Ferdinandovi důvěřovati a při Turku ochrany hledajíc), kterak jest mizerně a bídně z stolice královské zsazena a ven z království uherského spolu i s sirotkem synem svým vyhnána byla.

Jiřík mnich, chtěje vedle důvěření se Hanuše vejvody poručenství nad vdovou a sirotkem jmíti a správu téhož království držeti, skrze ochranu Turka snažil se to zdržovati, ale tolikéž sebe i jiné skrze to převelice zavedl

a jaký bídný konec života svého vzal, dole v tomto historickém spisování na místě svém se najde. Jako i jiní všichni uherští páni, kteří skrze Turka proti králi Ferdinandovi chrániti se snažili, hanebně se zavedli a pozdě bycha honili. Pan Bůh jest spravedlivý; zle činící a pokání pravé nečinící na tomto i na onom světě přísně ztrestati ráčí.

Téhož leta a času Soliman turecký císař v zemi sedmihradské skrze jednoho svého bašu velikého tyranství a podvodu se dopustil, totiž:

Nahoře v letu 1539 nachází se, kterak jeden přední sedmihradský pán jménem Štěpán Mailát proti Hanušovi vejvodovi se byl pozdvihl a králi Ferdinandovi s některými jinými uherskými pány v zemi sedmihradské nápomocen býti chtěl. A když neprodleně Hanuš dal jej lidu svému oblehnouti, však nic nedovedl. Týž Hanuš tam v sedmihradské zemi život svůj dokonal, a pan Mailát v svém zámku bezpečně zůstaval a po smrti Hanuše v též sedmihradské zemi správcem byl.

Když Soliman s svým vojskem k Budínu táhl a do Adrianopoli se dostal, nařídil, aby Mustafa baša s dvěma vejvody, valaským a moldavským, s velikým počtem lidu válečného, okolo 80000 rejtharův do sedmihradské země vpád učinili a téhož pana Mailáta podmanili, pod tou barvou, že to k dobrému sirotka pozůstalého po Hanušovi činí.

Přitáhna do sedmihradské země, Mustafa baša vzal správu o témž zámku Fogaraši, na kterém se pan Mailát zdržoval, že jest pevnost nepřemožená, že s tím se vším vojskem válečnou mocí jí dostati moci nebude. Pročež vyslal k panu Mailátovi a jemu vzkázal, kterak turecký císař Soliman s velikou nepřemoženou mocí do Uher k Budínu táhne, chtěje též město od obležení od lidu královského osvoboditi a s králem Ferdinandem pokoj učiniti; pročež že jest on z poručení svého císaře s nemalým vojskem tu přitáhl, ne tím úmyslem, aby zemi sedmihradskou chtěl a měl kaziti, než toliko že se chce k tomu přičiniti, přátelsky se porovnati a pokoj učiniti, a to vše

k dobrému mladému králi, pozůstalému sirotku po někdy Hanušovi králi uherském, žádaje, aby pan Mailát k němu do ležení přišel, aby s ním volně o to všecko mohl promlouvati; sice pokudžby toho neučinil, žeby musil jeho velikomocného císaře moc a přístnost pokusiti, cožby nemohlo nežli k jeho veliké záhubě býti. A že jemu připovídá, že bude moci bezpečně z jeho ležení na svůj zámek se zase navrátiti. Načež pan Mailát za odpověď dal, že on o jistém a dokonalém pokoj víceji nežli o nejisté válce smýšlí; však pro lepší jeho ubezpečení aby Mustafa baša svého syna k němu na zámek vypravil, aby zatím tu zůstaval, až se on zase z ležení navrátí. Mustafa jemu zase vzkázal, že jest syna svého již k službě Solimana odevzdal a netrefí se jemu, aby jeho měl nyní k ňáké jiné věci potřebovati, než že má tu při sobě dva přední nejvyšší, kteří Solimanovi na pomezních zámcích slouží; ty že chce na zámek poslati, aby zatím až do jeho navrácení tam zůstávali.

Pan Mailát dal se namluviti, ty dva Turky na zámek přijal a sám s některými předními officíry a sedmihradskými pány, kteří tehdáž při něm se nacházeli, do ležení najíti se dali. Nevěděli nic o podvodu tureckém, ničehož zlého se nenadávše, ješto ti dva Turci byli sprostí lidé, kteří v marštali koně hlídali, a Mustafa dal je zlatohlavových sukní obléci a šavle pozlacené jim připásati.

Když to jednání v ležení bylo, pozval ho baša k sobě k obědu a při jídle o rozdílných věcech spolu rozmlouvajíce, Mustafa ukázal se býti velmi hněvivý, pravě, že jest Mailát jeho těžce urazil a nařekl, a že toho žádný mezi nimi spokojiti nemůže nežli sám Soliman; pročež že musí do Konstantinopole poslán býti. A na ty všecky, kteří s Mailátem do ležení přijeli, Turci a Valaši tyransky se obořili, a jestliže kdo z nich brániti by se ukazoval, je pomordovali. A když pan Mailát za ně se přimlouval, aby na svobodu puštěni byli, Mustafa poručil to učiniti, však byvše nákladně oblečeni, všecky až do naha svlekli. Mailát do Konstantinopole odeslán a tam

do té věže, do které generál nad Uhry pan Valentin, dán byl. Ti kteří v pevnosti Fogaraši byli, když o tom přezvěděli, tu pevnost Mustafovi vzdali k ruce sirotku pozůstalému po Hanušovi vejvodovi. A tak pan Mailát na své neštěstí a přílišné se důvěření s pláčem naříkal a po dlouhé svého neštěstí trvající bídě mizerně život svůj v svrchupsané věži dokonal, a spolu s panem Valentinem tureckého pronévěření po sobě potomkům příklad zanechali.

Leta Páně 1542. Poněvadž turecký sultan Soliman v jminulém letě město Budín opanoval, král Ferdinand na místě císaře Karla V. pana bratra svého říšský sněm v Špeyru držel, který 9. dne měsíce Února začátek svůj vzal. Na kterémžto sněmě od kurfirštův, knížat a stavův svaté římské říše proti tomu litému a ukrutnému nepříteli Turku znamenitý počet lidu jízdného a pěšího na stavích obdržeti a spůsobiti ráčil, totiž 7000 lidu jízdného a 30000 lidu pěšího. A nad týmž lidem za generála byl nařízen Joachym markrabě brandeburský kurfiršt, kterému přidáni byli osm osob z říše za rady, aby těmi ve všech potřebách se řídil. Mezi nimi byl vysoce vznešený a v válečných bězích povědomý Renngraf Vilém a mezi jinými nejvyššími nad týmž lidem byli pan Konrád z Bemelberku, pan Wolfgang Ditrich, pan Jakub Truksas. Kníže saský Moric, který potomně byl kurfirštem, mládenec okolo 22 let věku svého, na tu vojnu dobrovolně se vydal, aby něčeho zkusil a křesťanstvu posloužil, maje sebou půltřetího sta koní pěkně vypravených a do 800 lidu pěšího, vše na svůj náklad verbovaných. Nejvyšší pan Jan Ungnad hejtman zemský v Štyrsku a Korytanech přivedl 5000 rejtharův a 5000 pěchoty, Uhrův bylo do 15000 samých rejtharův mimo pěchotu, které rozdílní uherští páni přivedli a obzvláštně arcibiskup Ostřehomský na svůj náklad 500 koní přivedl pod nejvyšším udatným vůdcem Bartolomějem Charvatem. Item Ondřej Báthori, Kašpar Seredi, František Nyári, Gabriel Levaj, Štěpán Lošonci, Ladislav Orság: každý z nich jistý počet rejtharův přivedl. Ale nade všecky jiné

Petr Pereni z vrchních a dolních Uher přivedl 2000 rejtharův. Item František Bebek, Štěpán Raškaj, Baltasar Bánfi, Mikuláš Ostrošić, Emerich Verbőci a mnozí jiní. Jeden mimo druhého snažil se úpravně do pole vypraviti, a nade všemi generálem byl Ferdinand Pereni, neb mezi všemi Uhry byl v válečném běhu nejpovědomější a nejspůsobnější. Item papež Pavel III. poslal také na pomoc 3000 pěších, nad nimiž nejvyšší byl zkušený a udatný muž Alexander Vitelli, a přidal jemu Angela Medičia Mediolanského, který potom byl kardinálem a naposledy i papežem a říkali jemu Pius IV. Z Vlach také král Ferdinand některé udatné muže dal přivésti, několik kompagnií rejtharův, jako Filipa Torniella Novarského, Jakuba Medičia, bratra Angelova, item Sforziu Palavičina, který 600 koní s sebou ze Vlach přivedl.

Bylo tak velikého počtu od tak udatných a zkušených vojákův vojsko, kterého do sta tisíc se býti pokládalo, spolu shromážděno, že byla dobrá naděje, kdyby sám turecký císař Soliman s svým vojskem do pole vytáhl, žeby se byli mohli s ním potýkati a jej přemoci. Ovšem pak naděje byla, jestliže Soliman s velikým vojskem toho leta do Uher nepřitáhne, že týž lid město Budín a Pešť snadno zase dobýti a dostati moci budou. Ale příliš dlouho to vojsko u Vídně se zdržovalo, ješto Jakub Mediči všelijak radil, aby časně k Budínu táhli, prvé nežli Turek z dalekých zemí s svým vojskem přitáhne, zvláště poněvadž jisté noviny měli, že toho lidu, který tu ležící v Budíně zanechal, veliký díl na morové nakažení zahynulo a nejvyšší správce Verbőci od Turka tam zanechaný tolikéž na morní bolest umřel, a že jiný lid turecký netak brzy bude moci do Uher přitáhnouti. Však Němcům ta rada se nelíbila, vždy od jednoho času do druhého odkládajíce, na příjezd krále Ferdinanda očekávali.

Naposledy to vojsko se hnulo a upřímo k Ostřehomu táhlo timto řádem: Napřed táhlo 30 houfův Uhrův, poněvadž oni nejlépe té země povědomi byli; za nimi táhl Vitelliův papežský lid, vedouc spolu Sforziu s jeho

rejthary; za těmi Pereni a Báthori s třemi velikými houfy Uhrův s kopími; za nimi nejvyšší pan Ungnad s lidem pěším německým a za nimi němečtí rejthaři; za těmi všecky regimenty pěší a za těmi vezli veliké kusy děl, které velicí a silní koni čeští táhli. Nejposléze za všemi táhl generál kurfiršt brandeburský s svými černými rejthary (proto že zbroje černě namazané, až se blyštělo, nesli, černé je jmenovali) a za nimi vozy a bagalie táhly. A vždycky blízko řeky Dunaje to tažení bylo, a nepospíchali, protože jsou měli noviny, kterak turecký císař Soliman s velikým vojskem k Budínu táhl. Ale potomně vyrozuměli, že toliko tisíc janičarů a tisíc rejtharův do Budína poslali, pročež královští vyrozumějíc tomu táhli dále od Ostřehoma k Budínu, kdež Mediči, Pereni a všichni Uhři radili, aby přede všemi věcmi nejprvé město Budín oblehli, že tam málo lidu jest a s tím tak velikým vojskem že snadně budou též město moci dobýti. Ale generálovi kurfirštu brandeburskému to se nelíbilo, ani těm, kteří z říše jemu k radě přidáni byli, s nimiž rakouští a všickni němečtí nejvyšší se snášeli, aby nejprvé město Pešť dobyli; neb že snázeji to dovedou, a dobudouce to město, že tím s větší žádostí a radostí k dobývání města Budína vojáci ochotni budou. Pročež přes Dunaj se přeplavíce k Pešti táhli a 26. dne měsíce Září půl míle vzdálí nad něj přitáhše, však nemohli se k městu mnoho přiblížiti, proto že město Pešť blízko Dunaje leží a ještě ze všech stran je rovina, a na druhé straně Dunaje město Budín na vrchu ležící, odkudž z velikých kusův děl na královské do těch rovin stříleli. Z města Pešti vypadli také Turci s velikými houfy a s Uhry šermicovali; s obojí strany někteří zabiti zůstali a Turci zase do Pešti se vrátili. Na druhý den 27. Září Vitelli a Sforzia Palavičini se svými rejthary vyjeli do pole, aby shlídili příležitost města, a žádného nepřátelského lidu nepotkajíc chtěli se zase zpátkem navrátiti. Ale nenadále Turci s velikým houfem i na díle janičaři se svými dlouhými ručnicemi vypadli, kterým Vlaši udatně se bránili, ale vidouce, že neobstojí, se retirirovali; však nemálo jich

zbitých zůstalo. 28. Září Vitelli chtěje se nad Turky pomstíti, snesli se s Pereniem, aby s Uhry v jedné záloze očekávali, že on s tím lidem, který s sebou vezme, toliko nedaleko Pešti se ukáže, a když Turci na něj vypadnou, že se chce pomalu vraceti, a on aby nenadále s Uhry na ně vypadl. Což vše se tak vykonalo. Byla bitva veliká s obojí strany. Turci tak udatně bojovali, z Budína i z Pešti z velikých kusův tak hrubě na královské se střílelo že kdyby byl hrabě z Serinu nenadále s svým lidem nepřitáhl (neb za příčinou pohřbu bratra svého nemohl tak brzy do pole k vojsku přijeti), byliby královští neobstáli. Ale s jeho pomocí Turci byli poraženi, přes 400 rejtharův a přes 100 janičarův pobito a nemálo jich v Dunaji bylo potopeno; z královských také jsou byli někteří zabiti, ale nemnoho.

Přitrefilo se, že k tomu šermielu Moric kníže saský tolikéž do pole vyjel, pod nímž kůň od Turkův byl zabit, tak že on v celém kyrysu na zem padnouti musil. Byl při něm jeden jeho věrný služebník, osoba rytířská, jménem Hendrich Ribisch. Chtějíce Turci kníže živého zajíti, ten dotčený služebník jeho tak dlouho nad ním s Turky bojoval a vzíti ho nedal, až jiní rejthaři, pohřešivše pána svého, k tomu místu přijeli a odehnavše Turky kníže vysvobodili a jemu na jiný kůň zase pomohli. Však ten dotčený zeman v tom statečném a udatném pána svého bránění od Turkův byl zamordován. Jehož přátelům kníže Moric na památku jeho udatnosti a věrnosti, navrátiv se domů, mnohá dobrodiní učinil. Po takovém potýkání Vitelli a jiní přední officírové k generáli kurfirštu brandeburskému přišli a jemu přednášeli, aby bez dalšího prodlévání dal z velikých kusův k městu Pešti stříleti, což se i stalo.

29. Září na den sv. Michala archangela bylo město Pešť opravdově obleženo a počali šancovati. Následujícího dne 30. Září v příkopích němečtí a vlaští střelci, též janičaři ven za město Pešť na sebe přišli, spolu šermicovali a z obou stran nemalý počet jich raněno a zabito bylo, a tak jsou Turci nad křesťany v tom šermiclu jako

i předešlého dne nic nezvítězili. Téhož dne k vičerou pana Jana Ungnada husaři a kurfiršta praporec střelcův před Peštěm u Dunaje 100 janičařův a mnoho znamenitých Turkův pobili, a jak téhož tak následujícího dne bylo z Budína, z Pešti a z Gerhartsberku velice bez přestání ven na královské houfy z velikých kusův stříleno; však přes tři osoby nebyli raněni. Prvního dne Října obadva baši z Budína a z Pešti vypadli. Z Pešti na místě proti sv. Gerhartsberku byli do 3 neb 4 tisíc silni a měli také na vodě k svému forteli po straně nassáren loďky. Nato pan Jan Ungnad s svým počtem husarův, podobně kurfiršta střelci i také druzí husaři a zbrojní houfové vytáhli. Vidouce Turci tak veliké houfy proti sobě táhnouti, podali se zase k městu a tak někteří udatní vojáci z královského lidu srdatně na ně udeřili a Turkům s jedné strany zaskočili, s nimi k potýkání přišli. Nicméně od sv. Gerhartsberku, z Pešti a z tureckých násad bez přestání bylo proti královským stříleno; však přes to všecko královští až k bráně Turky hnali, přes půl druhého sta pobili a půl druhého sta do vody vehnali, neohlédajíce se na tak veliké silné z loděk střílení, v nichž mnoho Turkův pobili, utopili a do 40 jich chytili, mezi nimiž jednoho baše Murat-agu řečeného. Při tom šermiclu byl také kníže Moric saský, an se rytířsky a udatně s dvěma knížaty braunšvejskými v tom potýkání choval. Třetího dne Října počali silně ze 40 velikých kusův děl k městu stříleti, což až do pátého dne trvalo; veliký kus zdí bylo poraženo, tak že breša byla učiněna a k šturmu běžeti se mohlo. Pročež Vitellio prohlásil se, že s svými Vlachy chce předně k šturmu běžeti a však aby po straně Němci tolikéž ho následovali, což oni učiniti ochotně se zakázali. Uhři pěchota podobně to učiniti připověděli a tak k šturmu se běželo.

Generál kurfiršt brandeburský s nejvyšším panem Ungnadem a s některými nejvyššími podál od Pešti stáli, a jak se povede, dívali a od velikých kusův děl, že je nedosáhnou, bezpečeni byli. Ale Tornielli a Fortisco je napomínali, aby blíže k lidu, kteří k šturmu poběhnou, se

přiblížili, tak aby, coby zapotřebí bylo, nařiditi mohli; sice jestliže to neučiní, že se jim velice zle to vykládati bude. V městě Pešti tak ticho bylo, že královští domnívali se, že jsou Turci odtud vytáhli a do města Budína se uchýlili; ale nejvyšší nad Turky, který tam komendoval, Jusuf řečený, velice chytře v tom se choval, vše tiše v městě, co k bránění náleželo, zhotovil a pominulé noci z Budína nemalý počet janičarův přijíti dal. Když se k šturmu běželo, tehdy čtyry praporce Vlachův nejpřednější byly, proti nimžto Turci tak ukrutně se bránili, že jich nemálo pobili a mnohým, kteří ještě živi byli, hlavy stínali a ty hlavy pryč odnesli. Což vidouce Němci, že se Vlachům tak zle podařilo, a vedle toho stěžujíc sobě, že již od dávného času žádný plat nedostali, nechtěli k šturmu běžeti, a Uhři podobně tak učinili. A zůstalo královských při tom šturmu zabitých přes 700. K večerou královští od Pešti poněkud dále odtáhli a generál kurfiršt brandeburský s jinými radami, generály a nejvyššími radu držel, coby dále mělo předsevzato býti. Větší díl natom se snesl, že jest bezpečněji odtud odtáhnouti nežli v další nebezpečenství se dáti, víceji lidu daremně bez vyřízení ztratiti. Ačkoliv Vitelli, Mediči a Pereni s jinými Uhry velice proti tomu radili, kterým se vidělo, aby se ještě jednou k dobývání města Pešti pokusili a jednoho času na rozdílných místech k šturmu běželi, že jest dobrá naděje k dobytí jeho: ale generál kurfiršt brandeburský, nebo válečných věcí nepovědomý anebo svých rad jemu přidaných k poslouchání a jich k následování příliš zavázaný, v tom se ustanovil, že chce s tím vojskem do Rakous k Vídni a odtud do Říše se zase navrátiti a následujícího dne s týmž vojskem zpátkem zase táhnouti. A tak 8. dne Října královské ležení bylo zapáleno a vojsko dosti s velikým neřádem odtud zpátkem táhlo. Nejvyšší nad Turky Jusuf vyrozuměv, jak nepořádně královští odtud odtahují, ranním jitrem se vším svým lidem, jízdným a pěším, z města Pešti vytáhl a s Uhry šermicoval a poněkud opravdově se potýkal. Však v tom potýkání příměří mezi sebou učinili, tak že

zanechajíc bojování přátelsky spolu rozmlouvali a žertem z kratochvíle své kopije jeden proti druhému na svých zbrojích lámali, a baše bosenský žádal, aby jemu ukázali nejvyššího Vitellia, kterého když uhlídal, ihned s koně sstoupil a jemu reverencí učinil, pravě, že jest mimo jiné toho hoden, poněvadž proti nim tak udatně bojoval. Na druhý den byla dána na čajky veliká střelba a jiná pagaže, aby na Dunaji proti vodě k Vídni dopravena byla, a vojsko vedle Dunaje po zemi táhlo. Vidouce to Turci, jak ti z Pešti tak ti z Budína, přes Dunaj se přepravili, za královskou armádou se pustili a silně šermicovali, což trvalo až do večera. Královští pole obdrželi, že museli se Turci vrátiti; zůstalo jich s obou stran nemálo pobito a z královských mezi jinými pan Jakub Truchsas, nejvyšší nad rejtharstvem, jehož hlavu Turci s sebou vzali, a tělo v Ostřehomě náležitě pochováno bylo. Jakub Mediči, který měl správu nad čajkami, pilnou péči o to měl, aby netoliko všecko, co na loďky naloženo býti mělo, se opatřilo, ale také kteříkoliv z rejtharův neb z pěchoty nemocni neb raněni byli, aby na lodích své opatření míti mohli. A poněvadž Vitelli a Mediči v tom tažení tak udatně a chvalitebně mimo jiné se chovali, král Ferdinand před jich odjezdem do Vlach netoliko jich mzdu zouplna zaplatiti dal, ale štědře je vzáctnými dary obdařil. Ale z lidu vlaského, v cizích zemích povětří nezvyklého, mnoho se rozstonalo a i umřelo, že sotva polovici jich domů se navrátilo. Anobrž píší a jistí někteří historici, že přišel náhlý mor do vojska královského, že den po dni více a více v ležení se rozmáhal a vojáci mřeli, a ta nemoc že byla tak jedovatá a silná, že i ti, na něž se nemocným dostalo dchnouti, ihned se nakazili a mřeli. Kteříž když se roznemohli, divně sobě počínali, jakoby rozumu a smyslu pozbyli; potom upokojíce se z toho, beze vší těžkosti mřeli, jakoby zesnuli. Málo jich z té nemoci povstalo; kteří se pak zhojili, ti za dlouhý čas to zažívati musili, tak že v tom tažení v vojsku královském přes 20000 lidu vojenského zemřelo a zahynulo. Pereni generál nad Uhry s svým lidem do vrchních Uher se

navracoval, ale kurfiršt brandeburský jeho žádal, aby jeho až do Ostřehoma provázel, což on ochotně rád učinil. Kdež přijeda na ráno, kurfiršt jemu vzkázal, aby k němu na zámek najíti se dal. Pereni jináč se nedomnívaje, než že do rady k uvažování některých věcí jest povolán, ale jakž do zámku vešel, od nejvyššího v též pevnosti Ostřehomě, Martina Liscana Španěle do arrestu dán byl. Což se bylo stalo z poručení J. Mti královské, který jednoho z svých komorníkův pana Viléma Neydeka za tou příčinou do Ostřehoma vypravil. Byl týž Pereni při králi v podezření uveden, že on největší příčina toho byl, že město Pešt dobyto není, že jest s Turky měl srozumění, anobrž byl v velikém podezření, jakoby sám chtěl králem uherským býti.

Dopravivše se do Vídně, Tornielli při břehu čekal, aby Medičia přivítal, a pro Perenia vůz přikrytý na břehu očekával, aby jej z poručení královského dále do arrestu do města Vídně dovezli. Který prvé nežli na vůz vsed, Medičia a Torniellia velice žádal, aby jemu při králi dobré slovo propůjčili, aby Jeho Milost neráčil jeho nepřátelům a závistníkům tak snadně věřiti a jeho v tom domnění míti, jakoby s J. Mtí královskou nevěrně mínil; neb že se toho proti němu s pravdou nikdy nenajde. Aby toliko druhého ucha k slyšení jemu dopříti ráčil, že se pravda najde a on spravedlivý obstojí. Zakázali se obadva, že to jako jeho dobří přátelé chtějí opravdově učiniti, tak jakž na druhý den Tornielli s J. Mtí královskou na myslivost jeda to učinil a Perenia, jak nejlépe mohl, při králi poručena učinil, dávaje jemu vysvědčení o jeho udatných chvalitebných činech. Přijel také neprodleně do Vídně jeden vznešený uherský pán Alexius Thurzó (jehož paní manželka byla sestra paní manželky Pereniovi), na kterého král obzvláštně laskav byl. Který žádal krále, aby Pereni z arrestu na svobodu propuštěn byl, že on chce za něj rukojmě býti, že kdykoliv král poručí, osobně se dostaví a svou nevinu odvede. Ale král věře víceji těm, kteří jeho donesli že chtěl sám králem uherským býti, dal jej do Nového Města do arrestu

dovésti, v kterémžto arrestu pět let pořád zůstával, a bylo již natom, že jest měl z toho arrestu propuštěn býti; ale on byv za drahný čas těžce nemocen, život svůj tam dokonal, věku svého okolo 70 let.

V pravdě že jest byla věc lítostivá, že tak slavná výprava tak vznešeného velikého množstva, z mnohých národův shromážděného vojska nic proti Turkům nevyřídili, nýbrž s takovou ztrátou a záhubou velikého počtu lidu vojenského, s tak velikou škodou všeho toho nákladu, s tak velikým posměchem to znamenité vojsko z Uher zpátkem se zase navrátilo. Čehož mnohé politické příčiny mohly by se doložiti.

Předně král Ferdinand nebyl tak válečný a k válkám nakloněný a spůsobný, jako pan bratr jeho císař Karel V., tak že s žádnou armádou sám osobně na vojnu se nevypravoval. Ačkoliv nedávní přes 15 lety příklad krále uherského Ludvika byl, kterýž neštastně na vojně v Uhřích v bitvě proti Solimanovi zahynul, a předtím jiný král uherský Vladislav tolikéž v bitvě proti Turku zůstal, tak že takové příklady mohly králi Ferdinandovi a jeho radám příčinu dáti, aby sám osobně na vojnu nepospíchal, aby jeho podobně jako ty dva krále neštěstí nepotkalo: ale mohlo se proti tomu říci, že tehdáž při zahynutí těch obou dvou králů byli toliko Uhři v vojsku královském a na větším díle osoby duchovní v radách válečných potřebovati se dali, svými nerozumnými radami královské k potýkání a k bitvě přivedli a zavedli a jich zahynutí příčinou byli. Ale tuto v tom vojsku byli na větším díle z cizích národův dobří, udatní a zkušení vojáci a nemálo rozumných, udatných a zkušených generálův, nejvyšších a officírův, tak že dobrá naděje býti mohla, kdyby byl král Ferdinand osobně s tím vojskem se vypravil, žeby se bylo lépeji a štastněji vedlo, a obzvláštně žeby byl ráčil na dobré kuntšafty víceji špendirovati, a bylby ráčil časněji zvěděti, že Soliman turecký císař s žádným vojskem se nevypravoval, a že nebylo se obávati, s vojskem tak dlouho prodlívati, a dřívěji k obležení města

Pešti s vojskem se vypraviti, a ne tak dlouho na cestě u Ostřehoma se zdržovati a tak pozdě k témuž obležení přitáhnouti, jak se tuto stalo.

Za druhé, že jest za generála nad tím vším lidem z Říše na říšském sněmě v Špeyru byl volen a ustanoven kurfiršt brandeburský, o kterém se vědělo, že ve válečném běhu byl málo zběhlý: toliko že byl pán bohatý v útratách stkovstný a štědrý, proto jeho k tomu obrali. Ale píší historici, že on pilnější byl svých kratochvílí a rozkoší nežli toho, aby lid k boji a věcem válečným cvičil, a nechal jich v rozpustilosti živu býti, žráti, píti, smilniti a zaháleti. Pročež také ti rozpustilí vojáci nic obzvláštního a chvály hodného v tom tažení nesvedli; nebo ztrativše čas letní v zahálce a v zlém životu, teprv na podzim, když se již do zimního ležení obrátiti a vojny přestati měly, Pešť oblehli. A ztrativ při obležení toliko jedinký šturm, ihned týž kurfiršt se vším vojskem odtud odtáhl, ješto kdyby při obležení některého zámku, města neb pevnosti po ztracení jednoho šturmu mělo se ihned odtáhnouti, málo měst a pevností mohloby se dobývati. A tak tou tak znamenitou válečnou výpravou nic jiného spůsobeno není, než že křesťané peníze i lidi se vší prací a pilným krále Ferdinanda usilováním ztratili a sami z sebe Turkům posměch učinili. Ale zanechajíc na straně všecky ty politické příčiny, patrně znáti jest, že obzvláštní přepuštění a trestání Boží v tom bylo, tak jak také ten tak veliký a náhlý mor, který do vojska královského se dostal, dosti patrné znamení a průvod toho byl, a nebylo se čemu diviti, že Pán Bůh trestati ráčil a obzvláštně pro lidu německého pravé cti a slávy jeho Božské apoštolské víry svaté katolické zavržení a bludného nového učení se přidržení.

Byl ten rok nešťastný pro království uherské netoliko že tak vznešené veliké vojsko křesťanské proti Turku v témž království nic nespůsobilo, ale byl také v témž království téhož roku veliký mor, též veliká neúroda a skrze to drahota. Též z dopuštění Božího od východu

slunce přiletěl převeliký houf kobylek, kteréž na polích a na vinicích převeliké škody zdělaly.

Byly téhož leta dva sněmy v Uhřích držány, čehož příklad za paměti lidské a v historii se nenachází: jeden v městě Báňské Bystřice a druhý v Prešpurce, však obadva v nepřítomnosti J. Mti královské, skrze posly od J. Mti vypravené. A na jednom z týchž sněmův jednáno bylo netoliko o obecně potřebné artikule, ale také tu obzvláštně jednalo se o volení a nařízení nového palatina, v čemž nemalý rozdíl byl hlasův dávání. Naposledy větší počet hlasův přišel na Františka Révaja, o kterém v předešlém letě zmínka se činí, kterak v městě Budíně srozumění měl, aby to město královskému lidu se vzdalo a skrze neopatrné nařízení pana z Rogendorfu se nestalo.

Před výpravou uherskou král Ferdinand na místě císaře Karla V., jakož svrchu položeno, v městě Špeyru sněm říšský držel, který tohoto leta k 14. dni měsíce Ledna byl rozepsán, na kterýž když se někteří kurfirštové, knížata a stavové říšští osobně najíti dali, a jiní skrze své vyslané a pomocníky při témž sněmě jednali, devatého dne měsíce Února proposicí sněmovní se stala, v které král Ferdinand přednášeti dal, kterak císař pro spomožení tomu nedorozumění v náboženství v Říši a pro dosažení pomoci proti Turku jminulého leta sám osobně na sněm říšský do Řezna přijel, odtud do Vlach jel, s papežem se shledal a s ním s strany rozepsání generálního duchovního sněmu promluvil; kterýž se zakázal, že chce na říšský budoucí sněm legáta s dostatečným plnomocenstvím vypraviti; potomně že jest se císař vypravil do Afriky a oblehl Algir, tak aby skrze dosažení té pevnosti království a země španělské před mocí a vpády tureckých a těch škůdcův, kteří odtud po moři přijížděli a četovali, tím lépeji obhájiti mohl, a skrze to potom v Říši a v jiných zemích tím větší pomoc proti Turku dosáhnouti mohl. Ale poněvadž za příčinou zlého povětří nemohl to v skutek uvésti, do Španěl se navrátil a všelijak se o to staral, aby lid proti Turku mohl vyrystovati. A poněvadž

po zavření jminulého sněmu v Řezně Turek osobně s velikým vojskem do Uher přitáhl a města Budína, stolice královské se zmocnil a nemalý počet Turkův s velikými kusy střelby a s mnohou municí po sobě v Budíně a v Pešti zanechal, že není pochybnost, že letos záhy s novým vojskem do Uher se vypraví, ty pevnosti a zámky, které král ještě v Uhřích drží, sobě podmaniti snažiti se bude, a potom upřímo do Říše potáhne. Pročež že jest J. M. císařská ráčil tento říšský sněm k 14. Ledna do města Špeyru rozepsati. A poněvadž císař nemohl tak spěšně do říše se vypraviti, dožádal se J. Mti královské, aby se na místě císařském tam vypravil. Který, ačkoliv v svých královstvích a zemích veliká zaneprázdnění měl, však to k sobě přijal a osobně na týž sněm se vypravil, na kterémžto sněmu ten nejpotřebnější artikul strany pomoci proti Turku před sebe vzíti žádostiv byl. Vedle toho dával král zprávu stavům říšským, kterak jest v královstvích a zemích svých, v Uhřích, v Čechách, v vtělených zemích a v Rakousích sněmy držel, a jaké vzáctné svolení jsou učiněny; z čehož stavové říšští tím větší příčinu mají příkladu následovati a vedle předešlého na tři leta svolení větší a na další leta svolení učiniti. Byli také od stavův království uherského vysláni na týž říšský sněm poslové totiž: Martin Kesić biskup Vesprimský, František Nyári, Jiřík Rakóci a Martin Berold, kteří s pilností toho při stavích říšských vyhledávali, aby jim pomoc učinili proti úhlavnímu nepříteli všeho křesťanstva; nebo jestližeby v Uhřích od téhož nepřítele zle se zvedlo, tehdy žeby v Říši také před ním bezpečni nebyli.

Francouzský král František vypravil k témuž říšskému sněmu svého posla jménem Františka Olivaria, bratra knížete Alançonského kancléře (který potom královským kanclířem byl). Ten 14. dne měsíce Února zjevnou audiencí při stavích měl, a skrze obšírnou orací na místě krále pána svého stavům přednášel v podstatě toto: „Že sobě pilného poslouchání nechce snažně vyhledávati, proto že všichni krále jeho srdce k vzdělání obec-

ného dobrého v německé zemi velice nakloněné býti poznávají. K tomu že to, co bude přednášeti, jest věc tak veliká, dobrá a užitečná, že žádné pochybnosti nemá, že dobré mínění a zdání rádi poslouchati a vyrozuměti budou. Dále pak, když jest jminulého leta sněm říšský v Řezně držán byl a na něm nemálo nedorozumění a nevole mezi stavy říšskými v příčině náboženství bylo, že jest v Frankreichu ta pověsť vzešla, kterak císař turecký Soliman s velikým vojskem do Uher se vypravil, k veliké škodě téhož království a lidu křesťanského; pročež maje on lítost nad křesťanstvem a obzvláštně nad Říší a národem německým, jestliže se témuž Solimanovi dobře povede, že on s svým lidem i do Říše dostati se může, že jest vyslal dva své posly jmenovitě Antonína Rinkona et Caesara Fraegosia k tomu cíli, aby v Konstantinopoli to předcházeli a jednali, aby Soliman vojsko své jinam a ne do Uher vypravil, ale že jsou tíž jeho poslové od císařského vojska ve Vlaších zajati byli, a ještě se dostatečně věděti nemůže, zdaliž usmrceni jsou aneb ještě v živobytí zůstavají. Skrze což že netoliko příměří, které mezi císařem a králem bylo, zrušeno jest a netoliko proti křesťanským ale i proti pohanským právům to se stalo. On pak, že za tou příčinou k tomu říšskému sněmu vyslán jest, žeby to král vlastním psaním svým (které jsou císařští officírové při zajetí jeho poslův *in originali* dostali) prokázati mohl, že jsou falešně někteří závistníci jeho to vydávali, jakoby král Turka do Uher povolati měl, ješto v vůbec zřejmá věc jest, že ti, jenž v Budíně obleženi byli, o tureckou pomoc žádali a že brzy potom, jak jeho poslové v Vlaších zajati byli, přezvěděno bylo, že krále Ferdinanda vojsko od Turka u Budína poraženo jest. Nad čímž že jest král velice skormoucen byl, a porozuměv, žeby na tomto sněmě jednáno býti mělo, aby z Říše tím větší pomoc do Uher proti Turku učiněna byla, že jest nemohl pominouti, nežli v tak důležité a veliké potřebné věci mínění své vyjeviti. Pročež že žádá, pokudby snad jeho přednešení se prodloužilo, aby to trpělivě nesli. Nebo že to všechno, což se tuto přednášeti bude, krat-

čeji přednésti se nemohlo. Podstatú pak k uvažování a jednání této věci pokládá býti tuto: Zdaliby nercili toliko německé zemi ale i všemu křesťanstvu to k dobrému bylo, aby proti Turku se válečnou mocí pokračovalo? Ale aby se tomu lépeji vyrozumělo, že důvody těch, jenžto k válce vedou a radí, jsou tyto: Předně že jsou Němci vždyckny za udatné nejen své ale i sousedův svých svobody zbraňovatele držáni bývali; pročež že se nemá trpěti, aby Turek, ukrutný a barbarský křesťanského jména ustavičný nepřítel, tak velikým štěstím nadut to blízké a velice vznešené království uherské, baštu a pevnost celé Říše, držeti měl; ale že s velikou mocí a udatností proti němu válka začíti má a o vítězství se pochybovati nemá, poněvadž jest on skrze nejvyšší nešlechetnost a ohyzdnost a žádnou náležitou posloupnost a nebo právem k tak velikému panování (tak mnoho křesťanských zemí, království, knížectví a císařství sobě podmaniv) přišel. Ačkoliv jeho panování a moc sama v sobě veliká jest, však s tím se vším že se proti němu válčiti i mnohdykrát nad ním vítěziti se může, tak že tak nepřemožený, jak se mnozí domnívají, není. Což že se poznati může z rozdílných příkladův; neb ví se, kterak jsou šťastně proti němu Jan Huniad, Matiáš uherský král, Škanderbeg v Epeiru pán a Tamerlan scytický císař bojovali, tak také z toho, co jsou oni pojminulých let sami vyřídili, kdyžto jsou před ním město Vídeň bránili a obhájili. Nebo že mnohem jiných spůsobův Němci a jiných Turci v svých válkách užívají: Němci udatně boj vedouce anebo nepřítele porážejí anebo s počestnými ranami smrt podstupují; Turci ale loupežství provozují a utíkajíce všecko všudy po sobě pálí a hubí. Poněvadž tehdy nepřítel již na pomezí německém jest, že se přinuceně válka začíti a dáleji s ní odkládati nemá.“

„Takové i jiné příčiny ti jistí přivozují, jenžto k válce radí. Ale naproti tomu nedobře to při sobě uvažují, předně, jaký předešle v německých zemích spůsob byl a v jakém se nyní nachází. Predešle všickni svorní a jednomyslní byli; nyní pak nenávistí a potajným nepřá-

telstvím téměř všechno plápolá a hoří. Pročež že má Říše dobře to při sobě rozvažovati, coby svésti mohla, jakáby ta válka, jak nebezpečenství plná byla, proti takovému nepříteli, nad něhožto žádný v světě mocnější, ani vojenskými přípravami víceji zaopatřen není; nebo žeby ne jednou anebo druhou bitvou tato válka konec svůj vzala, ale vždycky nových a čerstvých vojákův potřebovala, i k tomu veliké ustavičné náklady míti musila. A ačkoliv Říše nevypravitedlnou moc a statečnost v sobě má, však nemá se tím plýtvati a tak lehce toho, co v rukou má, vydávati a to utráceti, anobrž na lepší příležitost se očekávati a odložiti má, ažby křesťanská moc po smíření se knížat mysli rozmnožena a většími přípravami a potřebami zaopatřena byla. A aby také něco neopatrného předsebráno nebylo, žeby k výstraze sloužiti měla onano císaře Sigmunda bitva u Nikopoli svedená a jiné potom až do toho času svedené porážky. Nebo že žádná válka, kteroužto on nepřítel popuzen a rozdrážděn byl, dosavad se šťastně nezvedla. Že Budín a Pešť tak jest bezpochyby všemi potřebami zaopatřen, tak že, lečby hladem v nich ležící kvarnisí k podání sebe donuceni nebyli, sotva jaká naděje k dostání zase těch míst by pozůstávala; a tato naděje že dokonce nejistá jest. Zatím že vždycky Turek může nové vojsko a houfy spůsobiti, jímžby německé vojáky zemdlené a unavené, dlouhým obležením vždy a vždy více zemdloval, přemáhal, k nouzi a bídě je přivozoval. Pakliby veřejná bitva svedena byla a on vítězem zůstal, žeby velice Němcům za obtížné přislo, lidu a vojska znovu verbovati a jej dostati, anižby se to tak spěšně státi mohlo, aby se on až do prostředka Němcův nedostal a všecko podle své líbeznosti nečinil a neprovozoval. Že také Říši, jsouc od častých válek zmenšena, jest potřebí času a chvíle, aby sobě mohla poněkud odpočinouti. Coby se pak o Uhřích smýšleti mělo, žádnému to tejno není, co nad ně nevážlivějšího a nejnestálejšího býti může, kteřížto začasté pány své proměňují a proti Němcům tak zjitřené mysli mají, tak že turecké kralování daleko sobě nad jiné představují. Protož že mnohem

užitečnější věc jest, aby zámky a pevnosti mezi uherskou a rakouskou zemí ležící, jak nejlépe býti může, zpevnili, náležitou kvarnisí, profianty a všelijakými potřebami dostatečně zaopatřili, tak aby se v nich před všelijakou nepřátelskou mocí brániti mohli. To též že se v království českém a kdekoliby toho potřeba vyhledávala, státi má; nebo že to mnohem užitečněji a lépeji bude, nežli bez dostatečného zaopatření těch pomezních zámkův a pevností válku začíti, a Turku zámky a města, které již drží, vymoci a odníti. A v pravdě takovým přehlídnutím a časným neopatřením netoliko ty země, ale Říše a křesťanstvo k velikému nebezpečenství a k veliké záhubě přivedeno býti by mohlo. Však jestližeby Turek proti Říši válku začíti chtěl, tehdy tehdáž zapotřebí bude, aby celá Říše, všickni společně a jednomyslně, proti němu se shotovili a jemu udatně příkladem předkův svých odpírali. Tak jakž to obzvláštní starodávní chvála a počestnost národu německému jest, že s jiných křivdou a záhubou nikoliv nemají obyčeje svých statkův a pomezí rozšiřovati: tak naproti tomu že zmužile od sebe nebezpečenství odvracují a svobod svých nejudatněji zastávají. Že tutouž chválu na potomky své převésti, a udatně nepříteli válku začínajícímu mají odpírati. Ani jemu snadně má věřeno býti, jestližeby snad po vyzdvižení od něho války výminky pokoje podával; nebo že takové jest těch přirození, jenžto panování za cíl sobě předložené mají, že od marné cti nikdy přestati neumějí. Když se tehdy to za potřebné býti uznávati bude, že se s pilností ty jisté věci, kteréž jsou k obhajování potřebné, zaopatřiti a shromážditi mají. Z toho zajisté že pojde, aby on aneb od toho upustil anebo, kdyby předce v tom trval, se škodou svou se pokusiti musil, a že stavům také chvalitebněji, poctivěji i snadněji bude, vlastní svobody své zastávati, nežli jiné země sobě s křivdou podmaniti chtíti."

„A poněvadž pak těžce jim přijde takového na hrdle svém trpěti nepřítele, buďto oni vojnu začali, buďto se bránili, že toho sama potřeba vyhledává, aby se domácí v Říši roztržitosti a tajemná nepřátelství spokojila a

porovnala. Pročež jakž jsou jminulého leta na říšském sněmě v Řezně v nejpřednějších artikulích v víře o ospravedlnění člověka, o víře a dobrých skutcích se porovnali, ješto jsou to přednější artikulové v víře křesťanské, že takového porovnání se držeti a dále v lásce a svornosti spolu přebývati a ovšem dalších hádek a nedorozumění (jsouce nám od apoštolův a koncilia Nicenského, k kterémuž všichni křesťané se přiznávají, pravidlo víry zanecháno), tak že nemá k roztržitostem se příčina dávati a že žádný od žádného potupován anebo haněn býti nemá. Nebo že zajisté ne každému jeden od Pána Boha dar víry dán jest, a má se to za jistou pravdu držeti, že bez zachování svornosti v Říši věci stálé a trvanlivé, zvláště pak v čas turecké války, nemohou býti. Že jsou Římané panování rádi dosáhli, to se stalo ne tak mocí a mečem jako těch národův roztržitostí a domácí nesvorností; snažujíce se, svou chytrostí to rozdvojení a nepřátelství mezi domácími vždycky zdržovati a rozmnožovati tak dlouho, dokud je potomně tím snázeji potlačili a v svou moc podmanili. Tím spůsobem jsou Karthaginenští, Asiatští a Řekové oklamáni a podmaněni byli. Toliko sama Britania, totiž englické, irlandské a škotské království, toho jha se sprostili, proto že jsou podvodu Římanův vyrozuměli a všechnu domácí nenávist v obecném nebezpečenství svém na nepřátely vylili. A tím a takovým spůsobem ku posledku Římané pád a zkázu svou vzali. Takovým také spůsobem Filip Macedonský král řeckou zem vybojoval, svadiv vespolek Athenienské, Korintské a Thesalonicenské, Bithynie dostal. Když jsou knížata křesťanská mezi sebou nesvorni byli, skrze takovou příležitost že jest potom Turek do Evropy vtrhl, thráckou, řeckou a peloponeskou zem sobě podmanil a potomně jsou Turci před třemi sty lety, anebo skrze křesťanův nesvornost anebo skrze zrádu jich, takové mocnosti k panování dosáhli. Toho času, kteréhožto město Konstantinopole dobyto bylo, celá vlaská zem rozdvojitostmi a nepřátelstvím naplněna byla, poněvadž někteří Guefové a jiní Gibellini se nazývali, a ta jména od císařské a papežské strany jim

dána jsou byla. A co se nedávního času městu a ostrovu Rhodu, též v království uherském zběhlo a stalo, není potřebí vypravovati. I jest věc všem vědomá, tak že jsou Turci, prvé mizerný, potměšilý a barbarský národ, z scythických skrýší se vyhrnouc, křesťanskými vlastními roztržitostmi vzrůst svůj vzali a takového císařství dosáhli, poněvadžto buďto Řekové jim bránu evropejskou vyjevili, buďto Genuenští ligustickou věrou skrze Hellespont je přivezli, buďto v Peloponesu knížata a bratří domácí nenávistí zapáleni byvše, je, a to jeden druhému k škodě, vyvolali, buďto Epirotští obyvatelé jim pomoci dodávali, anebo Mysové rady a tejnosti své jim propůjčovali, anebo je Uhři samoděk sobě přivábili."

„Aby tehdy obecná svoboda zastávána a ochraňována byla, mají se o svornost porovnati a smluviti, a nato nemysliti, byťby oni se od války zdrželi anebo svými roztržitostmi zaneprážděni byli, aby národové cizí o to ňákou starost a péči jměli. Že takové mínění krále pána jeho upřímné jest, zato žádá, aby stavové toto jeho promlouvání a přednešení na dobrou stranu přijali a obrátili a od téhož krále stálého přátelství očekávali."

Toto přednešení na místě krále francouzského kdyby se z upřímného úmyslu a mínění bylo stalo, samo v sobě nebylo zlé a škodlivé, totiž aby v Říši stavové v těch velikých roztržitostech a nedorozuměních za příčinou náboženství se porovnali a potomně společně jednomyslně proti Turku do Uher pomoc učinili a proti němu válku vedli. Ale vidělo se (jakž rozdílní historikové toho dotvrzují), že král francouzský, — rozhněvav se na císaře Karla V., že císařští officírové ve Vlaších dva jeho posly, kteří od něho do Konstantinopole k císaři tureckému vypraveni byli, zajali a jednoho z nich zabili, — chtěl se též král nad císařem vymstiti a při stavích říšských to spůsobiti, aby proti Turku války nevedli a skrze to císařskému pánu bratru, králi Ferdinandovi, žádné pomoci do Uher proti Turku učinili. Dovedl to také ten posel francouzský, že takový a ne jiný úmysl jeho byl, i tím:

Když vyrozuměl že stavové říšští nedali se jeho přednešením pohnouti, než natom se snesli, aby znamenitou pomoc králi Ferdinandovi do Uher proti Turku učinili, nevyčkaje konce téhož sněmu ani na své zjevné falešné přednešení odpovědi od stavův, s hněvem z Špeyru odjel.

Sice, co se těch dvou poslův krále francouzského dotýče, píší historikové, že ten přední posel Antonín Rinkon[1] pro své zlé činy byl v Hišpanii hrdla odsouzen, a že ho nemohli dostati, byl ze všech císařských království a zemí vypovědín, tak že ti officírové váleční císařští ve Vlaších, když jsou jej na řece Pádu dostali a vyrozuměli, že se dá potřebovati k vysílání k Turku, k císařskému hlavnímu nepříteli, nepochybně tam některé škodlivé praktyky proti císaři vésti: domnívali se, že dobrý skutek a císaři nemalou službu v tom prokáží, když jeho z světa spraví. Nicméně Alphons Guasto (který tehdáž v Vlaších nad týmž válečným lidem císařským generálem byl) rozdílným svým psaním dostatečně to osvědčoval, že to zajetí těch poslův a jednoho z nich zamordování z jeho vůle a poručení se nestalo; ovšem pak císař nebyv tehdáž ve Vlaších o tom nic nevěděl. Ale s tím se vším to zajetí těch poslův a zamordování jednoho z nich příčinu dalo k velké válce mezi císařem a králem francouzským.

Sice, co tento francouzský legát v svém přednešení předpovídal, v pravdě se tak stalo, že téhož leta s velikým nákladem, s tak slavnou výpravou, s tak velikým vojskem proti Turku v Uhřích nic vyřízeno a spůsobeno nebylo, on jak předešle tak tehdáž obědvě města Budín a Pešť v své moci zachoval. Ale tehdáž, když ten sněm říšský držán byl, to se věděti nemohlo, zdaliž toto tažení tak zle se podaří a zdaliž císař turecký Soliman téhož leta s svým vojskem do Uher se vypraví; pročež velice rozumně a dobře stavové říšští jsou učinili, že jsou vedle toho legáta francouzského přednešení, rady krále pána jeho neuposlechli, nýbrž na vyhledávání císaře a pána bratra jeho krále Ferdinanda tak znamenitou pomoc proti Turku svolili a vypravili.

Leta Páně 1543. Král francouzský František zrušiv příměří s císařem Karlem V. a otevřenou válku s ním začav, vypravil naschválního posla svého jménem Antonia Polina, muže rozumného a nad jiné vtipného, s velikými dary do Kontantinopole, aby tam při dvoře císaře tureckého residiroval a ihned spočátku svého residirování při císaři tureckém Solimanovi a při jeho předních officířích sollicitoval, aby proti císaři na moři k břehům, k královstvím španělským, neapolitánským a sicilianským přitáhnouti dal a císaři tudy škodil; sám pak Soliman, aby s svým vojskem do Uher vtrhl, některé pevnosti v Uhřích sobě podmanil a tím spůsobem krále Ferdinanda císařského bratra skrotil. On sám král francouzský že chce s svým vojskem do rozdílných zemí císařských vtrhnouti. A když tak obadva spolu, jakožto tak vznešení potentáti v světě, budou proti týmž dvoum bratřím na moři i na zemi válčiti, že císaře tím snázeji k tomu přivedou, aby s králem pokoj učinil a knížectví mediolánské jemu postoupil.

Soliman držev o to s svými vezíry a baši radu, natom zavřel, že tak chce učiniti, a vypravil Hairedina vznešeného generála s silnou armádou po moři proti císaři; sám pak s velikým a s větším nežli kdy prvé vojskem po zemi do království uherského vypraviti se strojil. A potomně téhož leta v skutek to uvedl, osobně s týmž svým vojskem táhl a beze vší překážky lid válečný přes řeku Dravu přepraviv, a aby za sebou žádného nebezpečenství neměl, pevnost znamenitou Valpov zámek, na pomezí charvatském a uherském ležící, oblehl. Při kterémžto tři měsíce darmo ztráviv, nemoha ho žádným spůsobem opanovati, naposledy porušiv dary a penězy obecné knechty, od nich zradou ho dostal. Kteřížto svého hejtmana, smrt jakkoliv ukrutnou raději podnikouti hotovějšího nežliby zámek Turkům vzdáti měl, nešlechetně jali a Turku ho vydali, jehož tyran před sebe dosáh netoliko jemu nic neublížil, ale nadto vše štědře ho pro jeho rytířství a statečnost darovav, svobodna propustil; ty pak zrádce pro jejich nevěrnost všech zmordovati poručil. Odtud přitáhl k městu a zámku Sokoluši (Šikloši)

jednomu uherskému pánu Pereniovi řečenému náležejícímu. V městě byl kommendant jeden Uher jménem Karel, příjmením Ferreus, totiž železný; ale měl raději jmíti příjmení Plumbeus, totiž olověný. Neb jak uslyšel že Turek táhne, moha se proti jeho síle za několik dní brániti, ihned město opustil a do zámku se uchýlil, kterýžto zámek byl velmi pevný, a před lety v něm císař Sigmund tehdáž král uherský od Uhrův za půl leta u vězení zdržován byl.

Byl v témž zámku zdržován u vězení jeden přední Turek. Kommendant v témž zámku obávaje se moci turecké téhož vězně na svobodou propustil a poslal jej k jednomu bašovi tureckému svému známému, jménem Kassonovi, s tím vzkázaním, jestliže jemu u Solimana spůsobí, že jeho spolu s jeho lidmi a s jich jměním nechá svobodně odtáhnouti, že jemu chce ten zámek vzdáti. Ten turecký vězeň, navracuje se zase na zámek, přinesl od Solimana salvaguardii zlatými literami psanou, připovídajíc jemu všecko, co od něho žádal. A tak ten pevný zámek byl Turkům vzdán. Ale víra křesťanům od Turkův zdržána nebyla; neb na cestě všecko jich jmění, kteréž s sebou vzali, bylo jim od Turkův pobráno, a mnozí z nich byli zamordováni, anobrž Turci dostanouce se do zámku, nezdrželi se od plundrování, některým bohatším jich jmění pobrali, některé zmordovali a chudší odtáhnouti nechali.

Soliman byv nad dosáhnutím tak pevného zámku beze všeho prolití krve svého lidu radostný, s veselostí dále táhl, a ačkoliv na cestě jemu byl zámek Siget, však že v něm bydlela manželka spolu s dětmi Valentina Turka (kterého on v Konstantinopoli u vězení ještě zdržoval) nechtěl jí více zarmucovati. Táhl upřímo k městu Pětikostelům, které nebylo sice velmi pevné, ale vší rozkoší plné, v němž také slavná universitas byla, přes 2000 študentův v ní bývalo, a v té válce mezi králem Ferdinandem a Hanušem vejvodou při králi Ferdinandovi věrně zůstávalo. Ale jak lid válečný, který v něm v kvarnisí byl, přes 1000 koní a přes 1000 pěchoty, tak biskup téhož města, též jiní obyvatelové, kteří se do něho

byli schránili a měštané množstvím vojska tureckého zděšeni v utíkání se dali, město opustili a je i s zámkem Turkům v kořist zanechali. Než kommendant v témž městě nebyl tehdáž přítomen; byl v Štyrsku v Hradci pro zvyupomínání nemalé sumy peněz jemu povinné. Soliman 20. dne měsíce Července do města pustého se dostav, přední nákladně vystavený biskupský kostel k svému modlářství obrátil a některé prostější kostely křesťanům k vykonávání v nich svých služeb Božích zanechal. Nedlouho se v témž městě zdržev s vojskem svým do Budína přitáhl; odtud k dobývání slavné pevnosti Ostřehoma s celým vojskem pospíšil.

Kteroužto pevnost měli tehdáž v svém opatrování dva Hišpanové jménem František Salamanca a Martin Musica, přijmím Liscani, kteří tak pyšní v své mysli byli, že jsou se zjevně honosili, kdyby císař římský a císař turecký s svými armádami před touž pevnost přitáhli, žeby jich se nebáli a před nimi dobře se obrániti mohli. Dali sobě také jestřáby do pevnosti přinésti a chrty přivésti, aby časem myslivost a kratochvíl svou provozovati mohli. Ale když potomně Soliman s svým vojskem k též pevnosti přitáhl a stany své v velikem okršlku na vrších, na vinnicích a na polích rozložil a střelbu velkou přes 50 kusův děl na Dunaji proti řece na lodích přitáhnouti a je proti pevnosti k střílení z nich postaviti dal, a Tataři, jichž přes 14000 se sebou měl, dal obzvláštně na poli postaviti: teprva ti dva nejvyšší při sobě rozvažovali, že k obraně zámku Španělův, Vlachův a Němcův nic víceji neměli než toliko 13000 knechtův. Pročež velice jich pýcha a srdnatost pominula a k obhájení též pevnosti proti takové síle turecké naděje jim zemdlela.

Mezitím arcibiskup Ostřehomský Pavel, který s povolením anobrž z nabádání krále Ferdinanda z Ostřehoma do Prešpurku se retiriroval, dostav noviny, že Turek do Uher vtrhl, skrze svého štolmistra dal do též pevnosti pro lepší zásobu profiantův dvě stě volův přihnati, a maje v též pevnosti velikou zásobu od vín, ty všecky do

profiantu pro vojáky dal odevzdati. Měl Soliman v svém ležení některé renegáty, kteří byvše předešle křesťané, davše se obřezati k tureckému pohanství přistoupili, z nichž tři, kteří španělsky, vlasky a německy dobře mluviti uměli, vyslal s trubačem k pevnosti a dal těm dvoum nejvyšším kommendantům oznámiti, aby se raději dobrovolně poddali a tu pevnost jich velikomocnému císaři odevzdali, nežli aby vyčkati měli moc tureckou, skrze kterouž budou k tomu přinuceni, a hrdly svými bezpečni nebudou, nýbrž že nekřesťansky s nimi a se všemi těmi, kteří v též pevnosti proti též moci se postaví, zacházeti budou. Ale bylo jim za odpověď dáno, že oni jsou věrní officírové a služebníci krále a pána svého, a raději chtějí hrdla svá vynaložiti než nějaké nevěrnosti se dopustiti. A mezitím když ti vyslaní své poselství vyřizovali, Turci nezaháleli, nýbrž střelbu svou na vrch sv. Tomáše postaviti dali. Královští v pevnosti to spatřivše, jak ti vyslaní odešli, ihned k tomu místu z velikých kusův stříleli, nemálo janičarův zastřelili a ty kusy turecké pokazili, tak že jich Turci víceji užívati nemohli, než na jiné místo své kusy přetáhnouti dáti musili. Odkudž ustavičně k zámku stříleli a zdi na mnoha místech porazili, tak že z zámku přes dva dni své veliké střelby proti nepříteli potřebovati nemohli. Kteréžto střílení několik dní pořád trvalo, a majíce již brešu dobře udělanou, jednoho dne k šturmu k zámku Turci jako včely se valili, za osm hodin pořád běželi, jiní podzemskými štolami, jiní brešemi vystřílenými do zámku vší silou dostati se usilovali, a sedmkráte čerství houfové na místě unavených jedni po druhých pořád následujíce šturm obnovovali. Však naposledy jsouce od královských statečně odehnáni s velikou škodou svou šturmu zanechati musili. Vidouce to královští, že Turci s hanbou zpátkem ustupují, skrze vodárnu na ně pozadu vyskočili, že některé do lodí na Dunaji, jiné semotam rozplašili, a velikým strachem všecko turecké vojsko naplnili. Jistilo se, při tom šturmu a v tom vypadnutí že královští Turkův přes tři tisíce porazili, a křesťanův pak okolo dvou set toliko mimo zraněných

padlo. Ale co s Boží pomocí a udatností svou němečtí vojáci obdrželi, to sami nadepsaní hejtmané Hispanové a Vlaši Turkům zradně podali. Neb jeden Vlach jménem Jan Massa z Ceseny, který pod nejvyšším Janem Baptistou Marsem fendrichem byl, těm, kteří s ním na vartě byli, zapověděl, aby na nepřítele nestříleli a sám s druhými dvěma svými tovaryši ze zdi dolů se spustil, že Turci nato se dívali. Kteří jej jednomu přednímu bašovi přivedli a on jménem všech jiných vojákův, kteří v pevnosti se vynacházeli, přednášel a se podvoloval, že chtějí tu pevnost vzdáti; toliko aby při živobytích svých mohli býti zachováni a své věci mohli s sebou odnésti. Načež dostal hojnou připověď, že žádosti své mají zouplna užiti, a na potvrzení toho byl se dvěma předními Turky do pevnosti zase uveden. O čemž když nejvyššímu Salamancovi zprávu dával (neb Liskani byv od nepřítele něco raněn v svém pokoji zůstával), tento jemu o to domlouval, proč jest bez vědomí a dovolení jich obou dvou nejvyšších a v též pevnosti kommendantův směl se o to pokusiti a s Turky jednati. A vedle práva válečného zasloužil, aby ho ihned dal oběsiti; ale obával se pozdvížení od jiných vojákův Vlachův, kteří toho žádostivi byli, aby životy své mohli zachovati, a kdyby byl tu exekucí proti tomuto předsebe vzal, žeby jeho, nejvyššího, sami mezi sebou byli zamordovali. Když ti dva Turci, kteří s tím fendrichem do pevnosti přišli, strany vzdání té pevnosti dále promlouvali a jednali, jiní Turci nepřestávali vždy k pevnosti stříleti a se přibližovati. Tu vida nejvyšší Salamanca čím dále tím větší nebezpečenství nastávati, že Turci válečnou mocí té pevnosti se zmocní, pročež sám se k dalšímu jednání a zavírání o vzdání té pevnosti do ležení tureckého vypravil, ale nic jiného obdržeti nemohl, toliko při předešlém zakázaní zanecháno, že s životy a svými věcmi je chtějí propustiti. A jeho nejvyššího přes noc v ležení zdrželi a to jmíti chtěli, aby nechal k sobě klíče od zámku dolův přinésti. Když v pevnosti křesťané přezvěděli, zvláště někteří kupci, kteří tam pro bezpečnost byli se schránili, v rychlosti své věci skládali,

aby je mohli s sebou ven vynésti. V tom času ihned neprodleně jeden přední baša s houfem janičarův do zámku, těmi klíči, které nejvyšší Liskani nejvyššímu Salamancovi ven poslal, zámek otevřevše, vešel, všem vojákům křesťanským rozkázal na stranu jíti a své všeckny zbraně složiti. Což jakožto předěšení a velice bázliví ochotně vykonali. Při házení zbraně nenadále z luntův něco prachu se zapálilo, že též zbraně jejich na větším díle zhořely.

Turci se domnívali, že to naschvále od nich se stalo, ihned chtěli je všechny pomordovati; ale Salamanca i druhý nejvyšší velice se vymlouvali, že se to náhodou stalo. Nechali Turci jich téměř za celý den bez jídla a pití v největším slunečném horce pod nebem státi, nevědoucí, co s nimi začato bude. K víčerou Soliman vzkázal, aby podle jeho zakázaní všickni vojáci, kteří v zámku a kvarnisí zůstávali, bezpečně odtud se odebrali; však prvé nežliby odtáhli byli nuceni do zámku, z něhož předtím byli vyvedeni, se zase navrátiti a všecka mrtvá těla Turkův, kteří při šturmích zbiti zůstali, z nichž mnozí již nemálo smrděli, odnášetí a je jinam zakopávati. Též museli velikou střelbu na obyčejná místa zase odtáhnouti, naposledy všecko své jmění jim bylo pobráno a mnozí z nich až do naha slečeni a tak byli na druhou stranu Dunaje přeplaveni. Z nichž někteří na vozích a někteří pěšky až do Prešpurku se dopravili, kdež ti dva nejvyšší Salamanca a Liskani s některými předními officíry z poručení královského do arrestu byli dáni, aby se v příčině vzdání té pevnosti vedle válečného práva z toho vyvedli.

A tak Soliman desátého dne Srpna na den sv. Vavřince do té slavné pevnosti Ostřehoma vjel a kostel přední k provozování svého pohanství obratě, v něm z takového vítězství Pánu Bohu děkoval, připomenův sobě, že před lety na týž den jeho děd Bajazet město jedno Benátčanům byl vzal.

Mnozí z uherských pánův a jiných obyvatelův jak od všelijakých profiantův tak od jiných nejlepších svých

jmění, svršků̊v a pokladů̊v do též pevnosti sobě byli shromáždili, tak že Turci veliká bohatství vše dostali jako i od munící, zbroje a veliký počet velikých kusů̊v děl. Soliman upevniv Ostřehom, hlavní uherskou pevnost, jak nejlépe se jemu vidělo a zdálo, a dostatečným lidem ji osadiv přes řeku Dunaji přepravil se k pevnosti Tatě, kterouž beze všeho bránění ti kommendanti, kteří v ní s malým počtem lidu válečného byli, Turkům vzdali. Ale jednoho z nich národu Vlacha generál Tornielli, který tehdáž na místě královském v Uhřích kommendoval, dal pro to vzdání ihned stíti a druhého z národu německého poslal do Prešpurku, aby jej král s těma dvouma nejvyššími Salamancou a Liskanem, proto že tu slavnou pevnost Ostřehom byli vzdali, vedle jich zasloužení ztrestati dal. Ale král z přirozené dobrotivosti maje všecky tři za některý čas v vězení životy jim daroval a svobodny propustil.

Soliman nechaje vojáky z pevnosti Taty bezpečně odtáhnouti túž pevnost zapálil: se vším svým vojskem pak upřímo k Královskému Bělehradu, k znamenité uherské pevnosti, táhl, kdež někdy králů̊v uherských stolice bývala. V témž městě v hlavním kostele králové uherští obyčejně se korunovali i také tu se pochovávali. A táž pevnost od Turků̊v vůkol a vůkol byla obležena. Byl v té pevnosti za kommendanta jeden vznešený nejvyšší jménem Jiří Vrkoč, Slezák, a měl při sobě dva praporce německých knechtů̊v a 200 koní z těch, které nejvyšší z Felsu a Pereni (když to město před dvěma lety od poslušenství královny Isabelly*) vdovy k straně krále Ferdinanda přivedli) byl zanechal a 500 Uhrů̊v jízdných. Však ti Uhři byli učinili vpád na Tatary, kteří prvé nežli vojsko turecké k obležení té pevnosti přitáhlo, v tu stranu nájezdy činili, tak že Uhři víceji do pevnosti navrátiti se nemohli. Však nicméně král Ferdinand všelijak o to pečuje, aby ta tak vzáctná uherská pevnost Turkům do moci se nedostala, nařídil

*) Slavata píše „Elisabethy."

při generáli Torniellovi, aby s některými regimenty lidu jízdného a pěšího, který při sobě v Uhřích v Rábu a v Komárně jměl, Bělehrad sukkuriroval. Ale on vymlouval se, že jemu od peněz a municí k tomu potřebné od královské komory nebylo fedrováno. Nicméně vypravil tam čtyry regimenty pěchoty Vlachův, kteří prvé ještě nežli Soliman tu pevnost oblehl, tam se dostali.

Nejvyšší kommendant v té pevnosti pan Vrkoč vida, jaké nebezpečenství v té pevnosti od tak veliké moci turecké nastává, drže o to radu s jinými nejvyššími a předními officíry, uznal za potřebné býti, aby předměstí bylo spáleno, ale měšťané téhož města velice se tomu na odpor postavili, pravíce, že táž předměstí jsou téměř tak veliká jako samé město, v kterých jest několik pěkných nákladně vystavených kostelův a palácův, a že jsou tak spevněny, že královští vojáci mohou se spočátku tak dobře v nich jako v městě brániti. A kdyby k tomu přišlo, žeby se víceji tu obrániti nemohli, tehdy žeby tehdáž mohli se do města uchýliti. Pan Vrkoč dal se naposledy nato navésti, ta předměstí spáliti nedal a do nich lid válečný k bránění, jak nejlépe se jemu vidělo, rozdělil. Turci k předměstím přitáhnouc, majíce s sebou dobré vyzvědače, kteří těch všech míst byli dobře povědomi, ta místa, v kterých se jim vidělo nejsnázeji do předměstí se dostati, silně dobývali; ale nezdařilo se jim. Královští vojáci udatně se bránili a Turky netoliko od předměstí odehnali, ale vpád na ně učinili, nemálo jich pobili a zjímali a mezi nimi i některé přední officíry.

Přitáhna potomně sám Soliman se vším svým vojskem jak předměstí tak celé město a pevnost ze všech stran přesilně oblehl, tak že královští nemyslíce více na ven výpady všecky brány zasypali a toliko k bránění se hotovili. A ješto byla okolo města veliká bahna, domnívali se, že k městu letního času žádného přístupu není než toliko v zimě, když bahna zamrznou. Ale Turek tak mnoho dříví dal posekati a prkna nadělati a na ta bahna položiti, že jeho lid k předměstí a k městu mohl se volně přiblížiti a z velikých kusův děl dal tak silně stříleti a

k šturmu k předměstí běžeti, vzláštně na den stětí sv. Jana křtitele, na kterýžto den Turci největšího štěstí svého koštovávají, tak že předměstí se zmocnil, kdež netoliko z obecních vojákův ale z předních královských officírův mnoho zabitých zůstalo, mezi nimiž byl také nejvyšší kommendant pan Vrkoč, který chtěje do města na koni vjeti a brána byla zavřena a otevříti nechtěli, byl od janičarův zabit. Který měv na pravé ruce mnoho pěkných prstenův, Turci nemohouce ty prsteny tak brzy z prstův jeho sníti, setnouce jemu hlavu, pravou ruku také uřezali a s tím do svého ležení přišli. Kralovští vojáci, kteří ještě s některými officíry v městě se nacházeli, strativše své přední kommendanty, k bránění srdce ztratili a toliko o to se starali, jakby s dobrými kondiciemi město Turku vzdáti a při životech zanecháni býti mohli. Pročež dali ze zdi znamení, že chtějí parlamentovati a akkordyrovati. K čemuž Turci přistoupili, Němcům a Vlachům připověděli, že je chtějí bezpečně odtáhnouti nechati; měštanům nechtěl Soliman všechněm bezpečnost připovídati, pravě, že chce nejprvé nato se s pilností dáti vyptati, kteří z nich nad královnou Isabellou zradili a krále Ferdinanda za krále a pána svého přijali. A tak šestého dne měsíce Září Achomat Beglerbeg, do města Bělehradu vjel, Vlachům a Němcům poručil, aby své věci shromáždili, že mají na druhý den bezpečně odtud odtáhnouti, Bělehradčanům pak oznámil, aby v týchž kvartýřích zůstávali až do dalšího Solimanova poručení.

Na zejtří Vlaši a Němci odtáhli a byli od Turkův provázeni až do bezpečného místa, že na cestě Tataři jim škoditi nemohli. Bělehradčané, kteří mimo jiné měštany v témž městě bohatší byli, od Turkův všickni byli pomordováni, jejich jmění pobráno a mezi Turky rozděleno, též jejich domy a dvory, které drželi, těm Turkům, které v tom městě v kvarnisí zůstali, byly od Solimana rozdány.

Soliman dostavše tak přední tři pevnosti v Uhřích, natom ten rok přestal, a dav všechny tři dobře spevniti a osaditi, do Konstantinopoli se zase navracoval. Tatarův

při obležení Bělehradu nepotřebovav, vypravil za některou míli do království uherského, že jsou plundrováním a pálením obyvatelům a nebohým jejich poddaným škody a záhuby činili. Však z poručení královského byli okolo Rábu někteří regimentové Němcův a Uhrův, kteří tu očekávali, ažby král s dalším vojskem do Uher přitáhl, a mezitím měli překážeti, aby Turci a Tataři v tu stranu na záhubu země nájezdy činiti nemohli; pročež když přezvěděli, že Tataři četují, proti nim táhli. Mezi nimi byl hrabě Mikuláš z Serinu, generál v Dalmatii. Naleznouc je, na ně udeřili: kteříž nemajíc žádné jiné zbraně toliko z svých lukův s šípy střílením, snadně od královských byli poraženi, nemálo jich bylo pobito a zjímáno. Však nicméně mnozí z královských těmi šípy od Tatarův byli škodně raněni, a někteří i zabiti. Mezi nimiž jeden nejvyšší pod hrabětem z Serinu jménem Jiří Farkašič, který desíti rozdílnými šípy od Tatarův byl raněn, však ze všech těch ran se vyhojil a živ zůstal. Tataři vidouc, že proti královským obstáti nemohou, v utíkání se dali a nejsouce cest dobře povědomi, dostali se do velikých bahen, z nichž sobě pomoci neuměli a nemohli. Královští předně dostali všecky ty zajaté křesťany, které Tataři s sebou vedli, a na Tatary jako na divoké kocoury stříleli, tak že přes 3000 Tatarův zbitých a zajatých tu zůstalo. A mnohem ještě větší počet koní od nich dostali; neb někteří pěším utíkáním sobě pomohli a k armádě turecké se dostali.

Soliman do Konstantinopoli se navracuje pro ustavičné deště a zlé cesty sotva měsíce Listopadu tam přijeti mohl. V tom času, když Soliman od Bělehradu již odtahoval, papež Pavel III. poslal králi Ferdinandovi na pomoc dva regimenty knechtův 4000 silné pod nejvyšším panem Juliem Ursinem a panem Baptistou Savellim, kteří do Rakous k Vídni přitáhli; neb král Ferdinand s velikou pilností pomoc válečnou proti Turkům sobě spůsobil. Však ta práce jeho daremní byla; neb nežli se Ferdinand král s lidem svým do pole strojiti táhnouti počal, a Turek již co chtěl jmíti byl opanoval. A když zase Turci na

odpočinutí do svých krajův zpátkem navrátiti se chtěli, tu teprva Ferdinand král v sobotu po svatém Bartoloměji 25. Srpna na poli k hodině šestnácté na celém orloji z Vídně se hnuv, a za ním z rozdílných zemí množství veliké pánův, též Pražanův s jinými městy, proti Turku do Uher cestu předsebrali. A toho času, když Turek dobýval Bělehradu, jak lid ze Vlach, též knížat říšských ku pomoci králi Ferdinandovi vypravený, tak i vojsko české k Prešpurku se strhovalo. Kdež s obojí strany Dunaje se spolčivše tři dni pořád s velikou hbitostí přes Dunaj most stavěli.

Když pak již všecko, co potřebí bylo, se schystalo, tak že naši netoliko Ostřehomu a Bělehradu ale i jiných pevností zase dosáhnouti, a Turka z celého uherského království velmi snadně vypuditi naději měli: v tom nenadále takové hrozné povětří, přívaly a dešťové po několik dní pořád se strhly, že sotva na vrších mohlo ležení před povodní obstáti, stanové pak se položiti ani ohňové v ležení žádným spůsobem vzděláni býti nemohli. Čímž popuzeni jsouce Čechové, kteří ne deštěm v studeném poli ale hořkým pivem v teplých světnicích zvlažovati se uvykli, zapomenouce svých předkův zmužilosti, na krále se domlouvati počali, že oni toliko k hájení svých mezí a ne k tažení tak dalekému jsou vypraveni, a na tom urputně stojíce nikam dále odtud přes most hnouti se nechtěli, obávajíce se, kdyžby na druhou stranu přesadili a most shozen byl, aby potom rádi nerádi, kdežby jim bylo ukázáno, táhnouti nemusili. Pročež v zbroji se postavivše krále Jeho Mt žádali, aby vida zimu přede dveřmi dáleji proti Turku tažení předsebráti neráčil, zakazujíc se, že z jara, kdyžby chtěl, hotovi jsou s ním táhnouti.

Král Ferdinand aby jich proti sobě v tak důležité potřebě nezjitřil a znamenaje i bedlivě u sebe to považe, že toho roku nic podstatného víceji proti Turku předsebe vzíti a vyříditi moci nebude, domů je odtáhnouti rozpustil a sám do Vídně se navrátiv, nic jiného než aby budoucího roku znovu lid válečný sebrán a tažení do Uher zase předsevzato býti mohlo, obmýšlel.

Toho času, když Soliman turecký císař s svým vojskem v Uhřích byl, ačkoliv Jiřímu mnichu, biskup Varadinskému a tehdáž na místě královny Isabely pozůstalé vdovy po Hanušovi vejvodovi gubernatorovi v sedmihradské zemi, poručil, aby s svým válečným lidem tolikéž do Uher vtrhl a s jeho vojskem se spolčil: ale on se vymlouval, že před moldavským a valaským vejvody bezpečen není, kdyby on z sedmihradské země vytáhl, aby jemu do země nevtrhli. Však všelijakými profianty hleděl tureckou armádu fedrovati, s čímž také Soliman byl tehdáž dobře spokojen.

Král francouzský František papeži Pavlovi III. psal, vymlouvaje se z strany přátelství svého s Turkem učiněného, že k žádnému obce křesťanské ublížení ale k velikému užitku patří. Skutek to ukázal, že ta výmluva jeho byla jalová, a že nebylo samé přátelství, ale hlavní spolčení, které vlastně čelilo proti křesťanům, a to ne proti kacířům, než proti horlivým katolickým, skrze kteréžto spolčení a od krále francouzského při Turku vyhledávání téhož leta 1543 takové hlavní tři pevnosti v křesťanstvu do jich moci se dostali, a skrze tu ztrátu Turek veliký díl království uherského sobě podmanil. A až do dnešního dne král francouzský v Konstantinopoli při Turku to vyhledává a prakticiruje, aby Turek proti císaři buď skrze kníže sedmihradské aneb i sám válku začal a vedl. Zdaliž to náleží na krále křesťanského a katolického, k Božskému soudu se to zanechává; ten ráčí spravedlivě to rozeznati *secundum dictum psalmi: „Mihi vindicta, ego retribuam"*, totiž: „Mně pomsta, já odplatím."

Leta Páně 1544. Jakým spůsobem Turek jminulého leta 1543 v království uherském tři přední pevnosti a města, totiž Ostřehom, Pětikostely a Bělehrad sobě podmanil, v předcházejícím spisování téhož leta se vyrozumělo. Blízko okolo dvou mil Ostřehoma byl jeden pevný zámek Vyšehrad řečený, na němž za nejvyššího byl jeden jménem Petr Amade muž rozumný, udatný a střídmý; žádného vína a silného pití nepil. Ten Turkům svými výpady i také jestliže jsou kdy mimo ten zámek cestu

vedli, veliké škody činil. Čehož nemohouc oni dále snášeti, z jara měsíce Máje nejvyšší Budinský a nejvyšší Ostřehomský vezmouc na pomoc z Bělehradu a z okolních pomezních zámkův lid jízdný i pěší a nemálo velikých kusův děl, týž zámek oblehli a nemohouc jemu ani střílením z děl ani podkopáváním v tvrdé skále nic učiniti a jej dobýti, pročež odňali obleženým vodu, která po trubách do zámku vedena byla. Tak že nemajíc obležení v pevnosti ani vody ani žádného jiného nápoje, ani deště od mnoho časův žádného nebylo, a cisterny v pevnosti všechny byly již vyschly: počali velikou žízeň trpěti. Kommendant Amade jedné noci vyslal z pevnosti do Komárna vyhledávajíc tam, zdaliby ňákým lidem obleženým napomoc přispěti mohli. A když tam žádného lidu nenalezl, vypravil do Vídně; ale ani odtud nemohl pomoci dostati. Čemuž vyrozuměv Amade a od svých vojákův byv namluven, že jim nebylo možné víceji pro velikou žízeň vystáti a proti nepříteli se brániti, tu pevnost nejvyššímu v Budíně Mehemet řečenému vzdal. Který velice připovídal, že je, obležené, všecky kdekoliv sami budou chtíti dovésti a doprovoditi dáti chce. Ale Turci toho nezdrželi; nýbrž když po vzdání té pevnosti královští vojáci odtáhovali, od Turkův všickni přeukrutně pomordováni byli; jedinký toliko kommendant Amade od Mehemeta vlastními jeho rukami od ukrutenství jiných vytržen a při živobytí zachován byl.

Po vzetí Vyšehradu táhli Turci k zámku Novýhrad řečenému, z něhož královští, obávajíce se před mocí tureckou, odtáhli a prázdný jej zanechali. Turci do něho se dostanouc dobrou kvarnisí jej opatřili. Táhli odtud k Palance, Hatvánu, kdež královští tolikéž Turky nedočkali, město zapálili a odtud odtáhli. Však Turci tolikéž s svými vojáky to město osadili. Odtud do Budína a Ostřehoma se zase navrátili.

Toho roku nic dále v Uhřích předsevzato a řízeno nebylo.

Leta Páně 1545. Poznavše císař a král, že kurfirštové, knížata a stavové říšští protestanti učení Luthera

se přídržející k další válce proti Turku přistoupiti, ani kontribucí svoliti nechtěli, dokudžby prvé generální již tehdáž od papeže Pavla položený sněm duchovní, kteréhožto oni předešle náramně žádostivi byli, zrušen, a tribunál císařský v městě Špeyru zřízený kasirován a zastaven nebyl, k čemuž císař dovoliti nechtěl: společnou radou s panem bratrem svým králem Ferdinandem natom zůstati ráčili, aby Gerarda Veltwycka, muže učeného a mnohých řečí povědomého, do Konstantinopole k císaři tureckému Solimanovi k jednání o příměří vyslali. Kterýžto připlaviv se skrze dalmatskou a charvatskou zem do Benátek a dopraviv se potom skrze Macedonii a Thrácii po zemi do Konstantinopoli přijel, a navrátiv se k císaři a králi v známost uvedl, kterakby k dosažení příměří nepochybná naděje se ukazovala a že jsou mezi bašemi a předními radami Solimanovými nějaké nesnáze a protimyslnosti vznikly z strany zámku a panství Petra Perenia a Valentina Turka, kterýchž manželky a jiné jich příbuzné do renthausa Solimanova za týž statek každoročně jedenácte tisíc dukatův odvésti připovídali, však když se potom králi Ferdinandovi v věrnost a poslušnost oddali, túž sumu platiti se zbraňovali. Byly také spory o některé vesnice, které od nějakého Halula defterdara aneb pokladníka tureckého, při vzetí od Solimana města Budína ujaté, a tureckému rejtharstvu špahy řečenému k zaplacení žoldu jich vykázány byly. Kteréžto vesnice obojí straně roboty a povinnosti vykonávati a velikou sumu peněz odvozovati musili. Veltwyck že jest pro odnímání a pretržení všech těch sporův, z nichž žeby snadno válka pojíti mohla, připověděl Solimanovi místo výplaty vedle prava vojenského poctivý present a dar, kterýžto žeby jemu každoročně měsíce Března poslán býti měl. Načež že od bašův s tímto poručením odtud propuštěn byl, jestliby král Ferdinand to co skrze vezíra aneb předního baše Rustana zetě Solimanova 13. dne Června tureckému císaři Solimanovi přednešeno a 19. dne téhož měsíce od něho schváleno bylo stvrditi chtěl, tehdy že smlouva v tom podstatná býti a on vyslaný že se zase

k dokonání svého začatého poselství navrátiti může. Však přitom aby hejduci, husaři a ráci, loupeži navykli jsouce, statkův a lidí oboum stranám náležejících ustaviční nepřátelé, přísně strestáni byli; zběhlí pak a zrádci jakého koliv stavu a povolání lidé aby strana straně vydala, tak aby pokoj a svornost když k přebíhání naděje a průchod nebude, tím pevněji zachována býti mohla. Do toho pak příměří že se František král francouzský a Benátčané jakožto s Solimanem spolčení puntovníci pojímají a zavírají. Kteréžto věci byvše od krále Ferdinanda s dovolením císaře pana bratra jeho schváleny, ihned dotčenému Veltwyckovi zase co nejspěšněji do Konstantinopole se navrátiti a to začaté jednání k konci přivésti poručeno bylo. Kterýžto po Dunaji do Bělehradu se připlaviv a odtud do Konstantinopoli přijev všelijak se o to snažil, aby příměří upevněno býti mohlo. Kdež, když tak na pět let objednáno a nadepsanými kondicími potvrzeno bylo, vyslal týž pan Veltwyck napřed vzáctného muže Víta Ugrinoviče, kteréhožto byl z Komárnu s sebou vzal, a sám jedenáctého dne měsíce Srpna následujícího leta se odtud navrátil, zanechav v Konstantinopoli s dovolením Solimanovým Jeronyma Adurna proboštа Jagerského, aby tam věci a potřeby krále Ferdinanda řídil a spravoval, kterémužto brzo potom z světa sešlému, Jan Maria Malvezzi z vzáctného rodu v Bononii pošlý, jakž posel v poselství následoval.

A že jest se jednání a konání tohoto příměří právě v čas pohodlný stalo, nedlouho potom všem známo a vědomo bylo; neb v následujícím brzkém času téměř všecky země německé, byvše tehdáž jako nějakým bouřlivého moře vlnobitím pozdvíženy od věrnosti a poslušnosti císařské odstoupiti a proti Jeho Mti válčiti se neostýchali. Kdež také někteří přední Uhři, davše se radami zlými přivésti, králi Ferdinandovi rebellirovali; potomně Čechové tolikéž králi Ferdinandovi pánu svému se zprotivili a pozdvihli. Císař ačkoliv těžkou válkou obklíčen a k tomu s prvopočatku tak špatně opatřen byl, že s velikou těžkostí, množství a síle nepřátelské v Švábích

a Bavořích odolati mohl; a však potomně když se na jeho stranu štěstí nachýlilo, tak silně nepřátelům svým odolal a šťastně bojoval, že zjímav kurfiršta saského Fridricha a Filipa landkrabě z Hessu nad míru a ku podivení velikou slavností nad nimi vítězství šťastné a spěšné obdržel.

Král Ferdinand také po učiněném již s císařem tureckým příměří svůj jak jízdný tak pěší lid válečný z Uher proti Čechům poddaným svým, rebellantům, vyvésti a je vojenským spůsobem přemoci ráčil. Kteréžto tak skrocené a k poslušnosti přivedené vedle jich zasloužilosti některé ztrestati a pokutovati dáti ráčil.

A tak po takovém učiněném příměří mezi králem Ferdinandem a Solimanem císařem tureckým toho leta v Uhřích nic válečného předsevzato a konáno nebylo.

Leta Páně 1546. Král Ferdinand učiniv leta jminulého příměří s Turkem, hned na začátku roku tohoto do království uherského do města Prešpurku se vypravil, kdežto položiv obecný sněm stavům uherským k pondělí na den sv. Pavla na víru křesťanskou obrácení, sám osobně jej s velikým množstvím dotčených uherských stavův držel. Z jehožto přítomnosti stavové velice se radujíce poctivě ho vítali a jemu vysoce děkovali, že je věrné poddané své milostivě navštíviti a svou otcovskou péčí od počátku svého nad nimi kralování každého času opatrovati ráčil, spolu Jeho Mtí žádajíce, aby vždy ještě dále sobě věrnost a podannost jich budoucně a věčně míti ráčil poručenou. Oni že všemohoucího Boha za Jeho Milost vlastní, též nejjasnějších dědicův Jich Milostí arcikníižat zdraví, štěstí a dlouhé časné i věčné kralování každé chvíle dle své nejvyšší mocnosti žádati a prositi nepřestanou. A majíce sobě od Jeho Milosti v proposicí předneššeno, aby se o jistou pomoc na jeden celý pořád zběhlý rok pro obhájení království uherského mezi sebou snesli a vedle toho veřejnou hotovost nařídili, po žalostivém svých obtížností vyložení na dokázaní své věrnosti a milé vlasti obhájení jistý šacuňk z statkův svých, žádného nevynímajíce, duchovní i světští stavové králi i králové Její Milosti svolili. S

tím při tom doložením, jestli seznají, že takovou berní Jeho Milost k obhájení uherského království skutečně obrátiti a jí k žádnému jinému užitku (an předešlé berně úředníci místo obhájení vlasti do měšcův svých téměř zcela a zouplna vehnali) odciziti dopustiti neráčí, tehdy že ještě druhou berni a první sice na termín druhou neděli v postě, tuto pak poslední při terminu sv. Vavřince vypraviti se uvolují, tak aby se berníci v přijímání těch berní věrně chovali a z předešlých do sv. Duchu prv příštího pod ztracením hrdla dostatečný počet odvedli. Vedle toho veřejnou hotovost také mezi sebou nařídili. Jestli král Jeho Milost sám osobně do boje vyjeti ráčí, tehdy vedle chvalitebných příkladův předkův svých všickni stavové jedenkaždý sám osobně se všemi poddanými svými jak kdo s výpravou válečnou, jaká jim nejmožnější jest, s Jeho Milostí táhnouti a pro Jeho Milost netoliko krev vylíti, ale i životy své vynaložiti hotovi budou. Žádajíce při tom Jeho Milost, pokudžby budoucně s tyrannem tureckým buď o pokoj neb příměří v příčině království uherského co jednati chtíti ráčil, poněvadž stavové uherští lépeji než kteří tureckého běhu povědomi jsou, z té příčiny aby jejich rady v tom užívati ráčil, z čehož nepochybně veliký prospěch Jeho Milost skutečně ráčí poznati. Mimo válečnou potřebu snesli se mezi sebou také i o jiné mnohé politického regimentu království uherského se dotýkající artikule. A ty všecky král Jeho Milost z moci své královské listem svým milostivě jim pod datum na hradě Prešpurku v sobotu po sv. Matěji 27. dne Února leta přítomného potvrditi ráčil.

A dále to příměří, které na pět let s císařem Karlem V., králem Ferdinandem a císařem tureckým Solimanem učiněno bylo, pilně se zachovávalo, tak že tohoto leta v království uherském vše pokojně se dálo.

Než když vzešla ta těžká válka saská, kteroužto sobě kurfiršt saský a některá knížata a města říšská protestanská pod praetextem a barvou náboženství proti císaři zarazili, kterážto válka v říši šmalkaldská se jmenovala, proto že v městě Šmalkaldu takové puntování a konjurací

proti císaři se začalo a potomně najevo vyšlo: král Ferdinand císaři panu bratru svému přítomností svou i všelijakou pomocí nápomocen byv, panu Mikulášovi hraběti z Salmu nejvyššímu vůdci lidu vojenského poručiti ráčil, aby tisíc uherských lehké zbraně rejtharův neprodleně najímati dal a jim Františka Nyária, jenž byl po nedávném nad Turky obdrženém vítězství slavný a vznešený, představil. A ačkoliv již podzimek nastával, však nicméně hrabě z Salmu ničímž se nezaměstkávaje, měv radu s dotčeným Františkem Nyárem a s jinými, takové rejtharstvo spěšně zverboval a dav jim prvního dne měsíce Října v městě Trnavě žold, cestu skrze Valachy a Moravu do Čech vzíti poručil.

Týž Nyári ačkoliv na podagra zle tehdáž se vynacházel, však připojiv sobě bratra svého Vavřince ku pomoci, sám 200 rejtharův za svou životní gvardii měl, v kteréžto vzáctného jména hejtmanové byli, totiž Pavel Šarkáň, Josef Kabaj, Lukáš Farnoši a někteří jiní. Měli také při sobě Petr Bakič, František Záj, Petr Erdődy rejtharstvo udatné od Charvatův a Kozakův, Jan Pethő a Bartholoměj Chorvat 250 rejtharův kommendovali, Šebastian Bornemisa, kterýž při obležení Vídně byl Turku sloužil a po též turecké válce k Uhrům přistoupil, měl 50 rejtharův a František Gettej tolikéž, tak že počet všeho rejtharstva do jednoho tisíce jednoho sta a padesáte se vztahoval, nad kterýmiž všemi František Nyári nejvyšším vůdcem byl.

Když pak rejtharstvo uherské pod vůdcem svým Nyáriem do Prahy přijelo, ráčil Jeho Milost královská poručiti, aby do císařského ležení jeli, spolu s lidem českým, jehožto 6000 pod hrabětem Albrechtem Šlikem bylo. Přijevše potom vůdcové uherští s svými Uhry do saské země do města Cvikova, tu Maurice kníže saské našli, kterýž strany císařské se přidržoval a již předešle v boji u Peště pro dokázané chvalitebné hrdinské činy uherským vůdcům známý a milý byl. Ten měl při sobě 2000 rejtharův a 6000 pěchoty, vše verbovaných. Vůdcové uherští špatřivše kníže jim dobře známé, velmi se zrado-

vali a spolčivše se s vojskem jeho, do ležení císařského maršírovali. Přijel potom také brzy král Ferdinand spolu s arciknížetem Maximiliánem nejstarším panem synem svým, a v městě Chbu s císařem panem bratrem svým tehdáž také tam přijíždějícím se spojil, kdež Jeho Milost vojsko své, obzvláštně pak rejtharstvo uherské rozličnými zbraněmi, šaty, kopími, štíty, pěknými barvami ozdobené, též také spanilé a cizozemskou žlutou šafranovou barvou kropené a okrášlené k dívaní hodné koně ukázati ráčil. Kteréžto uherské rejtharstvo z poručení Jeho Milosti císařské v pěkné běhání a točení koní na spůsob šermicle se vydavše příjemné divadlo na sobě ukazovali, tak že jak Jeho Císařská a Královská Milost tak i arcikníže Maximilian, veliké naděje pán, s Ferdinandem knížetem z Alby generállieutenantem týž kratochvílný akt sobě velice oblíbiti a schvalovati ráčili.

Pan nejvyšší Nyári v témž městě Chbu, vpadl do těžké nemoci; nebo mimo veliké trápení podagry téměř ve všech údech, měl také hrozné střevhryzení s rozmnožením nebezpečných katharův a flusův; pročež s dovolením krále Ferdinanda zase domů se navrátil. Na jehožto místo Petr Bakič se dostal; kompagnii pak jeho obzvláštní a jako životní bratr jeho Vavřinec spravoval, a ztrávili všichni ti uherští houfi celou zimu v ležení císařském.

Tiskem Friedricha Manze ve Vídni.